

METOD MIKUŽ

TOPOGRAFIJA STIŠKE ZEMLJE

.. *Doneski k zgodovini
stiške opatiije*

1946

LJUBLJANA

57859

INAVGURALNA DISERTACIJA

KI JO JE PREDLOŽIL DIPLOMIRANI FILOZOF

METOD MIKUŽ

ZA DOSEGO DOKTORSKE ČASTI

DISERTACIJO JE NA PODLAGI POROČIL TOV. PROFESORJEV

Dr. MILKA KOSA

Dr. FRANCETA STELETA IN

Dr. GREGORIJA ČREMOŠNIKA

SPREJEL

FAKULTETNI SVET FILOZOFSKE FAKULTETE UNIVERZE
V LJUBLJANI

DNE 16. NOVEMBRA 1946

INVAZURNALNA DISERTACIJA

NA FAKULTETU INŽENJERSTVA I ARHITEKTURE

METOD MIKRO

ZA DODATNO OBLASTI

DISERTACIJA JE NA FAKULTETU INŽENJERSTVA I ARHITEKTURE

DR. MILKA KOVACIĆ

DR. FRANKETA STRELAČIĆ

DR. GREGORIJA ČERVENČIĆ

POSREDOVANJE

POSREDOVANJE ZA FAKULTET INŽENJERSTVA I ARHITEKTURE

POSREDOVANJE

POSREDOVANJE

6. 5.7.1947/843

I

Uvod

Letos po 24. septembru enkrat poteče 810 let, odkar je oglejski patriarh Peregrin ustanovil v Stični opatijo cistercijanskega reda in ji obenem v družbi svetnih ustanoviteljev, gospodov Višnjegorskih, naklonil toliko zemljišč, da je mogla, zvesta pravilu svojega reda, takoj začeti svoje življenje. V dobrih prvih 200 letih svojega obstoja je ta samostan doživel tak razmah, notranji kot zunanji, kakršnega ne moremo opaziti pri nobenem drugem slovenskem samostanu. Če danes, sine ira et studio, prebirmo, študiramo, obnavljamo, ocenjujemo in tehtamo vso veličastno zgodovino tega, nedvomno največjega slovenskega samostana, najdemo v njej lepe in sončne strani pa tudi senco in temo. Vprašanje je, katera plat je močnejša in prevpije drugo in prav naša sedanja dolžnost je, da zgodovino tega samostana, stoječega in živečega na naši zemlji, ki je bil z usodo slovenske zemlje zelo tesno povezan, od vseh strani natančno osvetlimo in šele potem delamo pravilne in resnične zaključke.

Gotovo je, da moremo v zgodovini pravnih oseb, kar je tudi naš cistercijanski samostan v Stični, gledati njihovo objektivno in subjektivno svojstveno bitnost in da jih moremo po tolikem razdobju danes mirne duše soditi kot historično fizično osebnost. In kot že pri velikih osebnostih človeške zgodovine neštetokrat težko ločimo subjektivno od objektivnega, ker je prvo kot drugo prepleteno z zakonitimi in doslednimi zahtevami časa, kraja, razvoja in nujnosti, tako je tudi pri naši Stični težko razločiti, kaj je prav radi tega večje, boljše, popolnejše, samostojnejše, naprednejše, pa tudi kaj je manjše, slabše, nepopolno in nazadnjaško. Posebno še, če si nismo na jasnem, kaj je Stična prav za prav

pomenila in kaj še vedno pomenja z vso svojo veliko in dolgo zgodovino za dobršen del slovenskega sveta. Ali povedano drugače: še danes nam ni jasno, kdaj in kako je Stična več koristila ali manj, ali v razdobju svoje najbolj urejene notranjosti, v času pravega notranjega samostanskega življenja, ko je na las natančno izpolnjevala svoja redovna pravila, ali v času, ko je tiho samostansko zbranost zamenjala s posvetnim in sijajnim dvorom navadnih svetnih zemljiških gospodov in se zato morala oprijeti tedanjega svetnega načina življenja in morala času primerno voditi svojo cerkveno, predvsem pa gospodarsko politiko. To je gotovo, da je Stična kot pobožna ustanova prinašala naši domovini krščansko blagovest in da jo je s podrobnejšo in temeljitejšo farno organizacijo širila in vzdrževala med slovenskim ljudstvom v popolnejši in čistejši meri kot krajevni ordinarij teh krajev, oglejski patriarh in njegovi plebanusi, čemur moremo reči, da je bilo dobro, pozitivno in napredno. Moremo tudi trditi, da zgradba še danes vsega občudovanja vredne samostanske romanske bazilike, zgrajene prav v početkih naše opatije, pomenja določen napredek in velik korak preko časov, ki so objemali našo tedanjo zemljo in njene ljudi. Enako moremo trditi o stiški samostanski rokopisni delavnici, enako o racionalnem krčenju gozdov, obdelovanju ledin in novin, o samostanski kolonizaciji slovenske zemlje, o ustvarjanju trgovinskega središča, kupnega in prodajalnega posredovalca in trgovca med vzhodom in zapadom, med severom in jugom.

Vse to moremo kot uspešno, koristno in dobro opazovati v stiški zgodovini vse dotlej, dokler samostan zaradi časovnih sprememb in razmer ne zgubi svojega prvotnega smisla, dokler času in razmeram potrebno ne razume ali noče več razumeti svoje osnovne regule in dokler zato ne postane prvenstveno enak ostalim svetnim velikoposestnim in fevdalnim ustanovam. Dokler je Stična izpolnjevala svojo nalogo, in to je izključno samo tedaj, ko pravil svojega reda ni prestopala, ko je nesebično razumela časovno in, kar je še važnejše, tudi stvarno potrebo okoli nje in z njo tesno povezano živčih ljudi, tako dolgo sveti stiška opatija v naši slovenski zgodovini kot luč, vredna svojih velikih redovnih ustanoviteljev pa tudi svojega nadaljnega obstoja. A kakor hitro je odtod zašla na stranpot, jo ni

doletela samo neka nepredvidena nadloga, temveč tudi razumljiva in prozorna grožnja in dejstvo, da bo samostan ugasnil, kar dejansko tudi je po vsem svojem pravem bistvu že zdavnaj, četudi je danes še težko reči prav za prav kdaj. Vse, kar je še živelo, je živelo le po zunanji milosti ali pomoči, in ne več iz svoje lastne moči, nujnosti in potrebe.

V zgodovini stiške opatije moremo opaziti nekako troje zgodovinskih razdobij: dobo velikega razvoja, dobo notranjih razprtij in težkega iskanja samega sebe in dobo dokončnega propada. Razumljivo je, da je prva doba najlepša in, objektivno vzeto, tudi najboljša. Stavil bi jo od ustanovitve in nekako do konca 14. odnosno na začetek 15. stoletja, v čas vlade velikega opata Alberta Lindeckerjā (1388—1405). V tej dobi je Stična prehodila svojo dvojno in največjo zgodovinsko pot in dosegla svoj višek v notranji ustaljenosti, v prvih uspešnih poizkusih duhovne in gospodarske osamosvojitve, poizkusih, osvoboditi se od ozkosrčnih redovniških zvez, in je obenem tako dosegla tudi višek svoje posvetne moči in veljave. Ne samo sosedni in domači plemiči, temveč tudi deželni in državni gospodje se v tej dobi potegujejo za njeno naklonjenost in pomoč, ki spričo njene moralne pa tudi materielne moči in ugleda ni bila majhna in neizdatna. V drugi dobi, v dobi notranjih razprtij in iskanja samega sebe, zadenejo samostan težke krize, od katerih nemajhna je prav v tem, da začne svojo veleposest eksploatirati s sredstvi in načini, kot jih je videl pri svojih sosedih, svetnih zemljiških gospodih. Sprva je opazati še mnogo kolebanj, a trenutni uspehi in dejanske potrebe ureditve mogočnega svetnega dvora, neprestana potreba denarja, postavijo samostan pred neizpodbitno in nič več rešljivo dejstvo, da namreč vedno bolj prehaja v odvisnost svetnih in cerkvenih dinastov. Na prvi pogled je ta doba zanimivejša od prve, še so poizkusi pridobiti samostojnost in osamosvojitve, živahna je doba reformacije in doba katoliške reakcije, denarne zahteve so vedno večje, pogostejši so turški vpadi, pogostejše zahteve po denarju za deželno in svojo lastno obrambo, pogostejše nezadovoljnosti tlačanov, njihovi dejanski upori in velike elementarne nesreče. Z opatom Rainerjem, sokomisarjem ljubljanskega Tomaža Hrena in Rainerjevim tretjim naslednikom Eckardom (1638—1644) stopi samostan v svojo tretjo in zadnjo dobo, v dobo pro-

padanja, v kateri je še danes. V vsej tej dobi, če odštejemo razdobje od 1784 (razpustitvenega dekreta Jožefa II.) do ponovne naselitve koncem prejšnjega stoletja, ne najdemo niti enega poizkusa, da bi prišla Stična sama iz lastne moči do spoznanja, da je možna samo še ena pot, biti koristna in pomagati ljudstvu, sredi katerega sama živi. Doba prosvetljenstva je sicer rodila Florjančiča, Kumerdeja, Linharta in opata Taufererja saméga, ki so na zanesenjaške in liberalno pozitivistične načine skušali koristiti ljudstvu, sredi katerega so živeli, a vse to je le bežen poizkus, obsojen že od vseh početkov na smrt sredi popolnoma nemško mislečega, delujočega in govorečega samostana.

V svoji zgodovini je Stična posedovala veliko slovenske zemlje. Kje, kakšna in kolikšna je bila ta posest, pa je namen te razprave, kot tudi, da s tem pripomore k dokončni razjasnitvi danes še vedno temne in nejasne zgodovine tega največjega slovenskega samostana.

II

Viri in literatura

V delu Vrsta stiških opatov (Doneski k zgodovini stiške opatije), Ljubljana 1941, sem na straneh 5—9 zbral vso do tedaj in do danes dostopno literaturo kot tudi vire. Pri določitvi posestnega stanja, njegovega obsega in predvsem krajev, kjer je ležala ta posest, pa prihajajo naravno v prvi vrsti v poštev originalne listine, in to pogodbe vseh vrst, darovnice, kupne, prodajne in menjalne pogodbe. A teh je ohranjenih zelo malo, nekaj več je ohranjenih kasnejših prepisov, od katerih jih je nekaj v sedanjem samostanskem arhivu v Stični, nekaj pa raztresenih po takozvanem stiškem arhivu v Državnem arhivu v Ljubljani. Kot večji in vsega upoštevanja vreden pripomoček mi je v tej razpravi služilo troje prepisov listin in to:

1. alfabetični prepis stiških listin v obliki kratkih regist iz druge polovice 16. stoletja (= R 16) v stiškem arhivu Državnega arhiva v Ljubljani;

2. 20 regist originalnih listin iz 17. stoletja, istocam (= R 17);

3. registni zapisnik vseh samostanskih zemljiških pogodb iz druge polovice 18. stoletja, ki se danes nahaja v Škofijskem arhivu v Ljubljani. Prva dva pripomočka sem uporabljal že pri svoji omenjeni razpravi, nov pa je tretji, ki mi je leta 1941 prišel povsem slučajno v roke v Škofijskem arhivu v Ljubljani med neurejeno zapuščino škofijskega arhivarja Fr. Pokorna. Ta registni zapisnik, ki ga v razpravi kratko nazivam S 18 (seznam stiških listin iz druge polovice 18. stoletja), je veren seznam originalnih listin, pisan z lepo pisavo na obe strani velikih listov (36 × 24 cm); na desni strani lista je zapisan točen regist (točnost sem lahko kontroliral po ohranjenih origi-

nalnih listinah in vidimusih vladarskih privilegijev), na levi strani pa je razlaga regesta in obenem prvi ohranjeni poizkus določanja krajev, seveda brez vsake znanstvene vrednosti. Poglejmo za zgled. Na desni strani takoj na začetku: anno 1136. Stüfft-Brieff Peregrini. des Aglayer Patriarchen pro das Gutt Sittich genant, item pro 5. Hueben bey dem Fluss Mora und aine Gült Weingarten genant. Na desni strani pa: Der Betrag des Gutts oder Praedij Sittich ist wie auch die Gült oder villa Weingartten oder Wingarten, unbewust. Übrigens ist im ganzen Land kein Fluss, der Mora genant wird, wenn diesser die Mur in Steyermarkt wäre. Regesti sežejo, in to pri vseh oblikah pogodb, do prve polovice 18. stoletja. Vprašanje je, kako je S 18 zašel v ljubljanski škofijski arhiv? Zdi se, da to nekoliko pojasni opomba na koncu nekaterih regestov, sine onere, to je, da se darovnice ne drži obveznost ustanovnih maš in podobnega, kar bi govorilo za to, da je enkrat v 18. stoletju ljubljanski škof reguliral ali pregledal kot delegirana oblast samostanske ustanove, in tako je danes ta neprecenljiv dokument celotne in skrbno popisane samostanske posesti ostal v škofijskem arhivu. S 18 predstavlja zelo dragoceno najdbo, saj zremo iz njega za okoli dvajset novih stiških listin iz 12. stoletja (kar je dandanes za to dobo in naše kraje redkost in nepričakovano odkritje) in za okoli dvajset takih listin iz 12. in prve polovice 13. stoletja, ki jih podatki iz S 18 srečno spopolnjujejo.

4. Kronika p. Pavla Puclja, *Idiographia sive rerum memorabilium monasterii Sitticensis descriptio* iz l. 1719, *Notata de monasterio Sitticensi in Chronographicum Monasterii Sitticensis*. O vseh teh virih, o njihovi verodostojnosti, o medsebojni odvisnosti in o napakah sem pisal že v svoji omenjeni razpravi na str. 11—16.

5. Urbarji. Razprava sama bo pokazala, da so urbarji, čeprav razmeroma mladi neposredni viri, najstarejši je šele iz začetka 16. stoletja, pri določanju krajevnih imen in obsega posesti, najodličnejši vir. Kdaj je dobila Stična prvi urbar, je danes težko reči. Milkowicz v *Beiträge zur Rechts- und Verwaltungsgeschichte Krains*, MMK II (1889) objavlja sicer odlomek nekega stiškega urbarja, katerega postanek stavlja na začetek leta 1400. Iz poznejših urbarjev, ki se skli-

cujejo na starejše, pergamenaste urbarje, izvemo samo to, da je imela Stična urbarje za leta 1434, 1445 in 1496.

Danes ohranjeni in kronološko urejeni so urbarji iz sledečih let (povdarjeni so danes v Državnem arhivu v Ljubljani, ostali pa v arhivu v Stični): 1505, 1544, 1558, 1572, 1574, 1575, 1584, 1594, 1602, 1608, 1610, 1618, 1619 (dva), 1624, 1630 (dva), 1634, 1635, 1637, 1643, 1650, 1653, 1662, 1673, 1677, 1690, 1720, 1722, 1736, 1747, 1749, 1751, 1755, 1762, 1766, 1770, 1780 (dva), 1781 in Register iz 2. polovice 18. stoletja (krajšano: Reg.).

Kot rečeno, so urbarji odličen vir pri spoznavanju stiške zemljiške posesti; moremo pa iz njih določiti tudi krajevna imena, ki jih navajajo starejše listine ali njih prepisi, a se zaradi napačnega zapisa ne dajo razvozljati. To moremo storiti z vso verjetnostjo zaradi skoraj neverjetne stalnosti in nespremenljivosti urbarialno zapisanih celih kmetij. Prav s pomočjo urbarjev nam postanejo kraji celotne stiške posesti, izvzemši nekaj izjem, vsi znani in prav s pomočjo urbarjev doženemo tudi upravno razdelitev samostanske zemlje. Gotovo, da je pri vsem tem postopanju potrebna neka pazljivost in previdnost, zlasti še, ker so pisarji urbarjev, nevešči slovenskega jezika, krajevna imena samovoljno potvarjali in jih prav zaradi teh potvarjanj delali nerazumljiva. Poglejmo nekaj zgledov. V urbarju l. 1505 se Ježni vrh v občini Primskovo naziva še Essenperg, l. 1544 že Eysenperg in leta 1572 še bolj nemogoče Eyssen Perg in 1575 celo Sysenberg. Šele pisarju leta 1608 se zdi vredno, da poleg Eysenberg zapiše Yeschenberg, kar prepisovalca 1619 prav nič ne moti, da ponovno zapiše Heschenberg in 1634 Eisenberg. Ali: Vrh-Grehov vrh občina Višnja gora je leta 1505 že popačen v Greyffenperg in čeprav se 1773 naziva z lepim slovenskim nazivom Greihoui verch, ga še vedno kasnejši urbarji ponovno zapišejo kot Greiffenberg. Ali kako so pisali naše Domžale: leta 1505 Vnnserdorff (Vdim Salez), 1544 Vnnsdorff, 1558 Vnser dorff oder Damschall, 1572 Vnserdorff oder Dambschall, 1584 Vnserdorff oder Schälin.

Od literature, ki se je ex professo bavila predvsem z določanjem krajev stiške posesti, bi na tem mestu omenil predvsem: I. Schumi, *Urkunden und Regestenbuch des Herzogthums Krain I—II* (1882—1884), kjer je sicer v opom-

bah podana lokalizacija, a z velikimi napakami, ki je danes, kar se tiče stiške posesti, sprejemljiva le v redkih primerih. 2. F. Kos, *Gradivo za zgodovino Slovencev I—V* (1902—1928), ima neprimerno boljšo lokalizacijo, vendar se prvi štirje zvezki preveč drže in vise na imenu samem, kakor se je pač našlo zapisano, in premalo upoštevajo, skozi koliko rok je šlo eno samo krajevno ime, in da ga skoro nobena roka ni zapisala tako, kot je pravilno. 3. Najboljše delo predstavlja še vedno M. Kosa: *Topografija starejše stiške posesti v GMS XVIII* (1937), str. 38—51. V kratki zgoščen razpravi in na podlagi najnovejših izsledkov reši večino nepoznanih krajevnih imen.

Od literature in virov, ki sem jih uporabljal, bi omenil še:

Canivez J. M., *Statuta capitulorum generalium ordinis Cisterciensis I—VII*, Louvain 1931—39.

Črnologar K., *Kloster Sittich*, Mitteilungen der K. K. Centralkommission XVII (1891), Wien.

Fidler p. Marian, *Austria sacra III*, del. 5. zvezek, Wien 1783; IV. del 7. zvezek, Wien 1786.

Graf dr. p. Al., *Rein und Sittich*, sep. odtis iz Cistercienser Chronik 49/50 (1937—38).

Hauptmann L., *Krain*, Erläuterungen zum Historischen Atlas der österreichischen Alpenländer, I/4, 1929.

Jaksch A., *Monumenta historica ducatus Carinthiae I—IV* in Ergänzungsheft I, 1896—1915.

Komatar Fr., *Das Schlossarchiv in Auersperg*, MMK XVII (1905); XIX (1906); XX (1907); Carniola, N. v. I (1910).

Kos Milko, *Zgodovina Slovencev I* (1933).

Kos. M.-Stelé Fr., *Srednjeveški rokopisi v Sloveniji*, 1931.

Milkowicz Wl., *Die Klöster in Krain*, Archiv für österr. Geschichte, 74 (1899), (sep. odtis).

Milkowicz Wl., *Beiträge zur Rechts- und Verwaltungsgeschichte Krains*, MMK II (1889).

Pintar L., *Imenoslovne črtice*, Carniola, N. v. I (1910); III (1912).

Pintar L., *Ortsnamen in Urkunden*, Carniola II (1909).

Turk dr. Jože, »Cisterciensium fratrum Institut«, GMS XX (1939).

Valvasor, *Ehre de Herzogthums Krain*, Ljubljana 1689.

Zahn J., *Ortsnamenbuch der Steiermark in Mittelalter* 1893.

Zahn, J., *Urkundenbuch des Herzogthums Steiermark, I—III* (1875—1903).

III

O nastanku, razvoju in obsegu stiške posesti

(Od ustanovitve do okrog leta 1500)

Stična je bil eden tistih samostanov na Slovenskem, ki je s svojo veliko zemljiško posestjo pomenila več kot samo duhovno in pobožno ustanovo. Podrobnejši pogled v njeno zgodovino pove celo to, da je tudi ves obstoj, razvoj in življenjsko delo te najstarejše opatije cistercijanskega reda na Slovenskem, ki se je ohranila celo do danes, v kar najtesnejši zvezi prav z njeno gospodarsko in zemljiško politiko in delavnostjo. S pomočjo bogatih in številnih zemljiških darovnic, s katerimi jo naravnost obsipajo bolj svetni kot cerkveni velikaši, zraste Stična že skoraj v dobrih sto letih svojega obstoja v mogočno in vsega upoštevanja vredno zemljiško posest, ki ne raste in se ne širi zgolj po nekem slučaju, temveč po določenem, premišljenem in še danes dobro vidnem načrtu svojih voditeljev-opatov. Ko preneha prvi val darovnic že nekako koncem 13. stoletja, ko postane jasno, do kod in kam vse bo segala samostanska posest, pa se samostanska gospodarsko-zemljiška delavnost nikakor ne ustavi, temveč se z vso silo vrže na zaokroževanje svoje posesti, na kupovanje, predvsem pa na odprodajo in zamenjavo svoje oddaljenejšje zemlje z bližnjo. Obenem pa ne zamudi prav nobene prilike, da bi ne učvrstila ali si na novo ne pridobila solidnih postojank ob važnih trgovskih cestah in poteh, kajti samostanska veleposest je, odgovarjajoč času, začela skoraj sama kazati na uspešno gospodarsko politiko — na trgovanje, na izvoz zemljiških pridelkov lastnega sveta in na uvoz trgovskega blaga, ki ga slovenska zemlja sama ni premogla ali rodila.

Zastoj darovnic pa pokaže Stični mimo trgovanja še drugo, koristno in še danes dobro zaznavno pot njene go-

spodarske politike — pridobivanje nove zemlje s krčenjem gozdov, čemur je naravno in samo po sebi razumljivo sledila tudi kolonizacija. S še danes vidnimi uspehi se je samostan obojega lotil na za to pripravnih predelih svoje posesti, predvsem na posesti pri Velikih Laščah v smeri proti Blokam, ki so bile v velikih merah tudi stiške, pa tudi v litijskih hribih in na sektorju nekako med Savo, Ljubljano, dolensko cesto in samostanom. Povsod na teh sektorjih so izkazana številna krajevna imena, ki so značilna za poznosrednjeveško krčenje in ki dovolj jasno pričajo, s kakšno intenzivnostjo se je samostan lotil tega dela, ki pade v nekako dvestoletno razdobje med 1250—1450 (prim. Kos, Topografija str. 51). Mnogo takih krčevinskih imen najdemo na ozemlju samostanske velikolaške in bloške posesti. Na primer: Žukovo, Finkovo (Vel. Poljane), Gašpinovo, Zadnjiki, Vintarji, Perovo, Žgajnarji, Plosovo, Poznikovo, Marolči, Levstiki, Maršiči (Sv. Gregor), Kožarji, Jakičevo, Opalkovo, Brankovo, Logarji, Adamovo, Kaplanovo, Lužarji (Vel. Lašče). Severno od stiške posesti na Blokah: Runarsko, Godičevo, Štorovo, Mramorovo, Hribarjevo, Mahneti, Jeršanovo, Lovranovo, Hiteno, Strugovo, Bočkovo, Pajkovo, Hribljane, Župeno, Čohovo, Rudolfovo, Lešnjaki, Polšeče itd. Tudi med Savo, Ljubljano in samostanom najdemo podobne nazive, kot Žagarji, Adamovci, Zavrharji, Platarji, Krovčarji, Rakarji. Tudi Perovo pri Grosupljem spada v ta čas in Obolno.

Popolnoma so prenehale darovnice koncem 15. stoletja in samostan je z zemljo, ki jo je imel, uspešno ali neuspešno gospodaril, jo odprodajal, zamenjaval, kupoval, zastavljal. Skratka, začel je živeti in upravljati svojo posest kot vsaka druga graščina, svetna zemljiška gosposka. Za Stično se začne doba, v kateri je bolj ali manj navezana in odvisna od ekonomske sposobnosti ali nesposobnosti svojih opatov.

1. Doba zgodnjih darovnic (do okrog l. 1260). V ustanovni listini stiške opatiije iz leta 1136 sami srečamo dvoje vrst samostanskih dobrotnikov, gospode Višnjegorske in oglejskega patriarha. Ker drugi neprimerno zaostaja v svoji darežljivosti za prvimi, si oglejmo najprej darežljivost Višnjegorcev in njihovega kroga.

Leta 1136 so trije bratje-ustanovitelji, grofje Višnjegorski Henrik, Ditrik in Majnhalm, darovali

»Sitik«, kraj, kjer stoji samostan, in kmalu potem, pred letom 1145 grof Henrik sam vas Višnje v Suhi krajini, Vrhovo pri Žužemberku in dvoje vasi, ki jih točno ni mogoče lokalizirati (Ozipdorff in Sitingisdorff), nekje ob Krki med Sotesko in Žužemberkom in nedolgo zatem Raduljo vas pri Šmarjeti.

Ustanovitelj Ditrik Višnjegorski je pred letom 1145 daroval velikolaško posest, Majnhalm pa skupno z bratom Henrikom v istem času Vrhovo pri Št. Lovrencu, sam med 1136—1165 zgornještajersko posest Hagendorff zapadno od Muraua, skupno z ženo Sofijo pa v istem časovnem razdobju dve kmetiji pri Ljubelju na Gorenjskem.

Hema, sestra ustanoviteljev, je podarila leta 1152 alod Bodendorf pri Murauu, nekoliko kasneje pa skupaj s hčerjo Leskovec pri Višnji gori. Bratranca ustanoviteljev, Albero in Ulrik sta skupaj z materjo Gerburgo dala štiri alodialne kmetije v Koroški vasi pod starim Mehovskim gradom pri Novem mestu, pred 1178 pa sama dva Mačkovec pri Žužemberku.

K sorodniškemu krogu Višnjegorskih spada tudi Majnhard iz Istre (gospod iz Črnograda, nazvan tudi Šumberški). Ta je med 1136—1169 daroval samostanu pet kmetij na Lipoglavu, leta 1162 skupaj z bratom Albertom Studeno pri Cerknici in pred letom 1177 sam Draščo vas in Globoko pri Žužemberku. Prav tako je sorodnik Henrik, mejni grof istrski, dal 1215 kmetijo in mlin v Dolenjskih Toplicah, 1228 dve kmetiji v neznanem kraju v Beli krajini in desetino od petnajstih kmetij v Volavljah, njegova žena Sofija pa 1238 osem kmetij v Podbukovju pri Vačah.

Zadnji sorodnik Višnjegorskih, direktni potomec v nasledstveni črti Albert Višnjegorski, je bil, v kolikor pričajo danes ohranjene darovnice, samostanu manj naklonjen, kajti izkazana je ena sama darovnica, in to med 1177—1209; ena kmetija na Pustem Javoru.

Stično pa so obdarovali tudi drugi, ne samo ustanovitelji in njihovo sorodstvo. Zelo so se izkazali ministeriali Višnjegorskih. Ministerial Walch iz Puchsja je med 1136—1169 daroval posest pri Sv. Ceciliji pri Murauu, med 1150—1200 ministerial Ditrik Gall štiri kmetije od svoje bavarske posesti v Gigenheimu, med 1136—1169 Hartman

iz Blagovne dve kmetiji v Loki (Mali, Veliki), 1220—1250 Urh iz Blagovne dve kmetiji v Sobračah pri Temenici, 1136—1250 Konrad iz Blagovne kmetijo v Dobrniču, 1225 ministerial Adelold iz Šumberka (nazvan tudi Hmeljniški) kmetijo v Lipju pri Ajdovcu, 1225 Majnhard in Offnia iz Šumberka dve kmetiji v Čepljah, 1225—1250 Konrad Gall in njegova žena enajst kmetij pri Otoku pri Krki, 1223 Udalskalk Gall tri kmetije v Biču pri Št. Vidu, 1223—1261 Friderik Hmeljniški Ravno pri Raki, pred 1261 Truta s Hmeljnika Gradec, kjer stoji danes Novo mesto, okrog 1250 pa ministerial Henrik iz Pazina kmetijo v Dobrniču.

Med domačimi visoko plemiškimi rodovi, ki so obdarovali samostan, so bili tudi Turjačani in Bogenski. Engelbert Turjaški je med 1136—1178 dal Hočevje pri Žužemberku, 1200—1240 Engelbert in Konrad trinajst kmetij v Zdenski vasi v Dobropolju, 1232 Majnhalm dve kmetiji pri Šumberku in okrog 1250 Oton šest kmetij na Rašici pri Velikih Laščah.

Od Bogenskih pa je med 1136—1168 daroval grof Bertold posest v Dravljah pri Ljubljani, bogenska je tudi posest pri Vipavi, ki jo je med 1136—1169 daroval samostanu bogenski ministerial Robert. Kot velika dobrotnica je izkazana tudi bogenska grofica Luitgarda, ki je med 1136—1178 podarila vasi Rako, Konjsko in Presko, ki leže na ozemlju med spodnjo Krko in Savo.

Tuji, a z Višnjegorci v sorodu so bili tudi samostanski dobrotniki iz rodu Andreških, od katerih je med 1136 do 1169 podaril grof Bertold II. (ali III.) Kitni vrh (ali Kutna) pri Žužemberku. Spanheimi in njihovi ministeriali pa so med 1136—1147 darovali Staro vas pri Grosupljem, med 1136—1161 so zamenjali 37 kmetij za 32 v ravnini pri samostanu, 1161—1181 je dal vojvoda Herman pet kmetij pri Raki, 1136—1178 spanheimski ministerial Henrik iz Sore posest v Goričanih pri Medvodah; 1254 darovana posest v Metnaju pri Stični je tudi spanheimska; 1257 je darovala Neža, žena koroškega vojvode Urha 40 kmetij v Kamnem pri Celju, 1261 pa je dal vojvoda Urh trg Ljubelj.

Tudi nižje domače plemstvo je poklonilo Stični veliko zemlje. Od gospodov iz Svibnega je med 1136—1169 daroval Konrad Radohovo vas pri Stični, 1136—1200 Henrik in Konrad šest kmetij v Straži pri Novem mestu, 1175—1200

Konrad star. šest kmetij v Sušici pri Muljavi, okrog 1200 sinovi Henrikovi tri kmetije v kraju »Colnrute«, ki ga ne vem lokalizirati, 1175—1200 pa njihova mati Matilda tri kmetije istotam in pred 1250 Viljem pet kmetij v Podborštu pri Št. Vidu.

Gospodje iz Mehovega. Leta 1136—1250 je dal Urh sedem kmetij v Gabru (Veliki, Mali) in v istem razdobju kastelan Majnhard sedem kmetij z vinogradi in vsemi dohodki v Malenski vasi pri Mirni peči.

Gospodje iz Krškega. Leta 1220—1225 da Bertold in njegov brat 6 kmetij »in Heiligenperg«, kar bi utegnilo biti Sv. Gora pri Litiji, 1223—1261 pa isti Bertold tri kmetije v kraju »Lok«, ki je morda Log pri Litiji.

Gospodje iz Mirne. Leta 1136—1250 da Majnhard dve kmetiji v Temenici, v istem času Herman eno kmetijo istotam, nedolgo pred 1250 ponovno Majnhard in Henrik poldrugo kmetijo v Sobračah, 1136—1250 pa zopet Herman pet kmetij v Dolah (Velike, Male) pri Temenici.

Med 1200—1240 sta dala Vinter in Godefrid s Prežeka pet in pol kmetij na Grosupljem, 1228—1261 pa Urh štiri kmetije v Dešeči vasi pri Žužemberku.

Samostanske ustanove so se spomnili tudi kosezi. Tako je kosez Dobrossus daroval med 1136—1250 dve kmetiji v Dolgi njivi pri Veliki Loki in v istem razdobju koseza Janez in Arnold dve kmetiji istotam.

Ohranjene so darovnice še drugih dobrotnikov. Med 1136—1169 je darovala Moravče na Dol. Berta iz Chiari-sacca pri Palmanovi (Furlanija), v istem razdobju Viljem iz Mekinj posest v »Concach«, ki jo ne vem lokalizirati; med 1136—1178 neki Walwarrn dve kmetiji v Brezovcu pri Stični, v istem razdobju Berta, doslej neznana žena Gebharda iz Žovneka, prednika grofov celjskih, dvor »Poden« pri Veliki vasi pri Moravčah. Med 1136—1250 je dal Amalrik iz Ostrovice na Koroškem kmetijo v Dolgi njivi, Urh Nothnagel dve kmetiji na Bledu, Artvik iz Raswora posest na Pustem Javoru, Werianđ iz Liechtenberga zamenja Kostrewnico za Dol pri Ljubljani, Libhard iz Postojne da poldrugo kmetijo v Glogovici, Ludgardis iz Gradenca šest kmetij v Gradencu, Bertold in njegov brat Luitpold štiri kmetije v Topoljah pri Mengšu, Friderik iz Dol kmetijo v Dolgi njivi, Oton Krenczel dve kmetiji na Hmeljniku.

Med 1150—1175 da Vulfing iz Chyebacha kmetijo v Globodolu pri Mirni peči, 1220—1250 Ortolf iz Slepčjeka kmetijo na Grosupljem, 1150—1200 Štefan iz Devina kmetijo v Senožeah, 1136—1170 (ali okrog 1230) vovbrški ministerial Valter iz zgornjekoroške Malte posestvo Bloke, okrog 1250 Gerburga iz Štatenberka pri Novem mestu štiri kmetije v Vidmu (Veliki, Mali) pri Št. Lovrencu, okrog 1250 Popon iz Liechtenberga pet kmetij v Bratencih, nedolgo pred 1250 vitez Herand vas Drago, 1225—1250 proda Nikolaj iz Čreteža šest kmetij v Črnelem, 1220—1230 da Griffio iz Stude dve kmetiji v Domžalah, pred 1250 Rudger iz Ljubljane kmetijo na Grosupljem, 1223 da Friderik Ptujski dvanajst kmetij v Koprivnici pri Podsredi in v »Vlrichsdorff«, 1242 da Elizabeta de Miltenberch štiri kmetije pri Poljčanah ali Vojniku, 1252 da patriarhov vicedom Werand dve kmetiji v Ždinji vasi, 1252—1261 da Henrik de Werde kmetijo na Rojah pri Čatežu in dve kmetiji v Slepčjeku, 1169—1261 pa Urh iz Lanšpreža kmetijo v Ponikvah pri Trebnjem in štiri kmetije v Polju pri Krki.

Prva danes izkazana kupna listina je iz leta 1190. Takrat kupi samostan Artižo vas pri Stični.

Od danes še vedno neznanih dobrotnikov pa je dobila Stična med 1136—1145: štiri kmetije na Bleč vrhu, sev. od Stične, Lašče pri Žužemberku, Mačkovec pri Dvoru, tri kmetije pri Soteski ob Krki, deset kmetij v Ivanji vasi in vas Jablan pri Mirni peči, posest v Strmici pri Šmarjeti, pet kmetij v Studencu pri Stični, Trebeljevo pri Višnji gori, pet kmetij v Naklem pri Kostanjevici ob Krki in tri kmetije nekje ob Krki.

Od oglejskih patriarhov pa je dobila Stična sledečo posest. L. 1136 (ob ustanovitvi) pet kmetij nekje ob stiškem potoku in naselje Vinograd (Nograd) tik nad samostanom. L. 1145 Trnovico, Vel. in Male Pece, Rdeči in Farški Kal, pet kmetij pri Dobu pri Št. Vidu, šest kmetij v Bogi vasi pri Dobu in dve kmetiji pri Cerknici, kjer dobi pred letom 1184 še štiri kmetije.

2. Osrednja in periferna posest. Iz povedanega sledi, da moremo pri stiški posesti že v zgodnji dobi, to je v dobi njene največje ekspanzivnosti, opaziti neko smotrnost, ki jo moremo na kratko izraziti z delitvijo te posesti na osrednjo in periferno. Nobena te posesti ni

nastajala in se množila slučajno, še več, nobena ni bila brez določenega pomena in določene vloge v gospodarskem življenju in zemljiški politiki samostana.

Meje osrednje posesti bi potegnil od Temeniške doline na sever preko Volavelj do Save pri Litiji in od tod preko Prežganja in Lipoglava do njene zapadne meje v grosupeljski kotlini in od tod v dolino zgornje Krke in po njej do Žužemberka in od tod preko Dobrniča, Trnovice in Pec k Radohovi vasi. Periferno posest pa je vsekakor treba deliti v bližnjo in oddaljenejšo. K prvi bi štel posest v okolici Ljubljane, Vipave, Postojne, Cerknice, bloško, velikolaško in suhokrajinsko posest južno od Krke, posest v Novem mestu samem in v njegovi okolici in posest okrog Podsrede, Žič, Celja in Vojnika. K drugi pa spada od samostana zelo oddaljena posest na Bavarskem in zlasti ona na Zg. Štajerskem, ki pa je Stična nikakor ni zanemarjala in je v stiskem arhivu ohranjen urbar tega zemljiškega urada celo še iz leta 1619.

Jedro osrednje posesti je vsekakor podano že v ustanovni listini sami, ki daje za ustanovitev samostana kraj »Sitik« sam, pet kmetij ob stiskem potoku in naselje Vinograd. To jedro pa se je kmalu začelo večati prav na vse strani, ne samo od sebe, pač pa po darovnicah. Že v dobi zgodnjih darovnic prekorači proti jugu po veliki zamenjavi med letom 1136—1161 sedanjo državno cesto in pokaže vso voljo, da se teritorialno čimprej spoji s posestjo v dolini zgornje Krke. Proti vzhodu in jugovzhodu se razširi v bogato Temeniško dolino in v rodoviten in odprt svet do visokega Kremenjeka, proti severu sprva poizkuša in zatem kmalu doseže Savo, proti zapadu pa seže v grosupeljsko kotlinino.

To ekspanzivnost ni težko razumeti, posebno še, če upoštevamo in vemo kje je ležala periferna posest in kakšen je bil njen pomen. Kakšne namene, odnosno zakaj so svetni gospodje obdarovali samostan prav s to posestjo, v tem slučaju ne prihaja toliko v poštev; vsega upoštevanja pa je vredno dejstvo, da je prav ta posest ležala ob važnih poteh, cestah in v krajih, ki so se dali z vsem uspehom eksploatirati na najrazličnejše načine. Že v dobi zgodnjih darovnic dobi Stična ne samo srce vinorodne Dolenjske okrog Mirne peči in Novega mesta, temveč trdno drži v svojih rokah tudi ključ važnega cestnega vozlišča Gradec,

kraj, kjer stoji danes Novo mesto in od koder so vodila važna pota v Belo krajino in na Hrvaško. Stični se že v zgodnji dobi mudi k Savi, razumljivo, saj je pomenila važno vodno pot. Prav tako se Stična trdno usede v Domžalah samih in njeni okolici. Zakaj? Skozi Domžale je vodila važna cesta preko Kamnika in skozi tuhinjsko dolino je bila najkrajša pot k oddaljeni zgornještajerski posesti. V Ljubljano Stična zaenkrat še ne sili, ima pa že posest v Dravljah, Utiku in Dolu pri Ljubljani. Urbar iz 1505 leta celo pove, da je bila posest prav v ljubljanski okolici v začetku 16. stoletja dokaj močna.

Nad vse važna pa je bila za Stično pot k morju, ki se mu postopoma bliža preko velikolaške in bloške posesti v dolino Cerknice in od tod k Postojni, od koder drži zvezo s svojo posestjo v Vipavski dolini in zvezo z morjem.

Da je Stična skrbno varovala prav to svojo zvezo z morjem, je dokaz že sama velikolaška posest, ki jo je dobila od enega svojih ustanoviteljev, Višnjegorca Ditrika, med 1136—1145. Sosed, oziroma svetni gospod s pravico pobiranja davščin so na posestvu »Zillovecz« (Slevica) bili še vedno Vovbržani in ta posest, veliki zemljiški kompleks Vel. Poljane—Rašica—Rob—Lužarji, je vključevala tudi stiške Lašče. Kaj razumljivo je, da so radi važne ceste k morju, radi pobiranja mitnine in carine nastajali tudi spori med Stično in Vovbrškimi, ki so se dokončno poravnali leta 1230, ko je Stična dobila točno načrtane meje na tej vovbrški posesti »od razpotja, kjer so stale vislice pa do Velikih Lašč, od razpotja proti zahodu do reke Rašice ter na tretji strani omenjenega razpotja do gozda, kjer izvira nek studenec«. (Gradivo V, 530.) Posebej pa je v listini še rečeno, naj grofovski uradniki na stiški bloški posesti ne delajo samostanskim tovarnikom nobenih težav zaradi priprege in drugih davščin.

Zanima nas, čemu je Stični služila tako velika posest? Periferena, zlasti ob trgovskih poteh nedvomno in v prvi vrsti kot potrebna postojanka tovarnikom, v ostalem pa tako kot osrednja, za potrebe njenega vsakdanjega življenja, za potrebe samostana kot redovne ustanove cistercijanskega reda in slednjič, ker je bila Stična tudi važno trgovsko središče, so ji veliki zemljiški kompleksi dajali trgovsko blago, predvsem žito, vino, lan, vosek in živino, ki so ji ga

pridelavali, redili in odrajtavali na njeni zemlji poseljeni samostanski podložniki.

O potrebah stiškega vsakdanjega življenja ne moremo danes reči ničesar, ker ne vemo niti tega, koliko menihov je štela prvotno samostanska ustanova. Lahko brez vsakega ugibanja rečemo o Stični kot ustanovi cistercijskega reda, da se je v njeni prvi dobi osnovno redovno pravilo: ora et labora še dosledno izpolnjevalo. Delo, ki ga je Stična opravljala po ukazu svojega reda je bilo dvojno, ročno in umsko. Od obeh so še danes vidni sledovi ne samo v široko razprostrti obdelavi plodne orne zemlje in kolonizaciji, temveč tudi v naravnost monumentalnih spomenikih prav iz dobe zgodnjih darovnic, da, celo iz dobe, ko prvi val darovnic skoraj že ponehava: v veličastni romanski samostanski baziliki, ki je brez vsakega dvoma ena najlepših in najmogočnejših teh vrst na Slovenskem in v eni tretjini vseh danes ohranjenih srednjeveških rokopisov v Narodni in Univerzitetni biblioteki v Ljubljani, ki izhajajo prav iz stiške rokopisne in iluminatorske delavnice izza konca 12. in zač. 13. stoletja. (Prim. M. Kos — Fr. Stelè, Srednjeveški rokopisi v Sloveniji, 1 sl. in H. J. Hermann, Beschreibendes Verzeichnis der illuminierten Handschriften in Oesterreich, N. F. II, 287 sl; 297 n. 193.)

Mirno lahko trdimo, da se je Stična v dobi prvih darovnic, v dobi velikega zemljiškega razmaha, posvečala v isti meri kot izgradnji, utrditvi, zaokroževanju in uspešni eksploataciji svoje zemljiške posesti tudi kulturnim in verskim zahtevam in to brez vsakega dvoma v večji meri kot druge podobne ustanove na Slovenskem.

3. Poznejša samostanska zemljiška in gospodarska politika. (Od druge polovice 13. stoletja do zač. 16. stoletja, dobe prvih ohranjenih urbarjev.) Darovnice vedno bolj izostajajo in vedno pogosteje srečujemo v gospodarskem življenju samostana izraze kupiti, prodati, zamenjati in zastaviti. Zakaj je popustila vnema nekdanjih dobrotnikov, ali je temu vzrok opešanje pobožnosti, ali, da darovnice v teh poznejših časih niso bile več tako v plemiški »modi«, ali morda gospodarske krize dežele, obubožanost plemiške gospode in izumiranja mogočnih starih visokoplemiških rodov, ali časovno nerazumevanje pomena obstoja opatije in slednjič, ali je Stična sama že takrat kakor koli

pokazala vso nepotrebnost in nekoristnost slovenski zemlji — na vse to danes ni tako lahko odgovoriti ne da bi se človek podrobnejše spuščal v nešteto zanimivih problemov slovenskega srednjega veka.

Zanimiv vsekakor je sicer kratkotrajni incident prav nekako na začetku te dobe, ko se nespretni politik in mož ozkih političnih perspektiv, opat Konrad (1267—1278) preveč eksponira in kompromitira v boju za goriško dediščino in se postavi samo na nemško stran. Posledic te nespretnosti ni občutil samo opat, ki ga je goriški grof Albert globoko ponižanega zaprl v goriške ječe, temveč tudi samostanska posest. Kot je kranjska plemiška gospoda še nedavno poprej podpirala in obsipavala samostan z darovnicami, tako so v času opatovega poraza gospodje Ostrovrharji, Hmeljniški, Turjaški in drugi planili po samostanski posesti, si jo začeli prisvajati ali pa jo vsaj izropali. Epizoda je bila sicer kratkotrajna in ko je opat Konrad zopet prišel do moči in veljave, so isti gospodje skesano vračali in popravljali škodo in krivico. (Prim. Vrsta stiških opatov, 26 sl.) In prav to da misliti, da darovnice in vpoštevanje stiškega samostanskega latifundija le ni bilo povsem nekaj iskrenega in da je le temeljilo bolj na nekakšnem verskem entuziazmu ali na navadi in lahko rečemo, da celo na modi, ki je v danih prilikah mogla pokazati celo sovražni obraz, ki pa je zopet mogel trajati samo tako dolgo, dokler se mu ni bilo treba začeti bati težkih cerkvenih kazni krive opatove palice in za njo stoječega oglejskega patriarha, od katerih vidne posledice so bile zelo občutljive na tem svetu in so z uspehom lahko odvezovale podložnike vsake dolžnosti pokorščine do svojih zemljiških gospodov.

Obogateni tudi od ene takih izkušenj, da je namreč njihova bližnja in daljna sosesčina svetnih pa tudi zemljiških gospodov kaj majhen porok samostanske nedotakljivosti, nadaljne rasti in razvoja samostanske posesti, so se stiški opati odslej redno zatekali pod visoko varstvo deželnih gospodov in iz ohranjenih arhivalij moremo ugotoviti, da Stižni takega varstva ni odrekel nihče od naprošenih. S takim varstvom si je samostan pridobil še drugo važno korist, ki je v veliki meri ugodno vplivala na uspešen in nemoten razvoj samostanske posesti, sodno, lovsko in gozdno pravico. Le v primeru deliktov, ki so zahtevali smrtno kazen,

je bila sodba tudi na stiški posesti podvržena deželnemu gospodu, oziroma njegovemu vicedomu.

Iz gospodarske politike opata Henrika (1250—1302), o katerem pravi stara samostanska tradicija, da je bil dober ekonom in da je veliko nakupoval (Vrsta, str. 27), se jasno vidi, kako je opat stremel predvsem za dvojem: samostansko posest čim bolj zaokrožiti in iz njene bližine odstraniti posest svetnih gospodov, po drugi strani pa čimbolj povečati osrednjo samostansko posest. To se mu je tudi v veliki meri posrečilo in je tako s svojim drugim naslednikom enakega kova, z opatom Friderikom von Limpachom (1315—1321) ustvaril solidno in že dobro ustaljeno področje poznejših urbarialnih zemljiških uradov ali okrožij.

V dobi zgodnjih darovnic smo videli, da se je Stična s svojo posestjo Ljubljani samo približala. Po doslej ohranjenih zapiskih pa najdemo njeno posest v Ljubljani že leta 1315 in to na Starem trgu. K tej priraste 1320 hiša na Novem trgu, 1415 hiša na Starem trgu, 1448 hiša nekje pri Šenklavžu in 1458 ter 1467 ponovno dvojje hiš na Starem trgu. Kje naj bi ležala hiša pri Šenklavžu je težko reči, nekdanjo bogato hišno posest na Starem trgu pa danes brez dvoma še vedno kaže znani Stiški dvorec.

Ustanovitev Novega mesta leta 1365 je v kar najtesnejši zvezi s stiško posestno zgodovino, kajti na kraju samem, kjer stoji danes Novo mesto in v njegovi najbližji okolici (Bršljin, Ločna) je imel samostan bogato posest. Za ustanovitev Novega mesta je samostan te posesti odstopil, v zameno pa je dobil od ustanovitelja Rudolfa IV. veliko posest v trebanjski dolini zapadno od vasi Trebnje in mnogo desetin v fari Šmarje pri Ljubljani.

Da s samostansko posestjo in njenim gospodarstvom ni bilo vselej vse v redu, zvemo iz papeževega pisma, ki pade nekako v čas opata Andreja (1382—1386). Papež poudarja, da je bilo samostansko gospodarstvo v slabem stanju in da je bilo odtujenih mnogo desetin, dohodkov, podložniških dajatev, najemnin, zemlje, hiš, pristav, ribnikov, travnikov, pašnikov, jezer, barij, gozdov, mlinov, posestev in pravic. Po vsem tem so segle roke klerikov in laikov. (Prepis orig. iz 17. stol v Drž. arh. v Lj.) Tako precej zavoženo gospodarstvo je skušal spraviti v red eden največjih opatov vse stiške zgodovine sploh, opat Albert Lindecker (1388—1405) s po-

močjo velike samostanske dobrotnice vojvodinje Viridis, ki je živela na bližnji Pristavi in podpirala opata z velikimi denarnimi vsotami. Po drugi strani pa si je skušal opat pomagati tudi z inkorporacijo bogate in velike fare Št. Vid, kar je 1389 tudi dosegel. Toda svojevrstna politika opatova je radi izredne samostojnosti in ne oziraje se na ozko-srčno gledanje predvsem opata stiške materine hiše v Reinu to preprečila in nazadnje strmoglavila tudi opata samega. Isto slabo stanje opazimo še vedno za časa opata Urha (1350—1480) in papež sam v svojem pismu poudarja, da je vse to pač zato, ker zloba ljudi vedno bolj raste, časi pa so nemirni in nestalni radi vojnih viharjev, ki že dalj časa divjajo po deželi. Samostan ima veliko število menihov, laikov in služinčadi in veliko trpi tudi vsled svoje gostinske dolžnosti. (Prepis orig. iz 17. stol. v Drž. arhivu v Lj.) Papež poizkuša na opatov predlog samostanu pomagati tako, da 1454 inkorporira faro Belo cerkev. (Prim. Vrsta, str. 36 d.)

Samostan je zašel v čase, ko mu je začela groziti jasno in očitno dvojna nevarnost, Turki in še večja, novi idejni tokovi koncem 15. in zač. 16. stoletja. Že 1475 so Turki samostan delno požgali, vsega pa izropali, zato si je skušal opat Martin (1494—1499) pomagati s pomočjo bogate fare Šmarje pri Ljubljani, ki je bila samostanu inkorporirana; 1497 je pozidal samostan in ga obdal z zidovjem. Zid je poslej samostan uspešno varoval pred Turki, ni ga pa obvaroval ne pred protestantizmom ne pred podložniško upornostjo. Če smemo verjeti kronistu Puclju — in nobenega vzroka ni, da bi mu ne — je bilo gospodarsko stanje stiške opatiije v tej dobi, torej prav v času prvega danes ohranjenega urbarja (1505) tako v neredu in v takem stanju, da si je moral vsak samostanec skrbeti hrano na svojo lastno roko. (Prim. Vrsta, str. 48 d.)

Če bi sledili samostanski posestni zgodovini dalje, bi naleteli na nešteto zanimivih problemov in skoraj vsi bi pokazali, kako se je samostan žilavo branil na vse načine obdržati svojo zemljo, a obenem tudi svojo nespremenjeno gospodarsko politiko, politiko eksploatacije, trgovanja in samo po sebi umevno tudi politiko fevdalno-podložniškega družabnega reda. Vse to je sicer Stični zgradilo mogočno samostansko osrednje poslopje in razkošno opatovo rezidenco, obogatilo v lepotnem oziru tudi nešteto farnih in

podružničnih cerkva samostanu vtelesenih fara, kar jasno kaže na dobe velikih gospodarskih konjunktur, a po drugi strani nikakor ne smemo prezreti tudi druge strani stiškega gospodarjenja teh časov, da so bile zastave in odprodaje velikih zemljiških kompleksov radi tega in drugih časovnih razmer, potreb in zahtev skoraj na dnevnem redu. Razmotrivanje tega in s tem zvezanih nešteto problemov pa ni več namen pričujoče razprave.

4. Vloga oglejskih patriarhov. Znano je, da je bil oglejski patriarh duhovni krajevni ordinarij ali škof kraja, v katerem je stala Stična in velikega dela njene zemljiške posesti in nekaj časa tudi kot kranjski krajišnik svetni deželni gospod. Vsekakor so vsled tega bili pa tudi nastajali gotovi odnosi med obema cerkveno-fevdalnima ustanovama.

Prvi odnos, ki ga opazimo v zgodovini med stiškimi opati in patriarhi je vsekakor dober in patriarhi, od katerih je Peregrin l. 1136 celo ustanovitelj samostana, skrbno čuvajo samostan in ga smatrajo kot nekako svojo ustanovo. To sicer ni čutiti toliko v podeljevanju zemljišč, pač pa v naklonjevanju duhovnih dobrin, o katerih moramo ne samo v tej dobi, temveč dolgo zatem še reči, da so bile v danih prilikah in času še večje vrednosti kot zemlja, kmetija, hiše in podložniki. Poleg tega so patriarhi poklanjali Stični tudi obsežne, bogate in številne fare, kar so redno nato potrjevali tudi papeži. Z izvrševanjem dušnopastirskih poslov, ki jih je samostan opravljal na teh farah po svojih menihih ali svetnih duhovnikih — vikarjih, je prihajal tudi v tesnejše stike z ljudmi sredi katerih je živel on in njegova zemljiška posest. Od strogo duhovnih dobrot, ki so jih patriarhi naklanjali Stični, je bila pravica izvrševanja dušnopastirskih poslov, delitev zakramentov, zlasti pa je važna pravica odvezovanja Ogleju pridržanih grehov ali rezervatov in delitev gotovega števila odpustkov.

Tudi odnos patriarhov-zemljiških gospodov do Stične je bil skoraj vseskozi dober. Patriarhi so samostan redno oproščali mitnine in carine na oglejskih mitnicah in dovoljevali proste prehode stiškim tovarnikom po svojem svetu, zlasti na važnih trgovskih poteh k morju.

Težje rešljiv problem pa je začel nastajati, ko si je stiški opat, okrepljen z oglejskimi duhovnimi dobrinami in materialnimi sredstvi laičkih plemiških ljudi, prav zgoda prišel

prilaščati višje duhovniške časti kot so mu sicer šle. Stvar je pač razumljiva, kajti Oglej je bil daleč, Stična pa gospodar obsežnih oglejskih fara, na katerih pa opat ni ne mogel ne smel vršiti vseh duhovniških poslov. Zato je bila več ali manj jasna tendenca skoraj vseh stiških opatov pridobiti si arhidiakonske časti, čemur pa se je Oglej enako in dosledno upiral. Stični se je dosega arhidiakonstva posrečila šele po opatu Lavrenciju Rainerju (20. XII. 1594), a še to samo quoad personam, stalni arhidiakonat pa je dobila šele za časa opata Antona von Gallenfelsa (23. I. 1691).

Iz povedanega moremo torej spoznati, da je stiška posest v dobi od ustanovitve do začetka 16. stoletja doživljala zanimivo in svojevrstno usodo in zgodovino. Posest je rasla in se množila po darovnicah pa tudi po gospodarskih sposobnostih opatov samih, enako pa je tudi v gotovih dobah propadala vsled različnih zunanjih in notranjih vzrokov. Posebnost, ki je vidna samo v zgodovini stiške posestne politike, so številne kumulativne potrdilnice darovanih posestev, ki so jih izdali predvsem oglejski patriarhi (l. 1145, 1169, 1178, 1250) in leta 1261 svetni deželni gospod vojvoda Urh. Potrdilnice svetnih vladarjev se v poznejših dobah, ko je bila samostanska posest že dokončno ustaljena in dovolj zavarovana, omeje v svojih vidimusi le na potrdila privilegijev raznih vrst in značajev. Prav te patriarške kumulativne potrdilnice so obenem tudi ponoven dokaz, da sta Stična in Oglej samostansko posest skrbno varovala, po drugi strani pa tudi, da je bila za to potrebna najvišja duhovna in svetna oblast.

IV

Topografija stiške posesti

A.

Od l. 1136—1250

1. Leta 1136. Praedium quoddam in loco qui vulgo Sitik appellatus est... 5 kmetij juxta Moram fluvium... villam Wingarten. (Gradivo IV, 80.)

Praedium in loco Sitik. Zemljiška posest v kraju Sitik. Kolikšen obseg je imela ta posest in njene meje je danes težko ugotoviti. Če upoštevamo, da se je po letu 1144 do pred l. 1169 povečala za 32 kmetij — in planitie juxta monasterium (Idiografija, 12 = Pucljeva kronika; S 18) — bi jo lokaliziral v najbližjo okolico sedanjega samostana.

5 kmetij juxta Moram fluvium — lokalizira Kos nekje ob stiškem potoku. (Topografija, 39.) Verjetno gre tu za 5 kmetij obenem z mlini — mull ob dem Klaster — kot jih omenja še urbar iz leta 1505 in za njim vsi ostali, in kar register iz 18. stoletja naziva Sredni Maln in U Kul Klostra.

Villa Wingarten. — Vinograd ali Nograd nad samostanom. (Kos, o. c. 39.) Posest je samostan obdržal do konca. (Urbars 1505: Weingartten; Reg.: Nograd.)

2. Po l. 1136—1145. Curia quae dicitur Frogia, katero samostan zamenja, izvzemši ene kmetije za Ozipdorff iuxta fluvium Gurcae in za Sitingisdorff. (Gradivo IV, str. 121.)

Curia Frogia. Kos pravilno razlaga kot Vrhovo (Topografija, 42), vprašanje pa je, za katero Vrhovo gre v tem primeru. V isti listini patriarh potrjuje razne darovnice in med temi tudi 4 kmetije apud Frogia. Do urbarja l. 1505

se Vrhovo v listinah omenja še: pred l. 1250 zamenja samostan 2 kmetiji zu Frizhowe za 5 kmetij zu Forst (S 18), 25. l. 1301 kupi 6 kmetij ze Frickhau (orig. prepis; S 18), 1445 dobi kmetijo zu Freychoff. (S 18; Idiograf. 56 z napačno letnico 1345.) Urbar l. 1505 pozna eno samo Vrhovo s 4 kmetijami (Freyhaw), urbar l. 1677 pa tudi drugo z 1 kmetijo. (Freyhoff.) Že po teh urbarjih je mogoče reči, da eno Vrhovo, kot ga naziva urbar l. 1618 Fraichoff-Brichou in Register Werchou, leži v Themenski vauptiji (Reg.) in drugo, po Registru nazvano tudi Werchou, v Petanski vauptiji. Čeprav urbar l. 1505 omenja eno samo Vrhovo, bi vendar lokaliziral zgoraj omenjeno »curia Frogia« v Vrhovo pri Žužemberku, 4 kmetije apud Frogia pa v Vrhovo pri št. Lovrencu ob Temenici.

Sitingisdorff — Ozipdorff iuxta fluvium Gurcae. Kos (o. c. 42) stavlja obe vasi v bližino Vrhovega pri Žužemberku.

3. Po l. 1136—1145. Villa Lasis... 4 kmetije apud Welze, villa Altelasis, Chazil, 3 kmetije juxta Taeure, 10 kmetij apud Ivuanzdorff, 1 kmetija in Sigilsdorf, villa Brunno, Trebeleu, Affoltren, 5 kmetij apud Nakla in 3 kmetije juxta fluvium Gurcae. (S 18, Pucelj, Gradivo IV, str. 121.)

Lasis. Velikolaška posest. (Prim. Kos o. c. 42.) Tej posesti določita l. 1230 samostan in vovbrški grof Viljem sledeče meje (Gradivo V, 530): na križišču cest na Mali Slevici (kjer se cepi ena cesta v Dvorsko vas, druga k Sv. Gregorju, tretja v Velike Lašče in četrta v Karlovice) potegneta mejo proti severu usque ad villam Lasis (vštevši Vel. in Male Lašče), proti zahodu in fluvium Reschwiz (do Rašice pri Karlovinci) in proti vzhodu »do gozda, kjer izvira neki studenec« (vsekakor do onkraj vasi Škrlovice in do Vel. Poljan). 22. IV. 1264 je bila določena še južna meja, črta Podstrmca pri Lužarjih—Vel. Poljane nad Ortnekom (Kos, o. c. 51.). Če pogledamo urbar 1505 l., vidimo, da velikolaška posest ne prestopi teh meja in da obsega: Velike Poljane 13 kmetij, Dvorska vas 12 kmetij, Podkraj 1 kmetija, Prelesje 1 kmetija, Škrlovice 3 kmetije, Slevica 5 kmetij, Kot 2 kmetiji, Medvedjek 2 kmetiji, Rašica 5 kmetij, Srobotnik 2 kmetiji, Strmec 1 kmetija, Vel. Lašče 11 kmetij, Male Lašče 5 kmetij.

Altelasis. — Lašče v Suhi Krajini. (Kos, o. c. 43.)
Te Lašče je samostan enkrat izgubil, a jih urbar l. 1558 ponovno omenja.

Welze — Bleč vrh pri Višnji gori (Kos, o. c. 43), kateremu odgovarja *Weltsperg* po urbarju l. 1505 z 9 kmetijami. Ne smemo ga zamenjavati z Veličim vrhom pri Št. Vidu pri Stični, ki se l. 1169 naziva tudi *Welze*.

Chazil — Mačkovec, obč. Dvor pri Žužemberku, *juxta Taeure* — pri Soteski ob Krki; *Ivuanzdorff* — Ivanja vas pri Mirni peči (Kos, o. c. 43—44). Ivanja vas ima v *Nota jus montanum* (vezano k urbarju 1505) lepo slovensko ime: l. 1511 is *Iwansthe vasy* in 1510 ys *Iuuansekhe vasy*.

Sigilsdorff lokalizira Kos v Strmico pri Šmarjeti (o. c. 45).

Brunno — lokalizira Kos v Studenec pri Stični (o. c. 45).

Trebeleu — Trebeljevo pri Višnji gori, *Affoltren* — Jablan pri Mirni peči (*Nota jus montanum* l. 1503: Jablan), *Nakla* — Naklo pri Kostanjevici (Kos, o. c. 43—4), 3 kmetije *juxta fluvium Gurkae* pa predstavljajo poznejšo močno mlinsko posest, ki jo je imel samostan v vasi Krki (prim. S 18).

4. Leta 1145. *Lite in parte Crenuch ... juxta sanctum Vitum 4 villas, Steindorff, Kalla et itemque Steindorff et Kalla, juxta Enchen 5 mansos, Czirkniec 2, in loco proximo, qui adjacet sancto Vito, 6 mansos, ex quibus tres in jus sacerdotis pro parte decimationis, quae per totam parochiam, in qua locus idem situs est, debatur.* (Gradivo IV, 211, str. 120.)

Lite, kar odgovarja urbarialnemu *Dorlewttten* (1505), *Dorleuten* (1588), *Dor Leutten* (1572), *Ternouez* (1618), *Dorleutten* — *Ternouiza* (1724), *Ternouz* — *Darleütten* (Reg.), že Kos pravilno lokalizira v Trnovco v obč. Št. Vid pri Stični (o. c. str. 39). Določilo »in parte Crenuch« pa bi bral kot popačenko za Kremenjek, dolgi gorski hrbet, ki se vleče južno od te vasi. Prav na tem Kremenjku (*Crenuch*) je samostan med leti 1178—1250 zamenjal 2 kmetiji za 4 v Črnelem (S 18).

Steindorff — *Steindorff*, po urbarju 1505: *Gross u. Khlein Steindorff, Velke in Male Petze* (Reg.) — *Velike in Male Pece* v obč. Št. Vid pri Stični (Kos, o. c. 40).

Kalla... Kalla lokalizira Kos (o. c. 40) v Rdeči in Lučarjev Kal. Lokalizacija prvega, ki se po urbarju od 1558 naziva kot Roten Khaal in v Reg. Erdetsch Kall, je pravilna. Glede drugega pa je verjetneje, da gre za Farški Kal, ki se v urbarju l. 1572 naziva kot Khall bey s. Veydt in v Reg. kot Farski Kal. Samostan je ta Kal l. 1300 in 1316—19 zamenjal (S 18) in ga, kot pravi urbar 1572 l., ponovno kupil za ustanovitev kaplanije v Št. Vidu (odtod pridevek »Farški«). Lučarjev Kal pa je kupil šele opat Nikolaj v letih 1342—48 in se imenuje Khall bey Chömpöl.

Czirknicz 2 kmetiji — Cerknica na Notranjskem, kjer dobi samostan pred l. 1184 še 4 kmetije in se nato omenja kot samostanska posest še l. 1215. (Gradivo IV, 691; V, 233.)

Juxta Enchen 5 kmetij — lokalizira Kos pravilno v Dob pri Biču v občini Št. Vid pri Stični. K temu bi dodal pripis »in loco proximo, qui adjacet s. Vito«. Kos je mnenja, da ta locus proximus kaže na Farški Kal, a je to težko verjetno, ker je od Doba že po zračni črti oddaljen vsaj za 2,5 km, vmes pa je še nekaj kmetij. Prepisovalec, v tem slučaju Pucelj in pred njim že njegove predloge, je vrnil med Dob in locus proximus Cerknico in s tem povzročil nejasnost. Ker se torej locus proximus nanaša na Dob, ga iščem v Boigi vasi zraven Doba. Dokaz za to so tudi urbarji. Od l. 1505 (Aych pey Fütsch) do Reg. (Dob oder Boga vas) je izkazana posest 6 + 8 kmetij. Po listinah je rasla ta posest tako: l. 1145 5 kmetij, pred letom 1250 odstopi samostan 2 in 1290 ponovno 6 kmetij, l. 1308 dobi 1 kmetijo, l. 1356 2 kmetiji, 1358 1 kmetijo, 1362 1 kmetijo, 1372 2 kmetiji (Idiografija, R. 17, S 18), kar znaša skupaj 6 kmetij. K tem prištejemo iz Pitančnega urbarja 2 kmetiji in 6 kmetij iz Boge vasi, kar da pravilno stanje po vseh urbarjih 6 + 8. Dostavek »ex quibus tres in jus sacerdotis etc.« ni jemati tako kot da samostan ne bi bil lastnik vseh teh kmetij (torej 6—3), temveč gre tu za izrecno določbo, da se na teh treh kmetijah samostan ne sme posluževati znanega cistercijskega desetinskega privilegija (prim. o tem privilegiju dr. Jože Turk, »Cisterciensium fratrum instituta«, GMS XX, 1939).

5. L. 1152 Babindorff (dvor, 8 kmetij in 2 gostilni), 4 kmetije in loco qui dicitur Carnotum (Gradivo IV, str. 166).

Babindorff — Bodendorf pri Murauu na Zg. Štajerskem (Kos, o. c. 46), kjer je po urbarju 1619 še izkazana samostanska posest (Ambt Podendorff). Carnotum — Koroška vas obč. Šmihel-Stopiče (Kos, o. c. 46), možno pa je, da gre za popačen zapis Karlovice sev. od Ždinje vasi, kjer je po urbarju 1643 izkazana posest 3 kmetij.

6. L. 1162 Kaltenfeldt (Idiogr. 11; S 18) — Studeno pri Postojni, kjer je l. 1505 izkazana posest 12 kmetij (prim. Dodatek štev. I).

7. Po l. 1136 — pred l. 1169 Altendorff, Radsselo, Hagen-dorff, Morauss, Chittindorff, 5 kmetij auf dem Berg Luppog-lau, Gült bei St. Cecilia, Cozruidniz, 1 kmetija im dorff Conchach, 1 kmetija inn Draulach, 2 kmetiji v vasi Long, 1 kmetija im Thall Wippach, Welze, 2 kmetiji bey dem Berg Loibel, 32 kmetij v ravnini pri samostanu, ki jih je ta dobil za 37 neimenovanih od koroškega vojvode Henrika (V.) in njegovega brata Hermana (32 Hueben in der eben bey dem Stüfft wechsselweyss um 37 Hueben von Heinrich Herzogen in Carnten und Hartmann !!! seinen Brudern), in slednjič potrdilo darovnice bratov iz Črnograda zaradi vasi Studeno (S 18). (Prim. Dodatek št. II, III.)

Altendorff — Stara vas (Mala, Velika) pri Grosupljem, ki jo je Stični potrdil papež Inocenc III. 21. III. 1215. (Gradivo V, 233.) Iz listine koroškega vojvode Bernarda z dne 6. II. 1252 je razvidno, da izvira tamošnja stiška posest od Spanheimov (Jaksch, Mon. hist. duc. Carinthiae IV, 403). Darovalec je bil Bernard, koroški grof iz rodu Spanheimov, a darovnica je bila izdana v času med 1136 (ustanovitev Stične) in 16. nov. 1147 (smrt grofa Bernarda, Jaksch III, 858).

Radsselo — verjetno Radohova vas. Darovalec je Konrad iz Svibnega. V Radohovi vasi so imeli Svibenski okrog 1400 odvetništvo, Stična pa posest. (MMK II, 20.) Konrad je omenjen tudi okrog l. 1175. (Gradivo IV, 563.)

Hagendorff — kraj na zgornještajerskem ozemlju Višnjegorskih, zap. od Muraua (prim. C. Schmutz, Historisch topographisches Lexicon v. Steyermark II, 6 in Zahn. Ortsnamenbuch d. Steiermark, 247). V bližini je izpričana stiška posest (Bodendorf, St. Caecilia). Darovalca sta Majnhalm Višnjegorski ali s »Kranjskega«, ki je umrl med 1155 in okoli 1165 (L. Hauptmann, Grofovi Višnjegorski, Rad Ju-

gosl. akad., 250, 238) in njegova žena Sofija, ki je moža preživela in se omenja okoli 1165. (Gradivo IV, 480.)

Morauss — Moravče na Dolenjskem. Darovalca sta Berta iz Chiarisacca (jugozap. od Palmanove) in njen mož Wernher in se omenjata 1158 in 1164 (Gradivo IV, 383, 473), sam Wernher pa tudi 1146 in 1150. (Jaksch, Mon. Car. III, 806, 900.)

Chittindorff — Kitni vrh ali Kutina pri Trebnjem. V obeh krajih je po urbarjih izkazana stiška posest. Darovalec more biti grof Bertold II. († 1151) ali grof Bertold III. Andeški († 1188).

Luppoglau — Lipoglav (Veliki, Mali). Darovalec je prejkone grof Majnhard šumberško-istrski, ki se omenja 1141—1186. (O njem Hauptmann, Krain, 399.) Na Lipoglavu je izkazana stiška posest 1252 (Jaksch, Mon. Car. IV, 403) in pozneje v urbarjih.

St. Cecilia — podružnica fare St. Georgen pri Murauu, kjer je imela Stična posest. Darovalec Walch iz Puchsa je bil pač eden od ministerialov Višnjegorskih.

Cozruidniz — Kostrevnica pri Litiji. Darovalec Purkhard von Pouch je mogoče imenovan po Podbukovju pri Vačah, kjer so imeli Višnjegorski posest, in jo je Sofija iz tega rodu 1238 naklonila Stični. (Gradivo V, 687, 688; Hauptmann, Krain, 398.) Zaradi lokalizacije gl. S. Ilešič, Kmetska naselja na Vzhodnem Gorenjskem (1933), 78, n. 145.

Conchach — ne vem lokalizirati. Darovalec Viljem Mekinjski, andeški ministerial, se omenja tudi 1143—47. (Gradivo IV, 195.)

Draulach — Dravlje pri Ljubljani. V bližnjem Utiku je imela Stična posest že pred 1178. (Gradivo IV, 614.) Darovalec grof Bertold Bogenski je umrl 1168. (Gradivo IV, 497.)

Long — prejkone Loka (Velika, Mala) pri Trebnjem. Darovalec Hartman iz Reifensteina (Blagovna vzhodno od Celja) je bil višnjegorski ministerial (Hauptmann, Krain 396). Omenja se tudi okoli 1180 (Hartmanus de Rifenstaeyn, GMS X, 35). V bližini Stične so Reifensteinci tudi kasneje samostanu poklanjali posest, ali pa jo od njega kupovali. (Sobrače, Schumi II, 134; 1258, Primskovo, Schumi II, 202.)

Wippach — Vipava. Robert je morda ministerial Bogenskih, ki štejejo med zgodnje dobrotnike Stične in ki so imeli pri Vipavi posest. (Gradivo IV, 339.)

Welze — Bleč vrh, severnozapadno nad Višnjo goro.

Loibel — Ljubelj. Prvo omenjanje stiške posesti pri tem kraju, ki nam je doslej znana šele iz dobe sto let kasneje (Schumi II, 216, 299). Darovalca omenjena že pri Hagendorfu.

32 kmetij in der eben zamenjanih za 37. Koroški vojvoda Henrik V. († 12. X. 1161) in njegov brat Herman (1161—4. X. 1181) iz rodu Spanheim. Spanheimska posest in ministeriali so v bližini samostana tudi sicer izpričani. (Črnelo, Kravjek.)

Kaltenfeld — Studeno. 1162 izpričuje oglejski patriarh Urh II., da sta grofa Majnhard in Albert iz Črnograda podelila svoj alod v Studenem, ko sta se namenila na pot v Jeruzalem. (Prim. Dodatek št. I.)

8. Pol. 1136 — pred 1178. Dvor zu Lessou, vas Lazendorff, dvor zu Görzach, 3 kmetije bey Lutig, 2 kmetiji in Bressiach, 3 dvori Arch, Rospach in Hage, dvor Cotaue, dvor zu Podem bey Michlndorff.

Potrdilna listina patriarha Urha iz l. 1178 je bila doslej znana iz Pucljeve Idiografije, str. 13 (objava Schumi I, 127; Pintar v Carnioli 1913, 71 in Gradivo IV, št. 614) in iz zagrebškega rokopisa Notata de monasterio Sitticensi (objavil S. Brunner v Wissenschaftliche Studien u. Mittheilungen a. d. Benediktiner-Orden II, 66 sl. in Pintar, n. n. m., 71). O krajih in osebah, omenjenih v tej listini — prim. poleg navedenih objav še Pintar, n. n. m., 70 sl. in Kos (GMS 1937, 46 sl.). Rokopis S 18 iz Škofijskega arhiva v Ljubljani ima na dveh mestih izveček iz te listine, ki pa obsega več kot doslej znani teksti. Novi podatki so glede dveh kmetij in Bressiach in glede dvora zu Podem bey Michlndorff.

Lessou, Lazendorff, Görzach, Lutig, Arch, Rospach, Hage, Cotaue — Leskovec, Mačkovec, Goričane pri Medvodah, Utik pri Ljubljani, Raka, Konjsko, Preska, Hočevje. (Kos o. c. 46—47.)

Bressiach — mogoče Brezovo pri Stični, kjer je imel samostan po urbarju iz l. 1505 dve kmetiji in po katerem se je imenoval Wolfgangus de Vressowe, ki je dal 1268 Stični nevoljnika. (Schumi II, 294.)

Podem bey Michilndorff. Michilndorff je verjetno Velika vas južno od Moravč na Gor., kjer je imela Stična pozneje posest kot pokažejo urbarji. »Podem« ne vem lokalizirati, ker je ime verjetno popačeno. Iz regesta izvemo za doslej neznano ženo Gebharda Žovneškega, prednika celjskih grofov, Berto. Gebhard se omenja v prvi polovici 12. stoletja, 1123—1146 in 1144. (Gradivo IV, 77, 202.) Iz regesta je razvidno, da je bil 1178 že mrtev.

8. 2. VII. 1177. (Gradivo IV, št. 583.) Caltenveld — Studeno pri Postojni (prim. spredaj pod št. 6 za leto 1162); Drasizdorf Globochdorf, obe »in Marchia Ungarica juxta Gurch fluvium sitas« — Drašča vas in Globoko pri Žužemberku.

9. 1250. avgust 13. Stična. Velika patriarhova potrdilna listina (Schumi, II, 133—135). Patriarh Bertold potrdi stiškemu opatu Konradu razne darovnice, zamenjave, kupnje itd. Samostanu so darovali (prim. Dodatek števil. IV.):

1. Okrog 1220—50. Bertold in njegov brat iz Krškega 6 kmetij v »Heyligenberg«. (Pucelj: Gertoldus et frater ejus de Gurkfeldt 6 mansos in Heyligenperg; Valvasor: Bertoldus senior; S 18: am Hl. Perg.)

Bertold iz Krškega je mogoče oni, ki se omenja med 1154 in okrog 1162 (Gradivo IV, 322, 358, 451), ali pa, verjetneje, Bertold, ki se omenja med 1223 in 1265. (Gradivo V, str. 422.) Njegov brat je Giselbrecht, omenjen 1246. (Gradivo V, 889.)

»Heyligenberg« ne vem lokalizirati; možna pa bi bila to Sv. Gora pri Litiji.

2. 1136—1250. Ulrik iz Mehova 7 kmetij v (Vel., Mailem) Gabru. (Pucelj: Henricus de Maichou mansos 7. Valvasor: apud Hagenpuech 7 mansi ab Udalrico de Michou; S 18: bey Hagenbuech 7 Hueben von Ulrich von Michau.)

3. Okrog 1175—1200. Henrik in Konrad iz Svibnega 6 kmetij v Straži. (Pucelj: Henricus et Conradus de Scherfenberg mansos 6; Valvasor: apud Warte; S 18: bey Warth.)

Henrik iz Svibnega se omenja 1182 in 1191, Konrad pa okrog 1175. (Gradivo IV, 563, 657, 786.) Straža pri Novem mestu.

4. Okrog 1150—1175 ali okrog 1225. Vulfig iz Chyebacha 1 kmetijo v Globodolu. (Pucelj: Sulfigus de Chyebach

mansum unum; S 18: Bey Tyffenthall 1 Hueben von Wolfgang von Chübach.)

Globodol pri Mirni peči. Darovalec mogoče Vulging iz Vipave (Chyebach napačno mesto Wippach), ki se omenja med 1156 in 1171 (Gradivo IV, 338, 339, 366, 527), enkrat tudi v družbi Henrika Višnjegorskega, ali pa Vulging iz Vipave, ki je omenjen 1223. (Gradivo V, 371.)

5. Ok. 1220—1250. Ortolf iz Slepčjeka 1 kmetijo na Grosupljem. (Pucelj: Ortolphus de Plintenberg mansum unum; Valvasor: Apud Gross Lup una mansa a Rudolpho de Plintenberch; S 18: Bey Grasslupp 1 Hueben von Ortulff von Plintenpach.)

Ortolf mlajši iz Slepčjeka v neki listini za Stično 1228 (Gradivo V, 487) in 1252 (Schumi II, 144).

6. Ok. 1250. Majnhard iz Mirne 2 kmetiji v Temenici. (Pucelj: Mainhardus de Naidegkh mansos 2; Valvasor: apud Temenicz 2 mansi a Mainhardo de Nidek; S 18: Bey Timiniz 2 Hüben von Meynhard von Nüdekh.) Prim. št. 29.

7. 1161—1181. Koroški vojvoda Herman pet kmetij na Rakci. (Pucelj: Hermanus dux Carinthiae mansos 5; Valvasor: apud Arch; S 18: Bey Arch.)

Vojvoda Herman 1161—† 4. X. 1181.

8. 1136—1250. Kosez Dobrossus 2 kmetiji v Dolgi njiivi. (Pucelj: Dobrossus qui dicitur Edellinge mansos 2; Valvasor: apud Langenaker; S 18: Bey Langenakher 2 von Dobrosso.)

Dolga njiva vzhodno od št. Vida na Dol.

9. 1136—1250. Amalrik iz Ostrovice 1 kmetijo v Dolgi njiivi. (Pucelj: Amalricus de Osterwicz mansum unum; S 18: Ibidem [namreč tam kot pri št. 8] 1 von Amalrich von Osterwiz.)

Ostrovica na Koroškem.

10. 1136—1250. Ulrik Nothnagel 2 kmetiji na Bledu. (Pucelj: Vlricus Nothnagel mansos 2; Valvasor: apud Veldes; S 18: Bey Veldes 2 von Heinrich Nothnagl.)

11. Ok. 1150—1200. Štefan iz Devina eno kmetijo v Senožeah. (Pucelj: Stephanus de Duin mansum unum; Valvasor: apud Senosesach; S 18: bey Cenosecach 1 von Stephan von Duin.)

Stiška posest v Senožečah omenjena 1217. (Gradivo V, 277.) Štefan iz Devina 1166 in 1188, 1216 že mrtev. (Gradivo IV, 485, 486, 754; V, 250.)

12. Artvik iz Raswora posestvo Pusti Javor. (Pucelj: Artwicus de Raswor praedium quod dicitur Ahorn; S 18: Ein Hoff zu Achorn von Bartwich von Rasswor.)

Razborje pod Zaplazom; Pusti Javor, severozapadno od Stične. (Kos, o. c. 50.)

13. Ok. 1136—1170 ali ok. 1230. Valter iz Malte posestvo Bloke. (Pucelj: Gualterus de Mallentin praedium quod dicitur Oblach; S 18: 1 Hoff Oblach genant von Walter Malentin.)

Bloke na Notranjskem. Valter iz zgornjekoroške Malte, ministerial Vovbrških, ki so imeli posest na Blokah, se omenja med 1123 in 1170 (Jaksch IV, str. 890; I, str. 203), drugi grof Valter iz Malte pa 1229 (Jaksch IV, str. 175). Z ozirom na zveze s Kranjsko, ki so jih imeli gospodje iz Malte (prim. Gradivo IV, 195; V, 530), bi mogel priti v poštev eden kot drugi.

14. 1177—1209. Grof Albert Višnjegorski za oltar sv. Jurija eno kmetijo v Pustem Javoru. (Pucelj: Albertus comes pro dote sancti Georgy mansum unum; Valvasor: de Wichselberch; S 18: Bey Achorn 1 Hueben von Graff Albert gestüfftet zum Hl. Georgi Altar.)

Grof Albert Višnjegorski 1177—1209 (Hauptmann, Rad 250, 239).

15. 1136—1250. Werland iz Lichtenberga posestvo v Dolu (?) v zameno za vas Kostrevnico. (Pucelj: Werjandus Liechtenberg praedium quod dicitur in Valle in concambium villae in Cozdruniz; S 18: Ein Hoff im Thall genant von Wertrand von Lithember gegen Abtretung des Hoff Cozruidniz.)

Liechtenberg — grad pri Litiji, Kostrevnica prav tam. (Kos, o. c. 50.) Po urbarju 1505 ima Stična štiri kmetije »im Thall« — Dol pri Ljubljani?

16. 1190 januar 7. Strassburg. Popon iz Albecka proda posestvo Artiža vas za 60 mark. (Pucelj: Poppo de Albeck praedium Hertwigisdorff, quod pro 60 marcis dedit.)

Prodajna listina 7. jan. 1190, Strassburg. (Gradivo IV, 767.) Albeck, severno od Trga na Koroškem. Artiža vas pri Stični.

17. 1228. Krajišnik Henrik (istrski) dve vasi, Stehanjo vas in Loko, od katerih je bila prva zastavljena za 42 mark srebra Ulriku s Planine, kasneje pa od samostana odkupljena. (Pucelj: Henricus marchio legavit duas villas in Stoeheindorff et Lock, quarum prima obligata fuit pro 42 marcis argenti Ulrico de Montpreis, postea redempta a monasterio Sitticensi.)

Listina iz l. 1228. (Gradivo V, 483.) Lokalizacija: Kos, o. c. 48. Ulrik s Planine 1227—1241. (Gradivo V, str. 552.)

Henrik je podaril samostanu v Loki šest kmetij, ki jih je imel v fevdu Henrik kastelan iz Kostanjevice, od tega pa v podfevdu Robert iz Biča (Physchs, Vutsch), a od sina tega, Otona, jih je odkupil samostan za 50 oglejskih mark. Od tega je samostan kupil kmetijo z mlinom, dodal pa dva travnika v vasi. O odkupu fevda je izdal listino koroški vojvoda Ulrik (! Bernard ?) 1251. (Schumi II, 143.)

18. 1136—1250. Wegelinus dve kmetiji za 8 mark. (Pucelj: Wegelinus mansos duos pro 8 marcis.)

19. 1136—1250. Kastelan Majnhard iz Mehovega sedem kmetij z vinogradi in vsemi dohodki v Malenski vasi. (Pucelj: Meinhardus castellanus in Maichou dedit mansos 7 cum vineis et omni reditu in Mullendorff; S 18: Bey Müllndorff 7 Hueben von Meynhard von Michau mit denen Weingarten.)

Lokalizacija: Kos, o. c. 50.

20. Ok. 1150—1200. Ditrik Gall štiri kmetije v Gigenheimu. (Pucelj: Dietricus Gall mansos 4; Valvasor: apud Eigenhaimb; S 18: in Gigenheim 4 Hueben von Dietrich Gall.) V potrdilni listini 12. III. 1261: item apud Gigenheim IIII mansi, quos Dietericus Gallo dedit et abbas Johannes postmodum coram nobis suo juramentol confirmavit. (Schumi II, 217.)

Ditrik Gall je bil član bavarske rodbine Gallov, ki so bili ministeriali Andeških. S temi so prihajali že v 2. polovici 12. stoletja v naše kraje. Po ženitvi Sofije Višnjegorske (1227—56) s Henrikom Andeškim in po smrti tega (1228) se je pa vsaj ena njihovih vej preselila za stalno na Kranjsko, kjer nastopajo Galli kot višnjegorski ministeriali in kjer so se močno razširili. (Hauptmann, Krain, 398; Oefele, Geschichte der Grafen von Andechs, 24.) Zgoraj omenjeni

stiški opat Johannes je bil tudi iz njihovega rodu. (Mikuž, Vrsta stiških opatov, 24.)

Ditrik Gall se omenja na Bavarskem med 1152 in 1204. (Oefeles, reg. št. 119, 193, 214, 270e, 357, 440a.) Kraj Gigenheim je iskati tudi tam.

21. Ok. 1210. Rudger Ellent tri kmetije in en mlin pri Ellentingen u. (Pucelj: Rudgerus Ellert mansos 3 et molendinum unum; Valvasor: apud Ellentingen 3 mansi et unum molendinum a Rutgero Ellent; S 18: Bey Ellentingen 3 Hueben und 1 Müll von Rudger Ellent.)

Rudigerus de Ellen 1213 med ministeriali s Podsrede (Herberch) v listini salzburškega nadškofa (Gradivo V, 212). Gospodje iz zgornjebavarskega Engoldinga, ki se v listinah navaja tudi z oblikami Engellantingen in podobnimi, so priče v listinah salzburških nadškofov iz srede 12. stol. za in na Bavarskem. (Hauthaler-Martin, Salzburg. UB. II, 317, n. 217, 1144; 429, n. 306, ok. 1154—1164; 475, n. 340, 1159; 478; n. 341, 1159.) Mogoče so prišli v naše kraje iz Bavarske, kjer so pa obdržali posest in jo darovali Stični v po njihovem rodu imenovanem kraju.

22. Ok. 1175—1200. Henrik star. iz Svibnega 6 kmetij v Sušici. (Pucelj: Henricus senior de Scherffenberg mansos 6; Valvasor: apud Durre; S 18: Bey Durre 6 Hueben von Heinrich von Scharffenberg.)

Lokalizacija Durre = Sušica pri Muljavi (Kos, o. c. 50). Henrik iz Svibnega se omenja 1182 in 1191 (Gradivo IV, 657, 786).

23. Ok. 1200. Sinovi Henrika iz Svibnega tri kmetije v »Colnrute« v povračilo težke škode, prizadejane samostanu pri »Sittigendorffu«, ki presega baje 40 mark. (Pucelj: Ejusdem [gl. št. 22] filii mansos 3, pro gravi damno ecclesiae illato Sittichsdorff, quod transcendisse fertur 40 marcas; S 18: Bey Colnrute 3 von denen Gebrüdern von Scharffenberg zu Ersezung eines grossen in Sittigendorff zugefügten Schadens.)

O Henriku iz Svibnega glej št. 22. Sittigendorff bo isto kar Sydingendorf, kjer je Stična 1252 prejela dohodke (Schumi II, 157) in Sidigendorff (?) l. 1327 (S 18) — to je Ždinja vas pri Novem mestu. Colnrute ne vem lokalizirati.

24. Ok. 1175—1200. Matilda, mati sinov Henrika iz Svibnega tri kmetije v »Colnrute« (Pucelj: Mechtildis eorundem

mater in eodem loco mansos 3; S 18: ibidem 3 von Mechtilde dero Mutter (gl. št. 231). Matilda je izpričana kot žena Henrika iz Svibnega, ki se omenja 1182 in 1191. (Gradivo IV, 657, 786; Gradivo V, 643.)

25. Nedolgo pred 1250. Gerburga iz Stettenberga 4 kmetije v Vidmu (Pucelj: Gerburgis de Stettenberg mansos quatuor; Valvasor: apud Widem; S 18: Bey Widem 4 von Gerburg von Städtenberg).

Štatenberk sev. od Novega mesta. Videm — verjetno (Veliki, Mali) Videm pri Veliki Loki. Gerburga je bila žena Henrika iz Svibnega in se omenja 1250 (Schumi II, 131).

26. 1136—1250. Koseza brata Arnold in Joannes za 6 mark dve kmetiji v Dolgi nji vi. (Pucelj: Arnoldus et Joannes fratres, qui dicuntur edellinge, dederunt pro 6 marcis mansos 2; S 18 med Cauff-Brieff k l. »1230 beyläuffig«: Kauff-Brieff pro 2 Hueben zu Langenacker von Arnold und Johann Edlern Brüdern, item pro 1 Hueben ibidem von einem adelichen Heinrich mit Namen um 3 Marck).

Dolga njiva pri Vel. Gabru.

27. 1136—1250. Herman iz Mirne eno kmetijo v Temenici. (Pucelj: Hermannus de Naidegkh mansum unum. S 18: Bey Timiniz 1 Huben von Herman von Nidekh.) (Prim. št. 30.)

28. Ok. 1220—1250? Ulrik iz Blagovne 2 kmetiji v Sobračah (Pucelj: Vlricus de Reiffenstein mansos 2; Valvasor: apud Subrats; S 18: Bey Schubrass 2 Hueben von Ulrich von Rifenstein).

Ulrik iz Blagovne (Reifenstein) pri Celju se omenja 1163 (Gradivo IV, 462) in 1223 ter ok. 1245. (Gradivo V, 371; Zahn UB II, 573.) V naši listini omenjeni je verjetno drugi. (Prim. št. 29.) Sobrača pri Temenici.

29. Nedolgo pred 1250. Majnhard in Henrik iz Mirne pol-drugo kmetijo v Sobračah. (Pucelj: Mainhardus et Henricus de Naidegkh mansum unum et dimidium; S 18: ibidem [kot pri št. 28] 1½ von Meynhard und Heinrich von Nidekh; S 18 med Cauff-Brieff k anno 1230 beyläuffig: Cauff-Brieff pro ½ Hueben zu Schubrass von Brüdern von Neudeck um 3 Marck).

Henrik iz Mirne omenjen tudi 1250 (Schumi II, 133). Majnhard iz Mirne tudi pri št. 6.

30. 1136—1250. Herman iz Mirne pet kmetij v Dolah (Pucelj: Hermanus de Naidegkh mansos 5; Valvasor: apud Dulach; S 18: Bey Dulach 2 von Herman von Nidekh.)

Herman iz Mirne tudi pri št. 27. — Dole (Vel. Male) pri Temenici.

31. Ok. 1225. Poppo iz Lichtenberga pet kmetij v Bratenčih, ki jih je samostan, ko so bile zastavljene, odkupil za 10 mark. (Pucelj: Poppo de Liechtenberg mansos 5, quos ecclesia, dum obligati erant, soluit marcis X; S 18: Bey Brüdern 5 von Noppo (!) von Lichtenberg [welche doch das Stüfft als um 10 Markh versezte gezahlet hat].)

O legi Lichtenberga Kos, o. c. 50. Noppo (!) de Lihtenberc 1233 (Gradivo V, 371). — Bratence pri Temenici.

32. Nedolgo pred 1250. Vitez Herand vas Drago pri opatiji. (Pucelj: Herandus miles dedit villam Drag prope abbatiam; S 18: Den Hoff Drage neben der Abbtay von Herand einen Soldaten).

Herandus de Drage tudi 1243 (Gradivo V, 827). — Draga pri Stični.

33. Ok. 1225—1250. Od Nikolaja iz Čreteža je kupil samostan 6 (ali 2?) kmetij v Črnelem za 15 oglejskih mark; druge 4 v Črnelem je dobil od istega in njegove sestre za dušo njegovega brata Rudgera potom zamenjave za dve v Kremenjku (?) in 2 v Bukovici, ki so bile poprej podeljene Stični. (Pucelj: A Nicolao de Reuttenberg emit ecclesia mansos 6 pro 15 marcis Aquilejensibus; alios ab eodem donatos accepit, pro anima fratris sui Rudgeri mansos 4; S 18: Bey Rottenpach 4 von Niclauss von Rottenpach (!) und seiner Schwester als einen Wechsel um 4 andere gestüfftete. S 18 med Cauff-Brieff: Cauff-Brieff pro 2 (!) Hueben zu Rottenpach von Niclaussen von Rottenpach um 15 Marck; k »anno 1250 beyläuffig« S 18 med Tausch-Briefe: Niclass von Rottenpach gibt 4 Huben Rottenpach um 2 zu Crenuzh und 2 zu Buch, welche zuvor gestüfftet waren.)

Regest v S 18 ima napačno Rottenpach mesto pravilnega Reuttenberg = Čretež na Dolenjskem. Nikolaj iz Čreteža se omenja med 1238 in 1266. (Gradivo V, 687; Schumi II, 153, 205, 220, 276, 278, 282), Rudger pa 1228 in 1229. (Gradivo V, 486, 487, 497.) Črnelo pri Stični. — Bukovica sev. od št. Vida pri Stični. — Crenuzh je verjetno hrib Kremenjek, jugovzhodno od Stične.

34. Ok. 1200—1230. Griffio iz Stude 2 kmetiji v Domžalah. (Pucelj: Griffio de Styde dedit mansos XI (!); S18: Bey Domsselsdorff 2 von Greiff von Stude.)

Grifo iz Stude pri Domžalah se omenja med 1207 in 1228. (Gradivo V, 124, 488, 490). — Prva omemba Domžal s tem imenom. Druga, znana je iz leta 1490: Dumsel (urbar o posesti Nem. vit. reda v arhivu tega reda na Dunaju). L. 1260 nov. 1 se imenujejo Domžale Vnheildendorf (Schumi II, 213), v transumptih zadevne listine v Drž. arh. na Dunaju 1317 sept. 2 Vnseildendorf, 1338 jun. 7 Vnseldendorf. V 14. in 15. stol. prevladujeta v virih obliki Unselsdorf in Unsersdorf (prvič 1302, Schumi, Archiv f. Heimatkunde II, 213.) — Po urbarju iz 1505 ima Stična tri kmetije v Vnsersdorff. — Nekateri podatke o Domžalah mi je dal na razpolago prof. Kos.

35. 1136—1250. Bertold in njegov brat Luipold 4 kmetije v Topoljah. (Pucelj: Bertholdus et frater suus Luipoldus dederunt mansos 4; S 18: Bey Thopolach 4 von Berthold und Leopold Brüdern).

Topolje pri Mengšu. V stškem urbarju iz 1505 l. tamkaj tri kmetije.

36. 1136—1250. Oton Crenczel dve kmetiji v Hmeljniku. (Pucelj: Otto Crenczel mansos 2; Valvasor: apud Hopfenbach; S 18: Bey Hopfenbach 2 von Ottheim Crencel.)

Verjetno ima po tem Crenczlu ime vas, ki se imenuje v virih Chrentzlinzdorf (kostanjeviški urbar iz okrog 1332—50, f. 10', v Univ. bibl. v Lj.), Chraenczleinsdorf (listina 1351 v Kapitelj. arh. v Novem mestu). Prof. Kos jo lokalizira v Hmeljčič pri Hmeljniku, ki se s tem imenom v starejših virih sicer ne imenuje.

37. Ok. 1225. Adelold iz Šumberka eno kmetijo pri Lipju za škodo 10 mark, prizadejano samostanu. Pred Alberonom iz Hmeljnika in Henrikom iz Pazina je bilo sklenjeno, če bo (Adelold) še nadalje samostanu škodil, bo moral povrniti vso prvotno škodo. (Pucelj: Adeloldus de Schonenberg mansum unum pro damno ecclesiae illato. Conventumque est coram Alberone de Hopfenbach et Henrico de Mitterburg, quod si ammodo ecclesiam offenderit teneatur in totum, in quo ante offenderat. S 18: Bey Lippenach 1 von Adelold von Schonenberg [gegen dem Stüfft um 10 Markh zugefügten Schaden]).

Adeloldus iz Šumberka je verjetno drugi pridevek za Adelolda s Hmeljnika, ki se omenja 1223 in 1228 (Gradivo V, 376, 486, 487). Njegov brat je Albero s Hmeljnika (omenjen 1228 in 1238 [Gradivo V, 486, 687.]). Vsi so ministeriali Šumberško-Višnjegorskih. O Henrik iz Pazina pri št. 38. — Lippenach je Lipje (Vel., Malo) v Suhi krajini pri Žužemberku; v drugih listinah se tudi omenja s to obliko, na pr. 1324, 1390, Lippnach (MMK XVIII, 139; XIX, 132.)

38. Ne dolgo pred 1250. Henrik iz Pazina eno kmetijo v Dobrničju za blagor duše svoje žene Elizabete. (Pucelj: Henricus de Mitterburg dedit mansum unum pro remedio uxoris suae Elisabeth, S 18: Bey Dövern 1 von Heinrich von Mitterburg.)

Ime Henrik je bilo v ministerialskem rodu, ki se imenuje po Pazinu in je bil podložen gospodom šumberško-istrskim, v navadi; prim. Henricus de Pisino, 1264. (Schumi II, 260.)

Dobrnič pri Trebnjem.

39. 1136—1250. Konrad iz Blagovne poldrugo kmetijo v Glogovici. (Pucelj: Conradus de Reiffenstein dedit mansum unum at medium apud Glogowicz; S 18: Bey Glogowiz 1 1/2 von Conrad von Rifenstein.)

Glogovica pri št. Vidu. Reifensteinci so bili ministeriali Višnjegorskih. (Hauptmann, Krain, 396.) O Ulriku iz Reifensteina zgoraj pri št. 28.

40. 1136—1250. V Glogovici proda Libehard iz Harnsperga poldrugo kmetijo za 6 oglejskih mark. (Pucelj: ibidem [kot št. 39] vendidit Libehardus de Harnsperg mansum unum et medium pro 6 marcis Aquilejensibus; S 18: med Cauff-Brieff k anno 1230 beyläufig: Cauff-Brieff pro 1 1/2 Hueben zu Glogowiz von Liebhard von Harnsperg um 6 Marck.)

Harnsperg, Harnesperg = Postojna, ki se v 13. stoletju večkrat in tako podobno imenuje. 1261, 1262, 1269 Arnesperch (Schumi II, 227, 248, 303, 304.)

41. Ok. 1225. Majnhard in Offnia iz Šumberka 2 kmetiji v Čepljah (Pucelj: Mainardus et Offnia de Schonnenberg dederunt mansos 2; Valvasor: apud Seplach; S 18: Bey Seplach 2 von Meynhard von Schoneberg.)

Majnhard iz Šumberka, imenovan Crimholt, se omenja med 1223 in 1228. (Gradivo V, 371, 482, 486, 487.)

Čeplje se imenujejo vasi pri Lukovici, Ljubljani (Toško čelo), Polšniku in v Beli Krajini.

42. Ok. 1200—1240. Engelbert in Konrad Turjaška 13 kmetij v Z d e n s k i v a s i (Pucelj: Engelberus et Conradus de Vrsberg mansos dederunt 13; S 18: Bey Thenendorff 13 von Engelbert und Conrad von Auersperg).

Engelbert s Turjaka se omenja med 1214 in 1220 (Gradivo V, 232, 310), Konrad pa 1234 (Gradivo V, 622); 9. maja 1248 je bil Konrad že mrtev (Schumi II, 120). — Zdenska vas v Dobrempolju, kjer je Stična tudi 1256 dobila 2 kmetiji od zeta Konradovega Hermana Ortenburžana. (Tendorff, Schumi II, 186.) Še v 15. stol. se Zdenska vas stalno imenuje Tendorf in podobno.

43. Ne dolgo pred 1250. Rudiger iz Ljubljane eno kmetijo na G r o s u p l j e m. (Pucelj: Rudgerus de Kaybach [!]) dedit mansum unum in Gros-lupp; S 18: Bey Grasslupp 1 von Rudger von Ceibach [!])

Rudger iz Ljubljane, imenovan tudi Rudelin, se omenja med 1239 in 1270 (prvič Gradivo V, 705).

44. Ok. 1200—1240. Vinter in Godefrid s Prežeka pet kmetij iz dvema mlinoma (Pucelj: Ibidem [to je na Grosupljem] dederunt Wintherus et Godefridus de Prisseckh mansos 5 cum duobus molendinis; S 18: ibidem 5 von Winther und Gottfrid von Prisseckh mit 2 Mülln.)

Vinter s Prežeka (tudi iz Kronovega) se omenja med 1211 in 1228 (Gradivo V, 177, 291, 379, 486), po istih krajih imenovani Godefrid, njegov brat, pa med 1211 in 1238. (Gradivo V, 177, 291, 379, 481, 482, 486, 487, 497, 687.)

45. 1238. V P o d b u k o v j u 8 kmetij od Sofije, mejne grofice istrske (Pucelj: Marchionissa Sophia dedit mansos duos (!); Valvasor: apud Puech mansi 8 a Sophia marchionissa Histriae; S 18: Bey Puche 8 Huben von Margräffin von Istrien.)

Dve listini o tem iz leta 1238, druga datirana 17. II. (Gradivo V, 687, 688) — O lokalizaciji Puche = Podbukovje gl. Ilešič, Kmetska naselja na Vzhodnem Gorenjskem, 78. V bližini tega kraja ima Stična 1505 še posest v Rovišjih. (Glej zadaj pod Stari pitančni urad.)

46. Nedolgo pred 1250. V »Forst« dobi samostan 5 kmetij po zamenjavi z Viljemom iz Svibnega za 2 (ali 3?) kmetiji v »Fritschkobr«, en vinograd v »Slade«, tri marke in 4 pfe-

nige. (Pucelj: apud Forst accepit ecclesia 5 mansos in con-
cambium a Wilhelmo de Scherffenberg; S 18: Bey Forst
5 Hueben wechsselweiss um 3 zu Fritschkobr gestüfftete
Huben und 1 Weingarten um 3 Mark, 4 Pfenning von Wil-
helm von Scharffenberg. Na drugem mestu S 18 med Tausch-
Brieffe »ad 1250 beyläuffig«: Wilhelm von Scharffenberg
gibt 5 Huben bey Forst um 2 zu Frizkowr und um 1 Wein-
garten in Slade, 3 Mark und 4 Pf.)

Viljem iz Svibnega se omenja med 1251 in 1267. (Schumi
II, 143, 147, 148, 178, 205, 217, 290.)

Podboršt pri Št. Vidu pri Stični. Fritschkobr — morda
Vrhovo.

47. 1136—1250. Ludgardis iz Gradenca 6 kmetij v Gra-
denca. (Pucelj: Ludgardis de Gradenicz dedit mansos 6;
Valvasor: apud Gradenitz; S 18: Zu Gradeniz 6 von Lutgard
von Gradeniz.)

Gradenec pri Žužemberku.

48. 1136—1250. Friderik iz Dol eno kmetijo v Dolgi
njivi za 36 ovac in eno govedo. (Pucelj: Fridericus de
Duellach dedit mansum in Langennacker pro 36 ovibus et
uno bove.)

Dole in Dolga njiva vzh. od Stične.

49. Ok. 1225—1250. Konrad Gall in njegova žena Kuni-
gunda 11 (ali 3?) kmetij pri Otoku, ki jih je samostan
odkupil za 10 mark. (Pucelj: Conradus Gall et uxor ejus
Kunegundis profusa non tam liberalitate quam munificentia
innata pietate, ingenito favore monasterium inclytum Sitti-
cense donatione XI mansorum beârunt, ditarunt, dotarunt...;
Valvasor: 3 kmetije apud Guttenwerde; S 18: Einige Hueben
bey Guttenwerth von Conrad Gall und Chunegund seiner
Frau [welche Hueben das Stüfft mit 10 Mark erlesset hat]).

Konrad Gall, andeški ministerial bavarskega rodu, se
omenja najprej med Bavarci in na Bavarskem, od 1223 pa
na Slovenskem. (Hauptmann, Krain, 398; Gradivo V, 371,
142, 172.)

Otok (Gutenwörth) ob Krki na Dolenjskem.

10. 1215. (Vprašanje, ali je to regist neke doslej neznane
listine?). Henrik, mejni grof istrski, daruje samostanu eno

kmetijo in en mlin v Toplicah. (S 18; prim. Dodatek šte. V.)

1223. (Regest doslej neznane listine?) Udalskalk von Gall da samostanu 3 kmetije v Biču za 3 v Brezi. (Fütsch, Pirch; S 18; glej Dodatek šte. VI.)

1228. Henrik, mejni grof istrski da samostanu 2 kmetiji »ultra montem citra Hungariam« in desetino od 15 kmetij »supra montem Volaule«. (Gradivo V, 483.)

Nekje v Beli Krajini; Volavljje, sev. od samostana; prim. Kos, o. c. 48—49.

1230. (Gradivo V, 530.) Omenjam spreadaj pri Laščah.

1232. Samostan dobi 2 kmetiji »in monte Schönberg« (Gradivo V, 582), kar bi bil Šumberk.

1233. Friderik Ptujski da dvanajst kmetij v »Copreynicz« in »Vlrichsdorppff«. (Gradivo V, 609.) Kos o. c. 49 lokalizira s pomočjo listine salzburškega nadškofa Eberharda iz l. 1241 in beležke v Pucljevi kroniki, ki pravi, da ležita kraja »prope Herberg« (Gradivo V, 757), prvi kraj v Koprivnici pri Podsredi, dočim se za drugega ne more odločiti.

1242. Elizabeta de Miltenberch da samostanu 4 kmetije »prope Miltenberg loco eiusdem agnominis Stany«. Schumi, Arch. f. Heimatkunde II, 126 in Gradivo V, str. 385, 511 lokalizirata kraja v Mlado goro in Stan pri Mirni na Dol. Zahn, Ortsnamenb. d. Steiermark 340 pa stavlja prvega v okolico Lemberga pri Poljčanah ali Vojnika. (Prim. Kos, o. c. 49.)

1243. Stiški opat Konrad proda 1 kmetijo pri Šmihelu. (Gradivo V, 827.)

11. V listini papeža Inocenca III. z dne 21. III. 1215 l. (Gradivo V, 233) se omenja sledeča samostanska posest: Altendorf, Liezcowa, Lasissa, Caldenvelt, Cirkeniz, Wimperg et Bandendorf — torej posest, ki nam je delno že znana. Kot nova — tako Kos, o. c. str. 47 — se javljata samo Altendorf in Wimperg. Toda, če pogledamo поблиže, je za Staro vas pri Grosupljem tudi že znana darovnica in to med letom 1145—1169 (S 18), Wimperg pa bi bil morda tudi že znani Wingarten — Vinograd nad Stično ali pa, po Kosu, Vinji vrh pri Šmarjeti.

Od 1250 do ok. 1400. (Do odlomka urbarja iz ok. 1400).

1252. Patriarhov vicedom Veriand ustanovi ustanovo večnih maš, ki nosi 20 mark iz dveh kmetij in vinograda »in Sydingendorf« (Schumi II, str. 157).

Ždinja vas pri Novem mestu.

1254. Vojvoda Urh Koroški potrdi darovnico dveh kmetij in dveh vinogradov »in Oslicza iuxta Winek« (Schumi II, 166; Pucelj, Notata str. 71, Chr, S 18: zu Eslach).

Oslica pri Muljavi.

1254. Vojvoda Urh Koroški da kmetijo in mlin »iuxta villam Mettnach« (Pucelj; Chr: in Mettnach; Schumi II, 167).

Metnaj pri Stični.

1256. 12. III. Stični inkorporirana fara Žalec. (Zahn UB Steiermark, 278.)

1256. 1. I. Samostan kupi za 40 mark pf. dvor v Črnelem. (Schumi II, 173; Pucelj: Rottenpach; S 18: Hoff zu Rottenpach.)

Črnelo (Vel., Malo) pri Stični.

1256. 22. III. Samostan dobi vinograd »in monte Salz« pri Žalcu (Schumi II, 177; Pucelj, Chr., Not. 73, S 18).

1256. Dve kmetiji »in Dendorf« (Pucelj, Chr., Not. 73, S 18: Dendorff).

Zdenska vas v Dobrem polju.

1257. Neža, žena Urha Koroškega, da samostanu 40 kmetij »apud Stain et Riffenstein« (Pucelj, Chr., Not. 72; Marian IV, 7 str. 319; Schumi II, 194; Jaksch IV, štev. 2654).

Stain — Kameno pri Celju. Riffenstein — Blagovna.

1258. Samostan dobi 5 in pol kmetije na Primskovem (in Primskau — Pucelj; Primskovo — Chr.), ki jih je dal Friderik de Weinegkh (Schumi II, 283) in jih verjetno 1266 proda (prim. Schumi II, 202). Možno pa je tudi obratno.

Primskovo na Dolenjskem.

1260. Urh Koroški da posest »prope Mettnach«, kjer je bil poprej lastnik neki Scalchus. (Pucelj, Chr., Not. 72; Schumi II, 208.)

Metnaj pri Stični.

1261. 12. III. Stična. Koroški vojvoda Urh, gospod Kranjske, naznanja, da je na prošnjo stiškega opata Johannesa potrdil razna posestva stiške cerkve zato, ker nekatere darovnice vasi, kmetij in posestev samostanu niso zanesljivo overovljene, zaradi česar pogostokrat nastajajo spori. (Schumi II, 216. Prim. Dodatek št. VII.)

1. Trg Ljubelj za sprejem ubogih z vsemi pritiklinami, ki ga je vojvoda Ulrik s svojo ženo za blagor njunih duš daroval samostanu, kakor to stoji točneje v drugi listini.

2. Vojvoda Urh se odreče gozdnega in lovskega prava, ki mu je šlo od stiških ljudi.

3. Nekatera samostanska posestva je vojvoda Ulrik odkupil za 32 mark in pol od vicedoma Weriana.

4. V Loki tri kmetije, ki jih je dal Bertold s Krškega (Schumi: Item apud Loc tres mansos, quos dominus Bertoldus de Gurckveld dedit; S 18: als bey Lok 3 Hueben von Berthold von Hopfenpach).

Bertold s Krškega (ne Hmeljnika kot ima napačno S 18) se omenja med 1223 in 1265 (Gradivo V, št. 442).

Katera Loka je to, je težko reči, če ni to morda Log pri Litiji.

5. V »Brenssiz« šest kmetij, ki jih je dal Oton Aebelberg. (Schumi: Item apud Bnfici VI mansi quos Otto Aebelberg dedit; S 18: Bey Brenssiz 6 von Ottheim von Aebelberg.)

»Brenssiz« je po vsej verjetnosti Rašica, torej nadaljevanje stiške velikolaške posesti, zlasti pa še, če beremo Aebelberg kot popačenko za Auersberg. Oton s Turjaka (Auersperg) se okrog 1250 in v 2. polovici 13. stoletja večkrat omenja.

6. Šest kmetij v »Rawan«, od katerih ima vsaka mlin; dal jih je Friderik s Hmeljnika. (Schumi: [Item] VI mansi, quos Fridericus de Hopfenbach apud Rawan [dedit] et quilibet mansus habet molendinum; S 18: Bey Ravan 6 von Fridrich von Hopfenpach, deren ein jede 1 Müll hat).

Friderik s Hmeljnika 1223 do 1267. (Gradivo V, 376, 486, 687; Schumi II, 287.)

Rawan — morda Ravno v obč. Raka.

7. V Gradcu tri kmetije, ki jo je dala Truta s Hmeljnika. (Schumi: Item apud Croal [unus? m]ansus quem domina Truta de Hopfenbach dedit. S 18: Bey Graz 1 von Gertraud von Hopfenpach.)

Gradec, kjer stoji danes Novo mesto, kar je samostan ob ustanovitvi tega mesta zamenjal za drugo posest.

8. V Rojah kmetijo, ki jo je dal točaj Henrik de Werd (Schumi: Item [apud] Royn unus mansus quem Henericus pincerna de Werd [dedit]; S 18: Bey Roin 1 Heinrich Mundschenken von Werth).

Henrik de Werd — Otok pri Nov. mestu, omenjen 1252, 1254. (Schumi II, 147, 148, 164.)

Roje pri Čatežu. (Kos, o. c. 50.)

9. V Slepčjeku (?) 2 kmetiji, ki jih je dal Henrik de Werd (Schumi: Item in Plintempach II mansos, quos idem Henericus dedit; S 18: Bey Prempach 2 item.)

Mislim, da je zapis v S 18 Prempach pravilnejši kot pri Schumiju Plintempach — (Slepčjek). Prempach, po urbarjih 1505, 1544, 1558: Preynpach, 1572, 1574: Prempach, 1575: Preinpach, 1608, 1624: Preinbach oder Verchdorff, 1729, 1781: Prainpach oder Verchouska vas = Trebanjski vrh, ki je sosednja vas gori omenjenim Rojam.

10. V Gigenheimu 4 kmetije, ki jih je dal Dietrik Gall. Glej o tem pod 1250 štev. 20 (str. 37).

11. V Dešeči vasi 4 kmetije, ki jih je dal za dušo svoje žene Ulrik s Prežeka. (Schumi: Item IIII mansi [in] Deszen-dorff quos Vlricus de Prisekke dedit pro remedio uxoris suae; S 18: Bey Dessendorff 4 von Vl. von Presseck.)

Dešeča vas pri Žužemberku. Ulrik s Prežeka 1228 do 1234. (Gradivo V, 486, 497, 687; Schumi II, 128, 164, 165, 252.)

12. V Ponikvah 1 kmetija, ki jo je dal Ulrik z Lanšpreža, poleg tega 4 kmetije na polju ob Krki. (Schumi: Item unum mansum in Ponykel quem Vlricus de Landespris dedit, et IIII juxta Gurcham in campo; S 18: In Ponikel 1 Hueben von Vl. von Landespreis und bey der Gurck am Feld 4 Hueben.)

Ponikve pri Trebnjem. Lanšprež pri Mirni.

13. Friderik in njegova žena Kunigunda s Kravjeka sta dala kmete, katerih imena so naštetja s posestvi v Črnelem in Primskovem. (Schumi: Item homines proprios quos Fridericus et uxor sua Chunegundis de Winek dedit cum praedio in Rothenpach et Primsgov. S 18: Einige Bauren mit dem Hoff Rottenpach und Primsgau von Fridrich und Chunegund Eheleuthen von Winekh.)

Friderik s Kravjeka je dal Stični na Primskovem pred 1258 pet kmetij (Schumi II, 202). Friderik se omenja med 1249 in 1266; 1267 je bila njegova žena Kunigunda že vdova. (Schumi II, 128, 133, 167, 202, 283, 286.)

1262. Štiri kmetije »in Erlach apud Vorste«. (Schumi II, 238; Pucelj; Chr.; Not. 72; Marian IV, 7, 321: in villa quae dicitur Erlach apud Vorste; S 18.)

Jelša pri Podborštu (Trebnje).

1263. Vas Metnaj (Mettnach), ki jo je dal Urh Koroški. (Pucelj, Chr., S 18; Schumi II, 248.)

1264. 22. aprila. Oglejski patriarh Gregor da desetino od krčevinskega sveta na velikolaški posesti (quae Lassis dicitur). Meje nove posesti so tekle: a sylva Bossencyr a pede montis, qui dicitur Sterminiz, prout dividit fluvius Restwiz sursum versus orientem usque ad terminos villae quae dicitur Poelan. (Schumi II, 259; Pucelj; Chr.; Marian IV, 7, 322; S 18.)

Gre za veliki trikotni teritorij: Boncar (sylva Bossencyr) pri Sodražici — Podstrmica pri Lužarjih (Sterminiz) — Vel. Poljane nad Ortnekom (Poelan). Prim. lokalizacijo pri Kosu, o. c. 51.

1264. Urh s Prežeka da 8 kmetij v Črmošnjicah pri Mehovem. (Schumi II, 262; Pucelj; Scherczenicz iuxta Maichou; S 18.)

1266. Urh Koroški potrdi posest, ki jo je dala Kunigunda s Kravjeka, in to 4 kmetije v Lesah ob Krki, 7 kmetij in mlin v Leščevju pri Muljavi, 5 kmetij v Črnelem in 5 in pol kmetije na Primskovem. (Pucelj; in Hurdt prope Gurkam; S 18; in Hurde, zu Lieschou, zu Rottenpach, zu Primsgau.) — Prim. Schumi II, 283, 286 in zgoraj pod 1261, št. 13.

1267. 27. XII. Stična dobi vas Dobravo pri Stični. (Marian IV, 7, str. 323, s tem datumom; Pucelj; Chr.; S 18; Schumi II, 293.)

1268. Desetina od krčevinskega sveta na vznožju Ljubelja, ki jo je dal vojvoda Urh Koroški. (Pucelj; ad introitum montium Lübel; S 18; Schumi II, 299.)

1268. 16. III. Kmetija v Topoljah pri Mengšu. (Schumi II, 294; Pucelj; in Teyplach in plebe parochiae Manspurgensis; Marian IV, 7, str. 324 z napačnim prepisom in Terplach; S 18.)

1272. Štiri kmetije »in monte Treven vulgari nomine Repisch« (Pucelj; Chr.: na Repzach; S 18: zu Repisch — Repče pri Trebnjem. S 18 pa še doda za isto leto eno kmetijo zu Dragg untern Berg.) Katera Draga je to, se ne da reči.

1274. 16. II. Štiri in pol kmetije »Zeholenpoum« (orig. v Drž. arh. v Ljubljani; Pucelj: in Holenpaum; Chr.: in Holenpaum, a z novejšo roko zapisano: Gallenbrunn).

Kraj je iskati radi zapisa v Chr. v dolini Trojane-Zagorje, ali pa, kar je verjetneje, radi zapisa iz istega leta pri Puclju: 5¹/₂ kmetije »prope curiam Weinperg sitos ibidem in Hollenpaum«, nekje pri Vinjem vrhu na Dolenjskem.

1274. Štiri kmetije »in villa ad s. Alexandrum« (Pucelj). — Župeča vas pri Cerkljah na Dolenjskem.

1275. Turjak. Friderik iz Mirne (de Naydekh) proda opatu Konradu vas Zagorico (villam Zagoriz) za 36 mark dunajske teže z vsemi pravicami. (AS = prepis orig. listin v arhivu v Stični; Pucelj; Chr.: Not. 72; S 18.)

Zagorica pri Stični.

1275. 15. XII. Kamnik. Friderik iz Slovenjgradca (de Windischgraz) dovoli ljubljanskemu meščanu Johannu Waizmannu prodati opatu Konradu štiri kmetije v kraju »Zempucheln« za 24 mark srebra dunajske teže. (AS, kjer je glede kupčije še en prepis, ki pravi: »ob reki Ljubljanici, v kraju Zepuheln«; Pucelj: ad amnem Labacum sitos in loco qui dicitur Puechel; Chr.: bey zum Beucheln; S 18.)

Kraj bi iskal v Notranjih Goricah pri Brezovici.

1276. Ena kmetija »in Vbelzhik«. (Pucelj; Chr.: Vbeltschech; Not. 73: Ybelško; S 18: In Ublessiz.)

Obelško pri Postojni.

1277. Samostan dobi eno kmetijo »in loco situm qui dicitur germanico idiomate Zemlassen«. (Pucelj; Chr.: Zemlassen; S 18: zu Latschen.)

Zemlassen, zu Latschen: Mlačevo pri Grosupljem.

1278. Dve kmetije v »Zemlassen«, dve »in Gotthein«, ena kmetija »sub monte Lippoglau in villa quae dicitur Schepfhendorff«, tri kmetije »in Raswor« (Pucelj; Chr.: Not. 72; S 18: in Latschen), kar sta samostanu dala Henrik iz Falckenberga in Majnhalm Turjaški.

Zemlassen — Mlačevo pri Grosupljem, Gotthein — Gatina, Lipoglav, Schepfhendorff — Sodinja vas in Raswor —

Razore, obe zadnji vasi v obč. Dobrunje. (Sodinja vas se danes napačno imenuje Sadinja vas.)

1280. Dva vinograda v »Arch, ubi hodie parochia s. Laurentii in Aroh«, osem kmetij »in villa Gompol«, ena kmetija »in Dullach« (to je kupil opat Henrik, R 16) in desetina za štiri leta v Muljavi. (Pucelj; Chr.; S 18 k l. 1284).

Raka; Kompolje pri Stični; Dole pri Vel. Gabru.

1282. Stična menja kmetijo in travnik »in Langenaker« za dve kmetiji »zu Gugenberg« (S 18).

Dolga njiva pri Št. Lovrencu; Kukenberg istotam.

1284. Dve kmetiji »apud Stegen«; tri »in Langenacker sub plebe Treffinensis parochiae« (Pucelj), ki jih kupi opat Henrik (R 16); štiri kmetije in mlin »in villa Rattesche«. (Pucelj; Not. 73; S 18.)

Stegen, urbarialno Steg, am Steeg, am Stög, v seznamu stiške gosposke iz leta 1819: Verbaz — Brvace ali Vrbače pri Grosupljem; Dolga njiva (Trebnje); Ratež pri Novem mestu.

1289. 13. III. Osemnajst kmetij »iuxta saltum qui vulgari-ter Vorst vocatur«, ki jih kupi opat Henrik. (Pucelj; Chr.; Not.; S 18), na katerih so: Marold s tremi brati, Merzia z dvema sinovoma, Wiors, Meuwin in Martin. (Marian IV, 7, str. 325 z datumom.)

Podboršt občina Mirna peč.

1289. Osem kmetij »in Neigeschies«. (Pucelj, Chr., S 18: zu Russiz beym dorff Apfaltrer; Marian IV, 7, str. 326: in Neusicz juxta villam Affalter.)

Verjetno gre tu za neka Sela. Ali pri Grosupljem ali pri Jablanici pri Šmartnem (Apfaltrer — Jablan).

1290. Tri kmetije »ad s. Laurentium«. (Pucelj, S 18.)

Gora Sv. Lovrenca pri Raki.

1290. Štiri (šest) kmetije »in Chrainzlingsdorff« (Pucelj), ki jih proda opatu Konradu Marquardus civis in Guttewerdt (z Otoka). AS in S 18 navajata šest kmetij v Craynzlingsdorff.)

Hmeljčič pri Hmeljniku (prim. 1250, štev. 36, zgoraj str. 41).

1290. Samostan zamenja osem kmetij v Dobrničju za šest kmetij »in Aich« in dve kmetiji »in Pissoffsdorff«. (Pucelj, S 18.)

1316. Samostan kupi štiri kmetije »auf dem Eissenberg«. (S 18.)

Ježni vrh pri Primskovem. (Po urbarjih: 1505 Essenberg, 1544 Eüssenperg, 1572 Eüssen Perg, 1575 Süsenberg, 1584 Eisenperg, 1608 Eüsenberg oder Yeschenberg, 1619 Heschenberg, Reg.: Ysenberg.)

1317. 23. IV. Gerloch von Auersperg proda opatu Frideriku dve kmetiji »ze Groß Lup« z vsem, tudi s tremi možmi in njihovimi otroci. (AS; R 16: zw Grazlop; S 18.)

Grosuplje. Regest z novo letnico za opata Friderika.

1318. 25. X. Ljubljana. Wölfel von Peyschat (Pšata) in njegova svakinja prodana samostanu za 34 mark oglejskih pfenigov mlin in 6 praznih kmetij »ze Drag« pri sv. Tomažu. (AS; Pucelj; S 18.)

Sp. Draga pri Stični.

1318. Griffio s Čreteža (de Reuttenberg) da samostanu deset kmetij »in Draga ad S. Martinum« (R 17; Pucelj; ad villam Draga non procul ecclesiâ s. Martini; Chr.; S 18.)

Gornja Draga pri Stični.

1318. Dvanajst kmetij »in villulis apud Cyliam 5 possesos, in Tzelz 2 possessos, in Replach 5«, dalje ena neobdelana in štiri prazne kmetije in tretjina desetine od dveh vasi »de S. Michaele, Gletschach«. (Marian IV, 7, str. 350; Pucelj; ad Tiliam, Tscheltz, Replach, de s. Michaele, Gletschet; Chr.: Filia; S 18.)

Gre za posest pri Žužemberku. Tilia (Cylia) — Lipovec ali Lipje, Tolčane, Riple pri Šumberku, Šmihel in Klečet.

1319. Samostan zamenja šest kmetij v Farškem Kalu (Khall) za štiri kmetije v Dragi (Draga). (S 18.)

1320. Konrad iz Iga (Iger) proda samostanu hišo v Ljubljani na Novém trgu. (R 17; S 18.)

1320. Kmetija in mlin »in campo«. (Pucelj; Chr.; Not.; S 18: bey Weinegk im Feld.)

Polje pri Muljavi.

1321. 21. XII. Khunkhl iz Šumberka (Schönberg) proda opatu Frideriku kmetijo »zu Deuplitz« za $8\frac{1}{2}$ marke oglejskih pfenigov. (AS; R 16: zw Dewplitz; Pucelj; in Duplizh; S 18: Töpliz.)

Duplice pri Grosupljem.

1321. Sedem kmetij in mlin »zu Sidigendorff«. (S 18.)

Ždinja vas pri Novem mestu.

1321. Samostan zamenja za tri kmetije »zu Töpliz« tri kmetije »zu Lüppoglau« in eno kmetijo »zu Verezach«. (S 18.)

Töpliz bi bral kot Duplice pri Grosupljem; Lipoglav; Verezach pa se zdi, da je prvič slovensko omenjena vas Brvace ali Vrbače pri Grosupljem, ki jo ondotni ljudje nazivajo »Bree«.

1322. Dve kmetiji v kraju, ki se zove »Aygen prope Landstras« (Pucelj; Chr.; Not. 73; S 18).

Imenje pri Šentjerneju (Kostanjevica).

1322. Mlin pri Otoku ob Krki (zu Guttewerd — S 18).

1323. 23. IV. Stična. Rudlinus Seyzer iz Višnje gore (de Weixelberch) in njegova žena Reyhze prodata opatu Nikolaju eno prazno kmetijo v kraju »Boyansperg« za dve marki. (AS; Pucelj; Wojansperg; S 18.)

Bojanji vrh pri Stični.

1323. Samostan zamenja dve kmetiji »zu Gratzlep« za dve »zu Obertöpliz« (S 18).

Grosuplje, Zg. Duplice pri Grosupljem.

1324. Samostan dobi tri kmetije v vasi »Schalkenthall«, ki jo tedaj obdelujejo Wolzina, Bernhardus in Ulricus (Marian IV, 7, str. 332; Pucelj; Schalkenthall; S 18: Schalkenthall).

Kraj je ležal v fari Dobrnič (Carniola 1910, 20). Morda Šahovec.

1324. Tri kmetije »in Michellok infra Weixelburgum«, vinograd »in monte Spiegelberch«. (Pucelj, S 18.)

Velika Loka pri Žalni, Spiegelberch?

1324. Kmetijo na Bojanjem vrhu (zu Poyansperge) kupi opat Nikolaj (R 16, Pucelj, S 18).

1324. 25. III. Rudl Seyzer iz Višnje gore (kot leta 1323 23. IV.) proda opatu Nikolaju dve prazni kmetiji »in der Drage« za 8 ¹/₂ mark ogl. pf. (AS; R 16: in der Drage; Pucelj; in Draga; S 18).

Draga pri Stični.

1324. 25. III. Stična. Vlfinkh iz Šumberka (von Schönburch — isti kot v listini 1321 21. XII.) proda eno kmetijo »ze Staindorff bey Templiz« in kmetijo pri ribniku stiškega samostana (bey dem weyer des Gottshaus ze Sittich), kjer je ta čas Herman. (AS; R 16: zw Staindorff bey Dewplitz; S 18.)

Pucelj ima v zapisu za leto 1320 »Steindorff prope thermas vulgo teplicz et unam piscinam«. Možno je, da je Stična imela neke toplice (kopališče), toda zdi se, da je vas Steindorff pri Puclju in Staindorff leta 1324 staviti nekam k Duplicam pri Grosupljem (morda Peč?).

1326. Štiri kmetije »in monte ferreo vulgo Eisenberg« in mlin »in villa Drag« (Pucelj, Chr., S 18).

Ježni vrh, Draga.

1327—1332. Opat Eberhard kupi štiri kmetije »zw Seliesen«. (R 16; Pucelj k letu 1329: in Sheliesen; S 18 k l. 1327.)

Železno pri Dobrniču.

1327. Samostan dobi za eno kmetijo »zu Swirz« in eno kmetijo »zu Kreuz« dve kmetiji »in Pücheln bey Pölz«. (S 18.)

Žvirče pri Hinjah, Križ pri Žužemberku, Goričane pri Polici.

1328. 24. VI. Markhel iz Mirne (von Neudekh) proda opatu Eberhardu tri kmetije »ze Seufing«, od teh sta dve poseljeni, na eni je Stefan, na drugi Jerney, tretja pa je prazna, za 22 mark ogl. pf. (AS; R 16: zw Sewffing; S 18).

Žubina v Temeniški dolini.

1329. 16. IV. Stična. Markel iz Mirne (kot zgoraj) proda vratarju br. Konradu in kapeli sv. Pavla dve kmetiji »tzem Szates«, ki ju ta čas obdelujeta Janes in Tzernez. (AS; S 18.)

Čatež pri Trebnjem.

1329. 23. IV. Stična. Ljubljanska meščana Friderik in Hainzel Skhubena prodata opatu Eberhardu tri kmetije v »Dulach bey Stoichansdorff« za sedem mark ogl. pf. (AS; R 16: zw Dulach pey Sthoychansdorff; Pucelj; S 18).

Male Dole pri Stehanji vasi.

1329. 1. VI. Nikolaj Gall iz Moravč (Morauth) proda opatu Eberhardu dve kmetiji v »Chirhstetten«, kjer sta Mört in vdova Marija z otroci za 16^{1/2} marke ogl. pf. (AS; R 16: zw Chyrchstetten; Pucelj; Kirchstetten; S 18).

Verjetno Črešnjica pri Št. Vidu.

1329. Samostan dobi dve prazni kmetiji »bey Polzach« (Marian IV, 7, str. 333; Pucelj; in Goritz; S 18: zu Goritsch bey Pölz).

Goričane pri Polici.

1330. 11. VI. Henrik s Planine (Monpreis) proda dve kmetiji »ze Verschlaun«, kjer sta Stefan in Ruprecht za 15 mark

ogl. pf. (AS; Pucelj: pet kmetij »in Verschlaven«; Chr.: Not.; S 18).

Bršljin pri Novem mestu.

1330. Ulrik s Planine (Montpareiss) proda tri kmetije v »Versslauen«, »Gressiz« in »Draga«. (S 18.)

Bršljin pri Novem mestu, Draga pri Stični, Gressiz?

1330. Samostan da dvanajst kmetij v fevd v Koprivnici pri Kozjem. (Pucelj: Kopreinicz apud Trachenberg.)

1331. Opat Eberhard kupi tri kmetije »zw Verschlauen« in dve »auf der Marckstadt«. (R 16; Pucelj: in Versclauen, prope oppidum Marchkstatt; Chr.: Marchstett; S 18.)

Bršljin in kraj v bližini Novega mesta.

1331. Tri kmetije pri Sv. Martinu »in Gratz«, tri »in Mlatczau«, dve »in Gotthein«, dve v vasi »Lackh« in enajst v »Läutsch«. (Pucelj, Chr., S 18.)

Zagradec, Mlačevo (Vel., Malo), Gatina, Loka pri Višnji gori, Luče.

1331. 15. VIII. Jense der Stoß proda opatu Eberhardu štiri kmetije »ze Lositz bey Verschlauen«, ki so prazne in neobdelane za devet mark ogl. pf. (AS; R 16: zw Lositz bei Verschlawn; S 18).

Ločna pri Bršljinu.

1332. 25. V. Henrik in Urh s Planine (Monpreis) prodala opatu Štefanu dvor s tremi kmetijami »zu Verslauen«, kjer sta Hültprant in Hainzel. (AS; R 16 isto; Pucelj; Chr.; Not.; S 18.)

Bršljin; popraviti je pri opatu Štefanu datum mesto 19. XII. v 25. V. (Vrsta stiških opatov, str. 31.)

1333. 23. IV. Öttel von Schönberg (iz Šumberka) proda dve kmetiji »ze Graz«, kjer sta ribiča Mathey in Peter za trinajst mark ogl. pf. (AS.)

Gradec pri Litiji.

1333. 10. VIII. Herman iz Soteske (Aynödt) proda opatu Otonu dve kmetiji »zum Langen Akher«, kjer sta Markho in Herman za 19 mark ogl. pf. (AS; R 16; Pucelj; S 18).

Dolga njiva pri Trebnjem.

1333. Dve kmetiji v »Ruegersdorff«, dvor v »Prapretsche«. (Pucelj, Chr., Not., S 18.)

Regerča vas pri Novem mestu; Praproče pri Temenici.

1334. 24. VI. Hans der Stoß proda opatu Otonu štiri prazne kmetije »ze Lasetz« in eno prazno kmetijo »zu dem

Markhstatt«. (AS; R 16: štiri prazne kmetije »zw Losecz«, ena »zw Marchstat« in dvor »zw Verschlawn«, ki ima tri kmetije in mlin; S 18.)

Ločna, kraj pri Novem mestu, Bršljin.

1334. Opat Oton kupi štiri kmetije »zw Greslawn«, eno »zw Marchstat« in tri »auf dem hoff«. (R 16; S 18: štiri kmetije zu Losetz, tri kmetije mit einer Hoffstatt, mlin zu Verschlauen.)

Vsekačor gre tu za dve listini, ki ju R 16 omenja na dveh krajih.

Bršljin, kraj pri Novem mestu; Ločna.

1334. Bertold s Čreteža (Reutenberg) da štiri kmetije v »Rottenpach«. (R 17; Pucelj in S 18: o s e m kmetij v Rottenpach.)

Črnelo (Vel., Malo) pri Stični.

1334. Mlin pri »Naklain« (S 18) — Naklo ob Krki.

1337. 23. IV. Leopold von Poden, sin Hertleina iz Ribnice, proda opatu Janezu tri kmetije »ze Polan zwisch Liescau dem Hoff und Mettnach dem dorff«, kjer so bili Nachwart, Mert, Seyfrid, vdova Alsa in Pernhart z otroci za 25 mark ogl. pf. (AS; R 16: in Poelen; Pucelj; S 18).

Poljane pri Stični, Leskovec in Metnaja.

1338. 23. IV. Vulfing von Geyansperg (gotovo Bojanji vrh) proda opatu Janezu štiri kmetije, in to tri »ze Gräcz bey der Saue« z ribičema Matejem in Petrom (glej 1333. 23. IV.) in njunimi otroci ter ribiško pravo, ki ga ima na savskih vodah, četrto kmetijo v vasi »zem Auben«, kjer sta Christan in njegov brat Herman in slednjič še eno kmetijo, kjer je Gerhart, vse za 42 mark ogl. pf. (AS; R 16: tri kmetije »zw Gratz bey der Saw«, ena »zw der Awen«; S 18).

Gradec pri Litiji; Log pri Litiji. (Urbar 1505: in der Awnn, 1544: in der Kawen windisch Nalaschi, 1608: in der Khauen oder Log.)

1341. Ena kmetija »in Garst«, dve kmetiji »in Rakonikh«, desetina v vasi »Pollan« v mirnopoški fari pod Hmeljnikom, dva dela desetine »in monte s. Georgii« in od šestih kmetij v »Minkendorf«, od ene kmetije »in Illouiz«, od dveh kmetij v »Bršovecz« in v sosednji dolini od dveh mlinov. (Pucelj; S 18: Kharst, Rakoviz, Pölan; R 17: in Pellan penes Hoffenpach.)

Hrastje (Mirna peč), Rakovnik (Št. Rupert), Poljane (Mirna peč), Št. Jurij (Mirna peč), Mekinje, Ilovica, Brezovec in v dolini ob stiškem potoku.

1342. 23. IV. Öttel Friclov sin iz Mirne (Neüdekh) proda samostanu za pet mark ogl. pf. kmetijo »zem Sates«, kjer je Pribislau. (AS; Pucelj: Cshattes; S 18.)

Čatež.

1342—1348. Opat Nikolaj kupi pet kmetij »zw Kal bey Choempoel« (R 16).

Lučarjev Kal.

1346. Dve kmetiji da Urh Svibenski (Scherffenberg) in to eno »in Stenwendorff« in eno v »Kraingen« (R 17; Pucelj jih ne lokalizira; S 18: Stewendorff, Craingen), dve »in Lipoglau« (R 17; Pucelj; S 18).

Verjetno Sodinja vas pri Dobrunjah (Sadinja vas — Scheffendorff) in Kraje, obč. Dole pri Litiji; Lipoglav.

1346. Leopold s Čreteža (Reuttenberg) proda samostanu deset kmetij »in Prestlagen« in mlin za 40 mark ogl. pf. (R 17; Marian IV, 7, str. 334: zu Verschlaiun; Pucelj: in Verschlaven; S 18).

Bršljin pri Novem mestu.

1347. 31. III. Enajst kmetij v vasi »Gradisch in plebe s. Bartholomaei in Campestribus spectantem vero hodie sub administratione arcis Bainhoffensis« (Pucelj; Not. 74; S 18).

Gradišče (Št. Jernej), Bajnof.

1348. 12. V. Dve kmetiji v »Praproscach« (Marian V, 7, str. 334; Pucelj: in inferiori Prapratsch; Chr.; Not.; S 18).

Dol. Praproče pri Temenici.

1348. Dve kmetiji »zu Trebelöu« (S 18).

Trebeljevo.

1349. Kmetija v vasi »Prempach« (Pucelj; S 18).

Trebanjski vrh (glej zgoraj pod 1261, št. 9).

1349. 23. IV. Henrik von Sicherstain proda opatu Petru 11 kmetij v »Oberstainpach vnter Hopfenbach« za 87 mark ogl. šil. (AS; R 16: zw obern Stainpach unter Hofenpach; Pucelj; S 18).

Gor. Kamenje (Mirna peč).

1350. Henrik iz Žužemberka da kmetijo v »Tragotsch versus Christansperg siue Christi montem« in travnik pri »Widem non procul Temenicio«. (Pucelj; Marian IV, 7, str. 334; S 18: Tzagotz, Widem bey Temeniz.)

Tragotsch, pravilneje Tsagotz v zvezi s Christansperg je imel po urbarjih sledeče označbe: 1505 Christanperg, 1544 Christanperg bei Sagoss. 1608 Christanberg oder Vkhraiach — Kraje pri Zagozdu (Dole pri Litiji). — Videm pri Temenici.

1351. 8. IX. proda Gall iz Šumberka (Schönberch) opatu Petru eno kmetijo »Zem Seliesen«, kjer sta Nykhl in We-riand (AS; R 16; Pucelj: Seliesen; S 18).

Železno (Dobrnič).

1351. Nikolaj iz Kolovca (Gerlochstainer) proda kmetijo v Seliesen. (Pucelj; S 18.)

Železno (Dobrnič).

1351. Opat Nikolaj kupi 1 kmetijo »zw Poyansperge« (R 16; Pucelj; S 18).

Bojanji vrh.

1351. Viljem in Konrad Gall dasta opatu Petru 4 kmetije, eno »in Klanz« in tri »in Rasbor« (R 17; Pucelj: Glaancz, Raswor; S 18).

Klanec obč. Moravče. Razborje obč. Vel. Loka.

1351. 25. VII. Samostan odstopi vas Žalovče pri Novem mestu za 250 gld. (dr. Fr. Kos v ČZN XVI, str. 66; S 18 stavlja listino v leto 1354).

1352. Ena kmetija v »Rudgersdorff« onkraj reke Krke, kmetija »in Raunighk apud Pilchberg« (Pucelj; S 18).

Regerča vas, Ravne pri Polšniku.

1353. Katarina de Snizenpauerin da opatu Petru 12 kmetij (R 17; Pucelj: 12 kmetij in to 2 »in Osredeck«, 2 in 2 mlina »in Stauden«, 3 »apud Pierpaumb«, 1 »versus Hoff«, 3 »in Prapratsche«, 1 »in Lackge«; S 18).

Osredek (kateri?, mnenja sem, da gre tu za posest v bližini Ljubljane); Stauden bi lokaliziral rajši v Studo pri Domžalah kot v Grm pri Stični, Pierpaumb je Hrušica pri Dobrunjah, versus Hoff — pri Zadvoru (Sostro), Praproče (Lukovica pri Domžalah) in Mala Loka pri Ihanu. Povsod tod je po urbarju 1505 izkazana samostanska posest.

1354. Frančiška iz Šumberka da opatu Petru 2 kmetiji »in Hartmansdorff« (R 17; Pucelj: Hartmansdorff prope Döberniczium; S 18; Komatar v MMK XVIII, str. 176, še 2 kmetiji v Trnovici in datum 15. IX.).

Artmanja vas pri Dobrniču.

1354. Lavrencij Hmeljniški da opatu Petru 2 kmetiji »in Cain versus ecclesiam s. Crucis« (R 17; Pucelj: ad villam Chaum; Not.: Chau; S 18: in Rain gegen der Kirchen H. Creuz).

Verjetno gre tu za neki Kal.

1354. Ena kmetija »in Ottitschberg« (Pucelj; S 18: Ottischenberg).

Oteči vrh pri Primskovem.

1356. 16. IV. Juta Višnjegorska (Jeuth von Weixlberg) proda opatu Petru 2 kmetiji »ze Polan«, kjer sta Thomas in Johanes, za 20 mark ogl. fenigov. (AS; R 16: zw Poeln; Pucelj: in villa Pöllan; S 18.)

Poljane pri Stični.

1356. 17. IV. Gertruda Hmeljniška in vdovec Friderik iz Mirne prodana opatu Petru 2 kmetiji »zem taud«, kjer sta Leppa in tkalec Markho, za 9 mark ogl. pf. (AS; R 16: zwm Chaud; Pucelj: Chaum; S 18: Thäüdt).

Kal?

1356. 15. VIII. Dve kmetiji in vrt »in Aich« (Marian IV. 7, str. 335; Pucelj: Aich; S 18).

Dob (Št. Vid pri Stični).

1356. Dve kmetiji »ad s. Michaellem in Gletschet« (Pucelj).

Šmihel, Klečec pri Šmihelu (Žužemberk).

1358. Dve kmetiji v Dobu pri Št. Vidu (Aich), 1 kmetija v Gradcu pri Litiji (Gratz apud Savum). (Pucelj, Chr., Not.)

1359. Rudolf Čreteški (Reutenberg) da opatu Petru dve kmetiji »in Korenik« (R 17; Pucelj: in Korenitka; Chr.; S 18).

Korenitka obč. Vel. Gaber.

1360. Vdova Gala s Šumberka (Schönperg) da opatu Petru 1 kmetijo »in inferiori prait« (R 17; Pucelj: in inferiori Prakth; S 18: Praith).

Tlaka, obč. Sv. Križ pri Litiji. Po urbarjih: 1505: an der Prat, 1544: an der Prait — natlakach, 1558: an der Prait zw Gabriach, 1584: zu wndterpraidt — netlakhy, 1608: Vndterbraith oder Natlaki, 1643: Tläckh bey s. Georgen.

1361. 1. XI. Perthold der Zubrakh proda opatu Arnoldu dve prazni kmetiji »ob dem Pach di haist ze den Slapsakh von den Staig der da geth von Freykhau und auf den Packh auf der Laiten gegen Saufing« za 10 mark beneških pf. (AS; R 16: ob dem Pach Slepsach gegen Sewffing; Pucelj: ad

ripam Slepsach non procul semitâ quae ducit de Freyhau;
S 18).

Potok Slapšak, Vrhovo pri Št. Lovrencu, Žubina.

1361. Štiri kmetije »in Dobrauitsch circa Fitsch« (Pucelj;
S 18).

Dobravica, Bič.

1361. Ena kmetija »in Rain penes Temenicium (Pucelj).

Breg pri Temenici.

1362. Mitničar Janez da opatu Arnoldu eno kmetijo »in
Eich« (R 17; S 18: Aüch).

Dob.

1362—1365. Opat Arnold kupi eno kmetijo »zw der
dorrenleyten« (R 16).

Trnovica, juž. od Št. Vida.

1363. Ena kmetija »in monte ex opposito Primskau«
(Pucelj; S 18).

Nasproti Primskovega.

1365. Dvanajst praznih kmetij »penes Khall prope
Pirkenfeldt in plebe Oenigkstainensis parochiae (Pucelj;
S 18; Marian IV, 7, str. 336).

Kal, Brezje (Mirna peč).

1365. 25. XI. Pet kmetij »in Paichsdorff« v fari Trebnje
(Marian IV, 7, str. 336; S 18: Payerdorff, isto R 17; Pucelj;
Teitschdorff vulgariter Nemska vas).

Payerdorff je starejša oblika za Nemško vas pri Treb-
njem.

1365. Pravo advokacije »in Wartth« (Pucelj, S 18).

Straža pri Nov. mestu.

1365. Travnik »in Prapratsch« (Pucelj).

Praproče.

1365. Velika posestna zamenjava v korist ustanovitve
Novega mesta. O tem imamo pet zapiskov: pri Pucelju, v
Chr., Not., R 17 in v S 18. Držim se S 18 in ostalih.

»Rudolpf IV. Erz-Herzog zu Oesterreich gibt St. Step-
fansdorff, 3 Huben zu Mayrhoffen, 4 in Windischdorff, 4 zu
Rossenberg, 6 in Bruderndorff, 5 in Prücklein und den
Zechend auf 81 Hueben in Harlander Pfarr um etlich Hue-
ben in Kotschee, um 6 Hueben zu Grätz bey der Gurk, item
um 34 andere Hueben samt dem Grund Grätz (alwo nach-
mahls die Statt Rudolpfswert erbaut worden) und um 1 Müll.
(Pucelj: Stična da 10 kmetij v Ločnem [Lotschnem], 9 kmetij

v Sp. Bršljinu [Erschlaua], mlin v Zg. Bršljinu in 9 kmetij; dobi zato 26 kmetij kot so naštete zgoraj; isto Not. in Chr.).

Stična torej odstopi: kraj Gradec, kjer stoji danes Novo mesto, 6 kmetij »pri Krki«, ki bi jih iskal v kraju, ki se l. 1334 imenuje Marchstatt in nekaj kmetij v kraju »Kotschee« (R 17: Gotsche), ki ga ne vem lokalizirati (Hočevje ali Kočevje?). Zato pa dobi posest v trebanjski dolini in to: vas Štefan pri Trebnjem, tri kmetije na Pristavi, štiri kmetije v »Windischdorff«, ki je danes verjetno Zg. Nemška vas, štiri kmetije na Rožnem vrhu, 6 kmetij v Prudofu (današnji napačno poslovenjeni Studenec) in pet kmetij v Zidanem mostu pri Trebnjem. V šmarski fari pa dve tretjini desetine od 81 kmetij.

1367. Samostan zamenja 2 kmetiji »zu Wardaun« za 2 kmetiji »zu Stainpach« (S 18).

Verdun pri Nov. mestu; Kamenje pri Mirni peči.

1369. Majnhard de Paschek (?) da 2 kmetiji »in Forst in Parrochia Hönigstein« (R 17; Pucelj: Rossegkh... non procul a sylva Vorst dicta in plebe parochiae Oenigstainensis; Chr.; S 18).

Podboršt, Mirna peč.

1369. Ena kmetija »am Rain bey Temenicz« (S 18).

Breg pri Temenici.

1371. Brata Emerik in Mainzlinus de Grötz data opatu Jakobu tri kmetije in to dve »in Harlandt« in eno »in Crain in Prebald« (R 17; Pucelj: Harlondt, in Dirnkrain in plebe Obergurczensis parochiae hodie Hynensis, pago Praewal dicto; Chr.; Not.; S 18).

Šmarje pri Ljubljani, Prevalje pri Hinjah v Suhi Krajini.

1372. Albert Melz da opatu Jakobu eno kmetijo »in Politz« (R 17; Pucelj: ad s. Jacobum in Politecz; Chr.; Not. 77; S 18).

Polica.

1372. Mlin ob Krki »prope Meichau« (Pucelj; Chr.; Not.).

Mehovo.

1373. Berthold Sibracher da opatu Jakobu dve kmetiji »in Aich« (R 17; Pucelj; Chr.; Not.; S 18).

Dob.

1378. »Curia penes ac prope Gschies in plebe olim s. Viti, rectius hodie in plebe s. Martini« (Pucelj, Chr., Not.).

Selšek, Šmartno pri Litiji.

1379. Kmetija »auf dem Berg Weinegkh« (S 18).

Benek — Kravjek (prim. Jurčičeve Slemenice in Polesek nekdanj in zdaj, »Slovenec« 30. I. 1942, štev. 24).

1381. Desetina »am Neuen berg« (S 18).

Nova gora?

1382. Šest praznih kmetij »in monte Colositsch« (Pucelj, Chr., Not.).

Lašče pri Žužemberku (Kos, o. c., str. 43).

1382. Peter in Urh Turjaški (Auersperg) data opatu Jakobu pet kmetij »in Schwierz«, štiri »in Hynoch« (S 18: Lippnach), eno v »Dobern timer prope ecclesiam«, eno »zu Mirimbsdorff« (R17; S 18: Mürimbsdorff).

Žvirče, Hinje — Lipje, Dobrnič, Marinča vas.

1383. Ena kmetija in en mlin v »Pfaffendorff« ter ena kmetija »in Podgoritz« (Pucelj, Chr., Not., S 18).

Jerova vas pri Grosupljem, ki se s tem imenom imenuje šele v urbarju 1643: Jerouauaass. »Farška vas« pač zato, ker je dajala dve tretjini desetine šmarskemu župniku. Podgorica pri Šmarju.

1383. Dve kmetiji »in plebe Döbern timer in Lippouecz« (Pucelj, Chr., Not.).

Lipovec pri Ajdovcu.

1383. Vinograd »an dem Neuen Perg ober Hoff« (S 18).

Dvor pri Žužemberku.

1384. 23. IV. Deset kmetij in dve tretjini desetine od petih kmetij »in Pillichgratz« (orig. Drž. arhiv v Ljubljani; Pucelj; S18).

Polhov gradec.

1384. Desetina »ad s. Michaellem« in ena kmetija »in Glesshett penes Gurk«, mlin »apud Dellistorff« (Pucelj, Chr., Not.).

Šmihel, Klečeta, Valična vas pri Žužemberku.

1384. Samostan dobi tri kmetije »in Sagoritz« in odvetništvo na treh kmetijah »zu St. Veith« (R 17; S 18).

Zagorica (Dobrnič). Št. Vid pri Stični.

1384. 11. XI. Viljem Svibenski (von Scherpfenberch) proda opatu Andreju 12 praznih kmetij »zu Khall ob der Prükhen und nehgst bey Appleger gelegen in der Pfarr zu Hönigstein« za 18 mark beneških pf. (AS; R 16: zw Kal ob der prucken in der pfarr zw Hönigstein; S 18).

Kal pri Prečni v bližini Jablane.

1388. Ena kmetija »zu Premerpach am Berg« v trebanjski fari, ena kmetija »zu Khuting« v dobrniški fari, ena kmetija »bey H. Creuz« v dobrniški fari, štiri kmetije »zu Reberz« (S 18).

Trebanjski vrh, Kutna (Sela pri Šumberku), Križ in Reber pri Dobrniču.

1389. 27. III. Inkorporacija fare Št. Vid (Marian IV, 7, str. 338—340; Pucelj; S 18).

1393. Dve kmetiji »zu Ruegersdorff in St. Michaeln Pfarr« (Pucelj, S 18).

Regerča vas (Šmihel).

1396. Dve kmetiji »zu Peßenfreßbau« v šmarski fari zamenja samostan za drugi dve v isti fari (S 18).

Sp. Brezovo pri Višnji gori.

1397. Opat Albert zastavi vojvodinji Viridis 17 kmetij in mlin neznano kje (R 17; S 18).

1398. Tri kmetije »in Kazendorff«, tri »in Tieffenthall«, ena »zu Lippovitz«, šest »zu Linden« (S 18).

Mačkovec, Globodol, Lipovec, Lipa.

1399. 25. X. Samostan zamenja trg in faro v Tržiču na Gorenjskem za faro Dobrnič z vikariatom Žužemberkom (Marian IV, 7, str. 342—344; Pucelj; S 18).

1399. Samostan dobi sedem kmetij in to tri »in Skal-koviz«, dve »in Majerhoff« in dve »in Dobrovicz« (R 17; S 18).

Šahovec, Pristava, Dobrovica.

C.

Odlomek stiškega urbarja iz okoli 1400. leta.

Milkowicz v Beiträge zur Rechts- und Verwaltungsgeschichte Krains, MMK II (1889), navaja odlomek urbarja, ki ga datira okoli leta 1400. Pod poglavjem Vogtey gen Scherffenberg (str. 19—24) našteva tudi urbarialno stiško posest.

Tako je po tem urbarju imela Stična pod odvetništvom svibenske graščine sledečo posest: zu Grossen Laakch an der Temonicz 24 kmetij — Vel. Loka ob Temenici (pri Trebnjem); ze klain Laakch 8 kmetij — Mala Loka;

zu Temonicz 3 kmetije — Temenica; zu Pawngarten 3 kmetije — Pungert; zu Niderndorff 4 kmetije — Dolnja vas; zu Freychaw 4 kmetije — Vrhovo pri Št. Lovrencu; ze obern Pratpratschach 5 kmetij — Zg. Praproče; zu Stauden 4 kmetije — Grm; zu Radachendorff 12 kmetij — Radohova vas; zu Prückhlein 6 kmetij — Stranje; 1 kmetija »da des Papes aufgesessen ist« — Papče pri Žubini; zu Rasbar 8 kmetij — Razborje (Vel. Loka); zum Kribar an der Tëmonicz 8 kmetij — Hrib pri Temenici; am Sübnêw 7 kmetij — Žubina; zu Stainpach 10 kmetij. (Dasselbe dorff leyt bey Rüdolffswerd bey der Newnstat) — Kamenje (Gor., Dol.) pri Nov. mestu; zu Prätanicz 4 kmetije — Bratence; zum Langen Akcher 2 kmetiji — Dolga njiva; zum Leysser am Rayn bey der Tëmonicz 4 kmetije — Breg (Vel. Gaber); zu Gabriach 1 kmetija — Gaber; zu Trësenperg (Trefenberg) 4 kmetije — Vrh trebnje; zu Rechpisch 3 kmetije — Repče; zum Tal 2 kmetiji — Mišji dol pod Primskovim; zum Eysenperg 1 kmetija — Ježni vrh pri Primskovem; zu Nidern Pratpratschach 2 kmetiji — Dol. Praproče pri Temenici; zu Dobrichenperg 1 kmetija — ?; zu Pölan 4 kmetije (Dasselb dorff leyt nagent bey dem Primsko) — Poljane pri Primskovem.

D.

Od 1400—1505 (do danes prvega ohranjenega urbarja).

1400. Samostan dobi eno kmetijo »in inferiori Steimpach« v mirnopoški fari (Pucelj; S 18).

Dol. Kamenje.

1401. Samostan zamenja eno kmetijo »zu Drespüchel« za eno kmetijo »zu Pröwald bey Crain« (S 18; Pucelj).

Drespüchel (morda napačno zapisano Trefpüchel — Vrh trebnje?), Prevalje pri Hinjah.

1402. Sedem kmetij »zu Troschein« z advokacijo in desetino (S 18, Pucelj).

Troščine (Višnja gora).

1404. Sedem kmetij »zu Grossaltendorff« z advokacijo in dvema tretjinama desetine (S 18, Pucelj).

Vel. Stara vas pri Grosupljem.

1409. Kmetija »ad s. Michaelem« pri reki Krki, desetina »in Gletschett« in mlina v »Drassdorff« in »Gletschett« (Pucelj, Chr., Not.).

Šmihel, Klečec, Drašča vas (Žužemberk).

1415. Vrt v Ljubljani na Starem trgu (S 18).

1418. Kmetija »in Khallitsch« (Pucelj; S 18: Kallitz).

Kalce pri Višnji gori.

1419. Dvor »zu St. Veith« (S 18).

Št. Vid.

1420. 18. VIII. Oton der Akher proda opatu Petru za 122 mark beneških pf. štiri kmetije in mlin »an der Leütten bey Harland in Laybacher Pfarr« (AS; R 16; Pucelj: ad Leytam prope Harlondt in plebe jam parochiae Samariensis; S 18).

Reber pri Šmarju (Kos, o. c., 40).

1421. 27. III. Martin in Andrej z Mehovega (Maykhau) prodana opatu Petru štiri kmetije in vrt »zu Zerkhla vnter dem Hauss Hopfenbach« v mirnopoški fari, kjer sta Kune in Gregor, drugi dve kmetiji pa sta prazni, za 67 mark beneških šil. (AS; Pucelj bere to napačno: prope Kerklam aut rectius Kerkam; S 18: Zierkla).

Vas iščem v Orklovcu pod Hmeljnikom (gre za napačen prepis: ze folrkhla).

1421. 13. XII. Hans Geyselicher proda opatu Petru dvor »bey Drag unter Khlein Dobrau und zwischen Khlein Dobrau und zwischen des Purkhstals und des Durnig Hoff in Sand Veith Pharr«, kjer sta Peter in Janez, za 66 mark beneških šilingov. (AS; Pucelj: apud Dragam infra minorem Dobrawam in plebe s. Viti aut rectius hodie parochiae Weixelburgensis; S 18.)

Draga, Mala Dobrava pri Višnji gori.

1424. 18. VII. Urh der Mazaroll proda opatu Petru kmetijo »ze Langenakher in Treffner Pfarr«, kjer je bil nekdanj kosez Urh (Vrh der Edlinger) za 19 mark ben. šilingov (AS; R 16; Pucelj; S 18).

Dolga njiva (Trebnje).

1424. 18. VIII. Herbard Turjaški (Auersperg) proda opatu Petru tri kmetije »am Royn zwischen Pischoffsdorff und Aych« v šentviški fari, dve od teh sta prazni, na tretji pa je Nischse, za 24 mark ben. šilingov (AS; Pucelj; S 18).

Breg (Škoflje, Dob).

1424. Vinograd »prope Altenberg« (Pucelj, Chr., S 18).
Stari grad pri Nov. mestu.

1425. 8. VII. Herbard in njegov brat von Grätz prodata 14 kmetij »zu Sandt Jergen« v mirnopeški fari. Na prvi kmetiji je Cordin der Suppan, na drugi Mihal Spiss, na tretji Mattheus, na četrti Periz, na peti Petrov sin, na šesti Mikho Rupher, na sedmi Mali, na osmi Primas am obrn orth, na deveti Rode Pregmaister (Bergmaister?), na deseti vdova Mihelin, na enajsti Juri Peschleb, dvanajsta in trinajsta sta prazni, na štirinajsti pa Jacob Ruper. Ta štirinajsta kmetija mora služiti cerkvi sv. Jurija kot so to določili darovalčevi stariši, vse ostale pa služijo Stični. Samostanu greste tudi dve tretjini desetine od 19ih drugih kmetij pri cerkvi sv. Jurija in vinograd, ki leži »zwischen Nimhaus und klein Hopfenbach«. Za vse je dal opat Peter 968 mark in 100 ben. šilingov (AS; S 18).

Št. Jurje (Mirna peč).

1430. Dve kmetiji »in Gotthein« (Pucelj, S 18).

Gatina pri Grosuplju.

1443. Vinograd »zu Puchern« (S 18).

»Puchern« je verjetno neki hrib ali gora.

1445. Opat Matej kupi eno kmetijo »zu dem Crewcz« in eno kmetijo »zw Frichaw« (R 16 [2krat; drugič pripisano: paide in Douernikher pfarr]; S 18).

Križ in Vrhovo pri Žužemberku.

1445. Mlin »im dorff Obergurg« (S 18).

Zgornja Krka.

1445. Kmetija »zu Geraith« (S 18).

Rovišče pri Vačah.

1446. 20. IV. Friderik Asprecher, župnik iz Ponikve in dva njegova brata prodajo mlin »an der Temenicz«, kjer je Jacob Pappes in kmetijo, kjer je Martin, oboje v šentviški fari (AS; R 16 z določili: opat Matej kupi kmetijo in mlin »an dem Rain bey der Temenicz in sand Veitter pfarr«, R 16; Pucelj; S 18).

Breg pri Temenici.

1448. Hiša v Ljubljani »penes s. Nicolaum fluvium versus«, ki jo je dal opatu Mateju Rupert de Walsee (R 17; Pucelj).

1450. 15. VI. Andrej Guettenstainer proda odvetništvo v dobrniški fari »zu Kazendorff« na štirih kmetijah. Na eni je Lauss, na drugi Friuz, na tretji Andree, na četrti Thomasenova vdova, za 8 funtov dobrih dunajskih pfenigov (AS; Mačkovec pri Žužemberku).

1452. 15. VI. Jakob Glowizer proda kmetijo »zu dem Creuz« v dobrniški fari, ki tedaj ni bila zasedena, opatu Urhu za 20 ogrskih ducatov (AS; Pucelj; S 18).

Križ pri Žužemberku.

1454. 8. V. Inkorporacija fare Bela Cerkev (Marian IV, 7, str. 345—348; Pucelj; S 18).

1455. Kmetija »in Gerewt in Watscher pfarr«, ki jo kupi opat Urh (R 16; Pucelj; S 18).

Rovišče (Vače).

1456. Jakob Gumpler da opatu Urhu tretjino desetine in žitnih dajatev od šestnajstih kmetij »in utroque Reberz«, od osmih kmetij »in Walhtendorff« in od devetih kmetij »in Drasdorff« (R 17; Pucelj; S 18).

Reberca (Vel., Mala), Valična vas, Drašča vas (Žužemberk).

1458. 16. VI. Hiša v Ljubljani na Starem trgu »zwischen des erwirdigen und geistlichen Herrn Vlrichn des Abbts zu Sittich und Marin des Suppans hewsern gelegen« (orig. Drž. arhiv v Ljubljani).

1466. Jakob Gumpler (kot 1456) da opatu Urhu desetino od 13 kmetij »in utroque Dobrava« v višnjegorski fari (R 17; Pucelj; od 15 kmetij; S 18).

Dobrava (Zg., Sp.) pri Višnji gori.

1466. Dvor »zu Obergurgg in Widem« (S 18).

Videm pri Zg. Krki.

1467. 8. VI. Opat Urh kupi v Ljubljani na Starem trgu hišo »neben des Hanse Colmans hews am Ekh als man zu dem wasser get gelegen« (orig. Drž. arh. v Ljubljani; R 16; S 18).

1470. Kmetija »in Langenackher« (Pucelj; S 18).

Dolga njiva.

1476. Odvetništvo od treh kmetij »zu Obs«, od ene »zu Replach«, od ene »zu Creuz« in od ene »zu Khauz« (S 18).

Sad (Št. Vid), Riplje (Šumberk), Kalce (Višnja gora).

1484. Duhovnik Baltazar Kozenperger in njegova mati podarita opatu Osvaldu vas »Volkenshoff intra Weixelburg«

(R 17; Pucelj ima Volckenschies ... infra Weixelburgum, z dodatkom: dva dvora, dve hiši in tri njive v Višnji gori; S 18).

Sela (Višnja gora).

1495. Herman Rauber da desetino od desetih kmetij »in majori et minori Globock« in v »Hurdts prope Obergurkt«. (R 17; Pucelj; S 18).

Globoko (Vel., Malo) pri Zagradcu; Lese ob Krki.

1498. 25. V. Jurij, vikar v Beli cerkvi, proda tri kmetije »an dem Gritsch zu Sand Veiter Pfarr bei Sittich« za 55 funtov črnih novcev. (AS; R 16: 4 kmetije an dem Grutsch; Pucelj; S 18).

Goričica pri Stični.

1498. Samostan dobi dve tretjini desetine »bey Igg, zu Ischka uaf nach dem Perg hinauf und obern Igg bei Sandt Leonhard« (orig. v arhivu v Stični; S 18).

Ig, Mala vas pri Iški vasi, Gor. Ig.

1504. 9. IV. Lovec Miha iz Volčjega potoka (Wolfspach) proda opatu Janezu eno kmetijo »zu Poliz« v šmarski fari, kjer je Gaspar, ki daje letno 2 marki šilingov in eno tovarnjo ali 40 šilingov, za 57 funtov črnih novcev. (AS; R 16; Pucelj; S 18.)

Polica pri Grosupljem.

1504. 4. VII. Jurij Schnitzenbainer s Smuke pri Igu (Smuka bey Igg) proda opatu Janezu eno kmetijo »zu Poliz« v šmarski fari, ki je sedaj prazna, poprej pa je bil na njej Martin, za 20 ogrskih dukatov. (AS; R 16; S 18.)

Polica (kot zgoraj).

1504. 5. IX. Sigmund Villanders proda opatu Janezu eno kmetijo »bey Schmreckh unter Weixlberg«, kjer je Jury, ki daje letno 2 marki šilingov, deseti šiling, 4 kokoši, 30 povosmov lanu, 20 jajc in enkratno tovarnjo vina in en travnik »vnter der Strassen«, ki nosi sedaj en goldinar višnjegorskemu župnišču, za 77 funtov fenigov in 50 šilingov črnih novcev. (AS; S 18.)

Podsmreka pri Višnji gori.

1505. Dvor »Matscherollhoff« (Hoff zu Drag, Matscherollhoff genand — R 16; S 18).

Mačerole v Višnjegorski fari. (Danes je na tem posestvu Alojzij Nadrah; prim. Jurčičeve Slemenice, »Slovenec«, 30. I. 1942.)

1. 1506. 17. II. Sigmund Villander proda opatu Janezu dve kmetiji »an der Gothain« v šmarski fari; na eni je Philipp in daje 1 marko šilingov, 3 kokoši, 15 povesmov lanu, 15 jajc, na drugi pa Janes, ki daje 1 marko šilingov in 40 šilingov, 3 kokoši, 15 povesmov lanu, 15 jajc in navadno tlako. (AS; S 18.)

Gatina pri Grosupljem.

2. 1508. Sigismund Villander (kot zgoraj) da opatu Janezu desetino od 7 kmetij »in Gumpichl« v šentviški fari. (R 17; S 18.)

Gumbišče (Št. Vid).

3. 1512. Andrej Turjaški in Sigismund Villanders (kot zgoraj) prodata opatu Tomažu desetino od 14 kmetij v »Gross und klein Dobrava«. (R 17; S 18.)

Vel. in Mala Dobrava pri Višnji gori.

4. 1517. 7. VII. Neža Kazenbergerin proda opatu Urbanu njivo »zu Volkhengesches«. (AS; S18.)

Sela pri Višnji gori.

5. 1518. 28. X. Kaplan beneficija Matere božje pri cerkvi v Št. Vidu Jurij Pernawer proda opatu Urbanu dvor v Št. Vidu, ki se z enim zidom dotika hiše čevljarskega mojstra Marina, z drugim pa gleda na trg; dalje vrt in njivo »na dulli undter Kallenberg«, njivo »bey Gobanicz« imenovano »Doltschitz«, ki se dotika drugih šentviških njiv, in njivo »Hlebez«, vse za 50 ogrskih dukatov. (AS.)

Lokalna šentviška imena.

6. 1519. 7. XI. Andrej Paradeyser proda opatu Urbanu kmetijo imenovano »Nammersperg« pod Šumberkom v šentviški fari. (AS; S18.)

V.

Upravna razdelitev

Točno upravno razdelitev velike samostanske posesti je danes težko podati. Iz danes ohranjenih darovnic, menjalnih, kupnih pa tudi prodajnih pogodb je razvidno, da je samostan večal svojo posest po nekem gotovem načrtu in ne zgolj slučajno. Sprva si je s pridobivanjem vedno več zemlje zagotovil svoj lastni obstoj, a kmalu zatem, ne glede na redovna pravila, je postajal iz dneva v dan večja posest, katere ni bilo mogoče obdelovati z lastnimi silami in tudi ne samo za svojo potrebo. Času primerno odgovarja samostan na vse to s svojimi trgovskimi posli in trguje s preostanki svojih pridelkov, predvsem žita, vina, lanu, medu, mesa in končno tudi morske soli dobesedno na vse štiri strani sveta. Posest na Blokah, v Bodendorfu pri Murauu, v Goričanah pri Medvodah, pri Kostanjevici ob Krki, Studenem in Senožečah so dokaz, da je samostan načrtno skrbel za počivališča, skladišča in preprego ob teh važnih trgovskih poteh.

Kako in ali je bila samostanska posest razdeljena v določene upravne edinice, izvemo iz primeroma precej ohranjenih urbarjev 16. in poznejših stoletij za bližnjo in oddaljenejšo samostansko okolico in deloma tudi za bogato posest v okolici Novega mesta. Če vzamemo za izhodišče našega razmotrivanja o upravni razdelitvi veleposesti samostansko uradno poročilo iz leta 1755 ali še kasnejši Register iz konca 18. stoletja, ki navajata točno in nad vse podrobno vso samostansko upravo, in če od teh dveh pogledamo samostansko posest nazaj, do danes ohranjenega najstarejšega urbarja iz leta 1505, prehodirno zanimivo pot, polno sprememb in živih prič samostanske gospodarske sposobnosti in nesposobnosti, notranjih in zunanjih kriz, katerih redni odsev se jasno zrcali v nakupu, odprodaji ali zastav-

ljanju zemlje, njenih pridelkov pa tudi njenih edinih obdelovalcev, kmetov-tlačanov.

Enako kot ostale graščinske veleposesti je bila tudi samostanska zemlja razdeljena v urade in ti v županije. Uradno poročilo iz leta 1775 našteva 6 takih uradov kot tudi Register iz konca 18. stoletja. Ti uradi so: 1. Gebürger Ambt (Register: Hribska vauptija), 2. Nayger Ambt (Krainska vauptija), 3. Gross Ambt in Feldt (Pollska vauptija), 4. Themenitz Ambt (Themenska vauptija), 5. Eysers Ambt (Pettanska vauptija, ki sestoji iz dveh), 6. Haus Ambt (Domača vauptija).

1. Hribska vauptija se je začela — kot pravi uradno poročilo — pol ure od Stične in je segala tja do šmarske fare, dobre tri in pol ure hoda in je obsegala 182 kmetij in pol, 23 dvorov in 19 mlinov. Urad je naziv večkrat spreminjal, in to: leta 1505: Der Strich im pirg, 1544: Waytzen Strich, 1558: Waitzen Ambt, 1572: Weitzen Ambt, 1634: Grossambt, 1653: Gross Ambt in Gebürg, 1690: Im Gebürg, 1775 in Register: Gebürg Amt. Odkod razna imena? Najrazumljivejši je pač naziv Hribski urad, ker gre tu dejansko za kraje, ki leže v hribovitih krajih. Naziv Waytzen Strich pa izvira od upravitelja urada, valpeta »Waytz« (Bajca).

Pod Hribski urad ali valpetijo so spadale sledeče vasi: Luče 13 kmetij (podčrtane vasi so po urbarju 1505 sedež župana), Mala Loka pri Žalni 2 kmetiji, Gatina 2 kmetiji, Sv. Martin pod Boštanjским gradom pri Grosupljem 1 kmetija, Zagradec 2 kmetiji, Vel. in Malo Mlačovo 3 kmetije, Vel. Račna 2 kmetiji, Grosuplje 6 kmetij, Jerova vas 1 kmetija (v urbarjih 1505 do 1629 se ta vas naziva Pfaffendorff, ker je dajala dve tretjini desetine šmarskemu župniku in jo šele urbar 1634 imenuje Jerouauass), Stranska vas pri Grosupljem 2 kmetiji, Brvace 3 kmetije, Podgorica pri Šmarju 1 kmetija, Reber pri Šmarju 4 kmetije, Lipoglav 3 kmetije, Javor 5 kmetij, Potok 2 kmetiji, Dobje pri Mali Stari vasi pri Grosupljem 3 kmetije, Duplice 7 kmetij, Polica 6 kmetij, Mala Stara vas 6 kmetij, Vel. Stara vas 8 kmetij, Peč 1 kmetija, Bleči vrh 9 kmetij, Troščine 7 kmetij, Kožljevec 4 kmetije, Prežganje 4 kmetije, Trebeljevo 8 kmetij, Spodnje Brezovo 2 kmetiji, Goričane občina Višnja gora

2 kmetiji, Leskovec 10 kmetij, Mlaka 2 kmetiji, Gor. Brezovo 7 kmetij, Vrh občina Višnja gora 4 kmetije (vas je po urbarjih spreminjala svoje ime: 1505—1781: Greyffenberg, 1683: Greihoui verch, Reg. Grehou verch), Seljan 1 kmetija (1505: Seltz, 1584: Seltzach, 1634: Vseltschach, Reg. Seltze), Kamno brdo 3 kmetije, Sela 6 kmetij (1505: Newgschiess, 1544: Gschiess, 1673: Gschiess oder Sella, Reg.: Sello), Vel. Dobrava 8 kmetij, Mala Dobrava 6 kmetij, Stehanja vas 11 kmetij, Male Dole 6 kmetij, Namrovec 1 kmetija, Zagorica 3 kmetije, Bič 4 kmetije, Pristavica občina Vel. Gaber 2 kmetiji, Dob pri Biču 14 kmetij, Podboršt 11 kmetij, Dobravica 2 kmetiji, Trnovica 8 kmetij, Rdeči Kal 6 kmetij, Sad 3 kmetije (1505: Obs, 1544: Obbs, 1634: Sad oder Obs), Vel. Pece 10 kmetij, Male Pece 3 kmetije, Artiža vas občina Št. Vid 10 kmetij (1505: Erwischendorff, 1749: Ertischka vas), Vrhpolje 5 kmetij (1505: Wirchpuehel, 1544: Würpüchel, 1558: Wurmpichl, 1572: Wurm b Puchl, 1584: Wurm Püchl oder Werchpole, 1608: Würff Püchl), Studenec občina Stična 5 kmetij, Sela pri Dobu 2 kmetiji.

V urbarjih 1653—76 in 1690—1701 se pokaže delna izprememba. K samostanu v tem času ne spadata Sv. Martin pod Boštanjem in Vel. Račna, pridobi pa si v tem času Kriško vas pri Višnji gori, Sela pri Lipoglavu, zaselek Gozd pri Lipoglavu, Gabrje, Volavlje in Gumbišče.

Po Registru, ki vsebuje samostansko posest tik pred razpustom, je ta urad obsegal sledeče vasi (žal je Register spredaj odtrgan in tako manjkajo 3 županije): Jauor, Lipoglau, Petzenick, Jerman verch, Raunu werdu, Troschine, Goritzitza, Politza, Hudu wresou, Wletschi verch, Leskoutz, Mlake, Velk Wresou, Seltze, Kaltze, Grehou verch, Kamen werdu, Sello, Vel. Mala Dobrawa — skupaj 278 kmetij.

2. Krajska vauptija: 83 kmetij je bilo oddaljenih od samostana tri četrt ure, 13 kmetij dobrih 5 ur, ostale 3 ure. Obsegala je 149 kmetij, 34 dvorov in 28 mlinov. Naziv je spreminjala večkrat. 1505: Strich gen Mullaw, 1554—58: Pannglatzen Strich, 1572—75: Gregor Nayger Ambt, 1584: Neiger Ambt, 1608—19: Naiger Ambt, 1634: Nainger Ambt oder Khlainambt. Nazivi povedo, da se je urad razprostiral že na suhokrajinskem svetu in da so mu

bili upravitelji ali valpti družina Naigerjev iz Škrjanč, katero moremo slediti v isti vasi še v drugo polovico 17. stol.

Pod ta urad so spadale sledeče vasi: Zg. in Sp. Draga pri Stični 11 kmetij, Stranska vas 6 kmetij, Hudo 10 kmetij, Mleščevo 9 kmetij, Vel. Črnelo 12 kmetij, Malo Črnelo 5 kmetij, Muljava 8 kmetij, Zavodje 2 kmetiji, Vrhi pri Kravjeku 1 kmetija, Potok pri Muljavi 6 kmetij, mlini na Zgornji Krki, Marinča vas pri Zagradcu 1 kmetija, Žvirče pri Hinjah 1 kmetija, Prevalje 2 kmetiji, Gradenc 8 kmetij, Klečeti 1 kmetija, Drašča vas 8 kmetij, Lašče 4 kmetije, Dečja vas 4 kmetije, Gabrovka 1 kmetija, Kitni vrh občina Krka 7 kmetij, Kompolje pri Muljavi 7 kmetij, Sušica 4 kmetije, Polje 6 kmetij, Gorenja vas 7 kmetij, Bojanji vrh 10 kmetij, Škrjanče 6 kmetij in Seč pri Hinjah 2 kmetiji.

Tudi Register pokaže isto posestno stanje: Draga, Strain, Hudu, Mleschou, Skerjantze, Vel. in Malo Tschernell, Mulau, Savod, Pottock, Na Verchach, Na Kerki, Gradientza, Prevollé, Laschtze, Setz, St. Mihael, Dratza vas, Dietzcha vas, Gabrouka, Kittenverch, Gumpalle, Schuschitz, Pulle, Wojanski verch, Goreina vas.

3. Poljska vouptija, od katere je bilo 40 kmetij oddaljenih od samostana 1 uro, ostale pa 2 uri. Urad se je sredi 18. stoletja izločil iz Hribskega urada in je obsegal 104 kmetije in 28 dvorov. Obsegal je Stehanjo vas, Dole, Gumbišče, Zagorico, Bič, Pristavico, Namrovec, Dobravico, Sela, Podboršt, Sad, Vrhpolje in Studenec. Isto stanje prikaže tudi Register: Stehaina vas, Dulle, Gumbisch, Zagoritz, Wetzsch, Pristaua, Namroutz, Dobrautza, Podworscht, Na Sellech, Ternoutz, Sad, Erdetsch Kaal, Dob oder Boga vass, Vel. in Male Petze, Ertischka vas, Verchpolle, Studentz.

4. Themenska vouptija. 23 kmetij je bilo oddaljenih 1 uro in pol, ostale pa dve in 1 uro. Obsegala je 137 in en četrt kmetije, 10 dvorov in 29 mlinov. Urad je nosil različna imena. 1505: Der Strich zw der Themenitz. 1544: Thombsche Strich, 1558—72: Dambsche Strich, 1574: Rennckho Ambt, 1584—1624: Demitz Ambt, 1634: Demenitz Ambt, 1736: Temenitz Ambt. Že urbar 1505 pravilno naznači, da gre tu pretežno za posest v dolini potoka Temenice, 1544—58 pa se je urad poimenoval po uradniku ali

valpetu Tomšetu iz Malih Dol občina Vel. Gaber, 1574 pa po uradniku Renku.

Pod urad so spadale sledeče vasi: Korenitka občina Vel. Loka pri Trebnjem 8 kmetij, Vel. Loka 17 kmetij, Občina 4 kmetije, Razborje 8 kmetij, Dolga njiva 4 kmetije, Potok 2 kmetiji, Oteči vrh pri Primskovem 1 kmetija (1505: Otieschperg, 1634: Ottischenberg, 1690: Vtisch Verch), Mali Gaber 3 kmetije, Praproče pri Št. Lovrencu 5 kmetij, Vrhovo 4 kmetije, Stranje pri Vel. Gabru 6 kmetij (1505: Prukchleyn, 1558: Prückhlein, Reg.: Prückhlein oder Strain), Žubina 5 kmetij, Papče, samotna kmetija pri Žubini (1505: Papes, 1558: Papesch, 1572: Papötsch, Reg.: Paptze), Breg občina Vel. Gaber 4 kmetije, Vel. Dule 1 kmetija, Male Dule 8 kmetij (Male Dole se do leta 1624 nazivajo Duell Chribar, 1634 pa že Male Dule), Pungert 3 kmetije, Temenica 7 kmetij, Bratence 4 kmetije, Ježni vrh občina Primskovo 1 kmetija (1505: Essenperg, 1544: Eysenperg, 1572: Eüssen Perg, 1575: Sysenberg, 1608: Eysenberg oder Yeschenberg), Razbore občina Vel. Loka 2 kmetiji, Sevnno občina Primskovo 1 kmetija, Mišji dol pod Primskovim 2 kmetiji (1505: Tall vnter Primska, 1618: Meusthall, Primskovo Gradišče) 1 kmetija, Šahmanov dol pod Primskovim 2 kmetiji, Zaboršt občina Št. Vid pri Stični 1 kmetija, Graben pri Zaborštu 2 kmetiji, Vrh, dvor in 2 kmetiji, Pusti Javor občina Št. Vid 4 kmetije (1505: Od Aharen, Reg.: Pust Javor), Poljane pri Primskovem 4 kmetije, Perovo selo 2 kmetiji, Škoflje občina Št. Vid 7 kmetij, Breg pri Škofljem 2 kmetiji, Grm 3 kmetije, Radohova vas 12 kmetij, Veliči vrh občina Št. Vid 1 kmetija.

Približno isto stanje pokaže tudi Register: Korenitka, Obtschina, Radena vas, Thementza, Schachmansdull, Velka Loka, Prapretsche, Werchou, Straine, Schubina, Paptze, Mal Gaber, Skoflu, Na Wregu, Wrech, Vel. Dulle, Dul Hribar (Male Dule), Ottitzverch, Pungert, Brattentza, Pollane nad Primskau, Primskau, Pust Javor, Perou Sellu, Sella, Jesenberg, Saworscht, Na Gritze, Graben, Germ, Radachoua vass.

5. a) Pettanska vouptija je doživela največjo izpremembo in je ostanek starega velikega pitančnega urada. Naziv »petanski« izhaja iz srednjeveške besede pietan-

tia, ki pomeni priboljšek pri hrani samostancem. Menihi so torej — v načelu seveda — dohodke tega urada porabljali za svoje priboljške pri hrani, obenem pa je bil prav ta urad tudi samostanska posest v ožjem smislu. Prvotni urad je že v urbarju 1505 razdeljen v dva dela in nosi različna imena. 1505: Peritz Strich, 1544: Achatzen Strich, 1558: Quassen Ambt, 1572: Gregor Wutscher Ambt, 1574: Michaelen Illautscher Ambt, 1575: Petter Türckhen Ambt, 1584: Lucatschen Ambt, 1619: Pietantz Ambt, 1624: Stallmeister Ambt, 1634: Eisserst Pietanz Ambt, 1702: Eusserst Ambt. Je torej 1505 upravljal ta urad valpet Peric, 1544 valpet Ahac, 1558 valpet Kvas, 1572 Gregor Bučar, 1574 Miha Ilavčar, 1575 Peter Turk in 1584 valpet Lukač.

Urad je po urbarju 1755 obsegal še 29 in pol kmetije, en dvor in tri mline. S pomočjo vseh urbarjev vidimo, da so pod ta urad spadale sledeče vasi: Globodol občina Mirna peč 4 kmetije, Šahovec občina Dobrnič 3 kmetije, Mačkovec občina Dvor pri Žužemberku 4 kmetije, Zalisec pri Dobrniču 3 kmetije (1505: Saleys, 1544: Seleys, 1789: Salissetz), Vrh trebnje 6 kmetij (1505: Treffenperg, 1584: Nauerheyh, Reg.: Terbanski verch), Lokve občina Dobrnič 3 kmetije (1505: Hulben — Loqui, 1662: Loqua), Kutna občina Sela pri Šumberku 1 kmetija, Gornji Križ občina Žužemberk 4 kmetije (1505: zwm Krewtz, 1619: Chreutzdorff, Reg.: Kriska vass in spada pod županijo Reber pri Žužemberku), Knežja vas občina Dobrnič 5 kmetij, Kamni potok občina Trebnje 2 kmetiji, Repče 3 kmetije, Čatež 1 kmetija, Luža občina Dobrnič 2 kmetiji, Podlipa občina Ajdovec 5 kmetij, Lipovec občina Ajdovec 1 kmetija, Zagorica občina Dobrnič 3 kmetije.

Trebanjska posest je po urbarju leta 1505 spadala še pod samostojen urad S v. Š t e f a n a (Officium cum sancto Stephano) in je obsegala sledeče vasi: S v. Š t e f a n 4 kmetije, Pekel 6 kmetij, Pristava 3 kmetije, Prudof 4 kmetije (1505: Prodorff, 1572: Predorff, Reg. Brudorff), Zg. Nemška vas 4 kmetije in Rožni vrh 4 kmetije.

Po Registru so pod to Petansko vouptijo spadale sledeče vasi: Globou dol, Matzkoutz, Sagoritza, pod Lippo, Schahoutz, Armanova vas (Hartmansdorff — Artmanja vas občina Dobrnič), Terbanski verch, Stefan, Repitsch, na Lusche, Kamen potok, Verch oder Verhouska vas (Trebanjski

vrh; stari pitančni urad pozna za to vas sledeče nazive: 1505: Preynpach, 1572: Prempach, 1575: Preinpach, 1608: Preinbach oder Verchdorff), Prapretsch, Goreina Nemschka vas, Rosenwerg, Doleina Nemschka vas (vzeta iz starega pitančnega urada), Na Tlaki (Unter Praüth, lokalija Sv. Križ; vzeta iz starega pitančnega urada in se leta 1505 naziva an der Prat — natlakach, 1544: An der prait, 1558: An der Prait zw Gabriach, 1584: Zu Vndterpraidt — ne tlakhy, 1608: Vnderpraith oder Natlaki, 1624: Na tlakih, 1634: Tläckh bey S. Georgen — danes je tam podružnica M. B.), Tschatesch, Pristaua, Peku, Brudorff, Sallissetz, Kriska vass, Werchou.

5. b) Stari pitančni urad je enako kot prejšnji doživel veliko sprememb, zlasti vsled odprodaj, zastav in menjavanj. Nazivi tega urada so: 1505: Registrum pietantie vltra Sawam, 1544: Pitantz Ambt, ki se leta 1634 spoji, odnosno deli v Eisserst Ambt in v Smartensko vouptijo (Isenhausen Amt).

Ta urad je obsegal sledeče vasi: Kleče občina Dol pri Ljubljani 2 kmetiji (1505: Kletschach, 1608: Khletsch), Podgora občina Dol pri Ljubljani 1 kmetija, Studa občina Domžale 1 kmetija (1505: Stwod, 1544: Stud, 1608: Studt), Stob 1 kmetija, Mala Loka pri Ihanu 3 kmetije, Depalja vas občina Domžale (1505: Diepolstorff, 1544: Diepalssdorff, 1572: Diebelssdorff, 1584: Dieblsdorff — Diepollavass), Rodica občina Homec 1 kmetija, Sela občina Moravče 2 kmetiji, Topolje občina Mengeš 3 kmetije, Suhadole občina Komenda 1 kmetija (1505: Suechodwll), Domžale 3 kmetije (1505: Vnserdorff — Vdim Salez, 1544: Vnnsdorff, 1558: Vnser dorff oder Damschale, 1584 Vnserdorff oder Schälin, 1619: Damschal), Vrba občina Lukovica 1 kmetija, Prapreče občina Lukovica 2 kmetiji, Velika vas občina Kresnice 4 kmetije (1505: Michelsdorff, 1544: Micheldorff, 1634: Gross oder Michelsdorff), Zalog občina Kresnice 1 kmetija, Sostro občina Dol pri Ljubljani 3 kmetije, Krašče občina Moravče 8 kmetij, Strmca občina Vače 2 kmetiji, Dol občina Moravče 4 kmetije, Gora občina Moravče 1 kmetija, Rove občina Vače 1 kmetija (1505: in der Rawn, 1544: In der Rawen — windisch Roy, 1558: In der Awen, 1608: In der Auen na Rubich bei Watsch), Rovišče pri Vačah 1 kmetija (1505: inn Grawt), Log pri

Hotiču 1 kmetija (1505: In der Awnn, 1544: In der Kawen — windisch Nalaschi, 1608: In der Khauen oder Log). Gradec občina Litija 5 kmetij, Uštje občina Šmartno pri Litiji 2 kmetiji (1505: An der Od, 1544: An der Öden, 1603: An der Öden — Na Vstech), Hrušica občina Dobrunje 2 kmetiji, Zadvor pri Sostrem 1 kmetija, Lanišče zaselek pri Lipoglavu 2 kmetiji, Bojanj vrh občina Stična 1 kmetija, Reber pri Žužemberku 4 kmetije, Kamence občina Mirna peč 10 kmetij, Dol. Nemška vas pri Trebnjem 4 kmetije, Jelenje in Kraje občina Dole pri Litiji 1 kmetija (1505: Hirsfeld — vkreych), Topole in Ravne občina Planina pri Sevnici 1 kmetija (1505: Vnternwald, 1544: Narawnn vndterm Waldt, 1558: Naraunu vnterforst, 1572: Na Rauni vndtern forst, 1608: Na Rauni vndtern forst oder Tapoll), Trebanjski vrh 2 kmetiji, Tlaka 2 kmetiji, Polšnik 2 kmetiji, Zg. in Sp. Čatež 3 kmetije, Praproče ob Temenici 2 kmetiji, Pristavlja vas pri Št. Vidu 1 kmetija, Poljane pri Stični 2 kmetiji, Dob pri Biču 2 kmetiji, Ponikve pri Trebnjem 1 kmetija, Artmanja vas 1 kmetija, Korita pri Dobrniču 1 kmetija (1505: Trogern), Železno 8 kmetij, Kraje pri Zagozdu občina Dole pri Litiji 2 kmetiji (1505: Christanperg, 1544: Christanperg bey Sagoss, 1558: Christanperg bey Saguss, 1584: Christanperg bei Sagoss, 1608: Christanberg oder Vkhraiach), Polhov gradec, Marinča vas 2 kmetiji in Dobrnič 1 kmetija.

Naštete vasi od Kleč do Lanišče in Polhov Gradec z izjemo Uštja pri Šmartnem pri Litiji, »in Feldt vndter Laybach bey Manspurg inn Tucheiner Tall vnd in der Herschaft Billich Grätz« je samostan prodal 2. I. 1641 grofu Wolfu Engelbertu Turjaškemu (Stiški arhiv Drž. arh. v Lj.), vsled česar je veliki pitančni urad razpadel in so se ostale vasi porazdelile med petansko, šmartinsko in domačo valptijo.

6. Domača vauptija je po urbarju 1755 obsegala 75 in pet šestin kmetij, 47 dvorov in 13 mlinov. Imenovala se je leta 1505: Des Oberkhelnerstrich gen Mettnaw, kar pomeni, da je njene dohodke v glavnem uporabljal eden najvažnejših samostanskih oficialov — ekonom. Leta 1544 se urad naziva Quassen Strich, 1558—1619 ponovno ekonomov urad dokler od urbarja 1624 dalje ne dobi naziva domači urad.

Pod urad so spadale sledeče vasi: Poljane pri Stični 4 kmetije, Goričica 4 kmetije, Metnaja 15 kmetij, Dobrava 6 kmetij, Brezovec 2 kmetiji, Ilovica 1 kmetija, Mekinje 6 kmetij, Vinograd (Nograd) 2 kmetiji, Dole 4 kmetije, V talih 1 kmetija (1505: Witall, 1584: Butale, 1608: zu Wutalle, Reg.: Wetalle), Glogovica 7 kmetij, Grič 1 kmetija (1505: Goritz, 1558: Goritz, Reg.: Na Gomille oder Na Goritze), Griže 2 kmetiji (1505: Greyss, 1584: Greiss, 1747: Grische), Vir 4 kmetije (1505: Wayern, 1755: Vier), Vrh 2 kmetiji (1505: Am Perg, 1755: Na Verch), Pungert 4 kmetije, Št. Vid, Goli vrh 2 kmetiji, kaplanija v Št. Vidu, Št. Lambert 3 kmetije (Pristava), Cerovec 1 kmetija in Farški Kal 3 kmetije.

Po Registru so spadale k temu uradu sledeče vasi: Pollane, Goritzitza, Metnai, u Katzenach (Kačne), Dobraua, Wresouitz, Mekinne, Jellouitz, Sredni Maln, Nograd, Na Verch, Dulle, Vier, Na Gomille, Grische, Wetalle, Glogoutza, St. Vit, Pristaua bei St. Veith, Farski Kall, Wurnu, Golli verch, Felitzverch, U Kul Klostra, Pod Welkheim Worschtam.

7. Register omenja še Rennsko vauptijo (Rainer Amt), bivšo posest reinskega samostana pri Grazu, ki jo je Stična okrog leta 1693 zamenjala za svoja posestva na Zgornjem Štajerskem pri Murau in v okolici Judenburga (prim. Graf, Rein und Sittich str. 60). Obsegala je 37 kmetij in to v vaseh Potok pri Št. Lovrencu, Mačji dol, Mali Videm, Kukenberg, Žabjak, Mačkovec in Zagorica.

8. Urbar iz leta 1755. omenja tudi Kraški urad (Carst Ambt) z 38 in $1\frac{1}{2}$ kmetijami in 1 mlinom. Po urbarjih je ta urad nosil sledeče nazive: 1505: Officium vltra Silvam, 1544: Organisten Ambt, 1558—1608: Stallmaister Ambt, 1619: Vnter dem Wald, 1637 je urad brez oznake in razdeljen samo v županije. Sodeč po nazivih se je iz dohodkov tega urada vzdrževala samostanska glasbena šola, pozneje pa so šli dohodki za vzdrževanje živine in hlevov.

Pod ta urad so spadale sledeče vasi: Strmica pri Postojni 8 kmetij, Stranje pri Postojni 10 kmetij, Studeno pri Postojni 12 kmetij, Dolenja vas pri Cerknici 6 kmetij, Vel. Poljane nad Ortnekom 13 kmetij, Dvorska vas 12 kmetij, Podkraj občina Vel. Lašče

1 kmetija (1505: zu der prat — vkrayn, 1544: An der prayt, 1619: Podtkhraiarn), Prelesje občina Vel. Lašče 1 kmetija, Škrlovica občina Vel. Lašče 3 kmetije, Mala Slevica 5 kmetij (1505: Sillawitz, 1544: Sillewitza, 1619: Khlain Sillauetz, 1637: Klein Sylleuitz), Kot občina Vel. Lašče 2 kmetiji, Medvedjek občina Vel. Lašče 2 kmetiji (1505: Medwid, 1619: Medueckh), Rašica 5 kmetij, Studenec občina Bloke 2 kmetiji, Runarsko 6 kmetij, Vel. Lašče 11 kmetij, Male Lašče 7 kmetij, Srobotnik 2 kmetiji, Limberk pri Čušperku (Čušperk) 8 kmetij, desetina na Igu, gornjem Igu in v Iški, Nadlesek pri Ložu 2 kmetiji, Radljek pri Cerknici 3 kmetije, Na Kovpi pri Karlovinci 1 kmetija.

1755. je Kraški urad obsegal samo še Dolenjo vas pri Cerknici, Nadlesek, Stranje, Velko Ubelsko, Studeno in Strmico, vse drugo je samostan, predvsem velikolaško posest, odprodal.

9. Končno omenja Register še Smartensko voup-tijo (Isenhausen Ambt), ki je obsegala: Smarten, Zeroutz, Seuscheckh, Jablantz, Na Ustach (An der Öden), beneficij v Šmartnem, Stermetz, St. Lampert in Na Raunem.

10. Za samostansko posest okrog Novega mesta, graščine Čreteža in Bajnofa prihaja v poštrev le troje urbarjev in to za novomeško posest urbarja iz leta 1643 in 1755, za ostali dve pa urbar iz leta 1755.

a) Novomeška posest: Lešnica občina Št. Peter pri Novem mestu, Mačkovec. Ždinja vas (Seidendorf), Karlovec, Jablan občina Mirna peč, Čemše, Česenjce, Malenska vas, Poljane, Gorenje Kronovo občina Št. Peter, Hrastje občina Mirna peč, Veliki Kal, Goriška vas, Podboršt, Vrh-peč, Brezova reber občina Ajdovec, Kal pri Prečni, Gor. in Dol. Kamnice pri Novem mestu, Hudo občina Mirna peč, Jurka vas pri Straži, Srebrnice občina Šmihel-Stopiče, Re-gerča vas, Št. Jošt, Gradišče, Mihovica občina Št. Jernej, Drama, Stranska vas občina Šmihel-Stopiče, Žihovo selo, Jurna vas, Cerklje ob Krki, Raka, Št. Jurje, Karteljevo in Straža.

b) Posest graščine Čretež: Sela občina Trebelno, Vrh, Bitnja vas, Dolgi hrib, Kremen, Vodalje, Vel. vrh, Podboršt, Stara vas, Krsinji vrh, Trščina, Pavlja vas, Sela pri Pavliji vasi, Sv. Vrh, Polje pri Tržišču, Št. Janž, Hinjice pri Krmelju, Medvedjek, Slančji vrh, Jeperjek,

Telče, Dole pri Škocjanu, Zagrad, Hrastje, Male Poljane, Zbure, Zalog, Cesta, Spodnja Laknica, Zg. Laknica in Mal-kovec.

c) **Posest graščine Bajnof**: Dolenja vas občina Št. Peter, Gradišče, Karlovec, Lešnica, Mačkovec, Kronovo, Mihovica, Raka, Ždinja vas, Srebrniče, Stranska vas, Žihovo selo, Sv. Peter, Cerklje, Št. Jošt, Regerča vas, Sela, Trška gora, Dolenja vas občina Mirna peč, Sp. Kamnice, Zg. Kamnice, Hudo, Hrastje, Jablan, Malenska vas, Poljane, Podboršt, Zagorje, Št. Jurje, Čemš, Črešnjice, Vel. Kal, Vrhpeč, Brezova reber, Kal pri Prečni, Karteljevo, Jurka vas, Globodol in Drama. Posest graščine **Bainof** se torej delno krije z že omenjeno novomeško posestjo.

Iz povedanega sledi, da imamo pri Stični opravka z eno največjih kranjskih, dobro poseljenih fevdalnih veleposesti. Moremo trditi še več, da je prav ta samostan — fevdni gospod vtisnil še danes vidne pečate dobršnemu delu slovenske zemlje in njenim ljudem.

Od teh bi štel na prvo mesto izredno gostoto in naseljenost prebivalstva v predelih, kjer je včasih gospodovala opatova kriva palica, ki je znala in za svoj obstoj tudi morala pametno obdelati sleherno ped svoje zemlje. Torej ni danes goli slučaj ali kateri koli vzrok, da je baš Dolenjska od Šmarja pa tja do Mirne peči gosto poseljena in obdelana ne samo v ravninskem svetu, temveč tudi v hribovitem, kjer so lazi, krčevine, novine in gmajne spodrinile gozdove in dajejo še danes možnost obstanka in življenja. Tudi ni ustvaril slučaj še danes po Dolenjskem tako vidnih far-nih središč. Izrazit ostanek nekdanjega stiškega vpliva so in so nekdanj pomenila veliko več, kot pomenijo danes. Vzemimo za primer Trebnje, to danes tako izrazito farno središče s cerkvijo, gostilnami, trgovinami in šolo. Nekdanji sedež mogočnega trebanjskega plebanusa — stiškega me-niha, ki si je za svoje bivanje uredil v Trebnjem še danes najlepšo stavbo, je zamenjal današnji brezpomembni dekanat, današnje gostilne, trgovine in šola pa so le medli ostanek nekdanjega važnega trgovskega, gospodarskega in kultur-nega središča, ki ga je ustvarila Stična — samostan, ob križišču velikih cest in na stikališču plodnih, dobro pose-ljenih dolin in gričev. Isto bi mogli reči tudi o farni vasi Št. Vidu, Mirni peči, Šmarju, Žužemberku itd.

Z malimi izjemami je samostan v svojem najvišjem gospodarskem in političnem razmahu gospodoval v vseh ozirih nad strnjenim svetom od Šmarja do Mirne peči in od Save med Dolskim in Litijo tja do Bloške planote. Večja, ločena posest je bila še novomeška, dalje posest v okolici Postojne, posest na Zgornjem Štajerskem in pri Domžalah. Če pregledamo to zemljo gre v glavnem za izrazito agrarni svet, z njivami, travniki, senožeti in vinogradi, s čemer se tudi v glavnem krije osnovno pravilo celotnega cistercijanskega reda, da naj poleg molitve opravlja tudi ročna in to predvsem poljedelska dela. Kot pa je znano, se je prav cistercijanski red kmalu po svojem velikem razmahu odtujil od prvotnega pravila, naj namreč ne jemlje niti v dar nikdar toliko zemlje, kolikor bi je ne mogel obdelati z lastnimi sredstvi in v lastnem obratu. Začel je torej kopičiti zemljo in jo obdelovati s tlačani; in kot je razvidno že iz darovnic samih, je Stična komaj po svojem stoletnem obstoju pomenila že znatno in vsega upoštevavanja vredno zemljiško posest na Slovenskem, gospodarsko urejeno po vzorcu tedanjih svetnih sosedov.

Temelj, osnova zemljiške organizacije in delitve zemlje je tudi na stiški veleposesti kmetija. Kakšne izmere in kakšen vzorec je jemal samostan pri določitvi cele kmetije, je danes spričo neurejenosti in v zadnji vojni izgubljenih, zgorelih in raznešenih katastrof skoro nemogoče reči. Ni pa povsem izključeno, da se bo tudi to moglo enkrat ugotoviti, zlasti še, ker baš v stiški gosposčini v pogledu delitve zemlje po kmetijah opazamo skozi stoletja naravnost neverjetno stalnost in ustaljenost in je delitev, cepitev in drobitev kmetij opaziti samo v kraškem uradu, zlasti na velikolaški posesti. V 16. in v začetku 17. stol. ima na primer Strmica pri Postojni vseskozi osem celih kmetij, ki se v drugi polovici 17. stoletja razdele v 13 polovičnih, eno celo in dva gostača, v Velikih Laščah pa od 11 celih kmetij v drugi polovici 17. stoletja ostanejo 2 celi, 9 polovičnih, 4 tretjinske, 11 četrtskih, 2 osminski kmetiji in 12 gostačev. Drugod, v pravi Dolenjski se kmetije skoro nikjer niso delile in so ostale od prvega nam znanega urbarja do konca 18. stoletja vseskozi iste. N. pr.: Zg. Nemška vas v trebanjski dolini ima 1505. leta 4 kmetije in isto stanje je tudi leta 1720., Luče pri Žalni leta 1505 13 kmetij in isto tako leta 1755, Reber pri

Šmarju 1505. leta 4 kmetije in isto tako 1755. leta. Prežganje 1505 4 kmetije, 1755 4 in $1\frac{1}{2}$ kmetije, Vel. Pece 1505 10 kmetij, 1755 10 kmetij itd. Prav ta dosledna stalnost, ki v znatni meri pripomore že pri lokalizaciji popačenih in danes povsem nerazumljivih in tudi že mrtvih vaških imen, govori tudi za to, da bi se dala, če so ohranjeni mlajši, morda celo spremenjeni katastri, le določiti obseg in velikost prvotne samostanske kmetije ali hube. Gotovo pa je, in to moramo reči že danes, da je bila kmetija, odgovarjajoč krajevnim razmeram, v goratih in manj rodovitnih krajih različna od one v rodovitnem in dolinskem svetu.

Kot še danes nikjer, tudi v zgodovini stiške veleposesti ni igralo nobene vloge vprašanje, koliko kmetij naj tvori vas, naselje ali zaselek. Če vpoštevamo dejstvo, da je bila večina samostanu podložnih vasi v celoti njegova last, in da vas in njeni prebivalci z izjemo plačevanja umrline in pasjega snopa krajevemu župniku ni bila deljena med več zemljiških gospodov, dobimo na stiškem ozemlju v vsej njeni zgodovini približno isto velikost vasi, kot jo moremo opaziti še danes. Vasi so bile večje in manjše, bili so zaselki, samotne kmetije v hribskih krajih, a opaziti moremo tu in tam, zlasti v hribovitem ozemlju tudi zapuščeno in neposeljeno kmetijo, kar urbar izrecno vselej omenja. So pa slučaji neposeljene kmetije zelo redki.

Večjim vasem ali več malim vasem skupaj je načeloval župan. Ohranjena je instrukcija stiškemu županu Tomažu Griži (Grysa) v Studenem pri Postojni, katero je podpisal opat Lavrencij 26. XII. 1600. (Stiški arh. v Drž. arh. v Ljubljani.) Ker je v upravi stiške ekonomije opazati vseskozi in ob vsaki priliki neko dosledno konservativnost in šablono, je tudi v tem slučaju verjetno, da so dobivali vsi župani in v gotovih dobah približno iste instrukcije. Listina se glasi: 1. Župana svobodno voli županska soseska, opatu pa je dano na svobodo, da volitev potrdi ali ne; 2. Županova dolžnost je, da vsakega, ki dela na samostanskem posestvu kakršno koli škodo, čimpreje naznani opatu; 3. Županova dolžnost je tudi, da pazi na podložnike, da ne bodo podvzemali ničesar, kar bi bilo samostanu v škodo in kar bi kršilo njegove pravice in koristi, da ostanejo lepo podložni, da živijo v miru in lepo; 4. Župan more manjše sporne zadeve svoje soseske zasliševati in poskušati sprte ljudi spravljati; 5. Županova

skrb je, da podložniki krčijo gozdove, da se redno osušujejo močvirja in barja in da se na novinskem in krčevinskem svetu naseljujejo novi ljudje.

Iz povedanega sledi, da je bil župan predvsem gospodarsko upravni organ, seveda nižje vrste, ne gre mu pa odrekati tudi neke vrste administrativne in sodne oblasti. Kot moremo zaslediti drugod (prim. Milko Kos, Srednjeveški urbarji za Slovenijo I. Ljubljana, 1939, str. 39 sl.), je imel tudi stiški župan kot nagrado za izvrševanje svojega posla dvoje kmetij, od katerih se ena naziva županska kmetija, v manjših in revnejših vaseh pa je to kmetijo zamenjal tudi samo travnik ali njiva, kar vse je bilo prosto davščin. Isto tako zasledimo v nekaterih vaseh celo dva župana, ne da pa se vselej določiti ali je od teh le eden aktiven in drugi nekako v pokoju in mu je častni naslov še ostal, kajti oznaka »der alt suppan« se ne javlja dosledno. Dosledno pa je samostan postavljaj župane iz kmečkega stanu, ki so bili, čeprav izvoljeni od soseske, odstavljivi ad nutum abbatis.

Vasi, v katerih so bili župani, označuje v glavnem že urbar iz leta 1505 in je v naslednjih stoletjih velika redkost, če srečamo novo župansko vas.

Manj jasna pa je služba stiškega uradnika-valpta. Če upoštevamo osovraženost tega imena v naši pisani in nepisani tradiciji, je prav gotovo, da je imel odločilno besedo in vlogo pri pobiranju davščin in dajatev, nadzorstvo pri izvrševanju tlake in robote, skratka, da je imel v svojih rokah urbar, to najvažnejšo življenjsko knjigo samostanskega podložnika. Vsekakor je bil valpet višji upravni in eksekutivni uradnik, nejasno pa je, kolika in kakšna sodna oblast mu je pripadala. Poudariti je treba, da je bil valpet enako kot župani domačin in da je kot župani za svoje službovanje užival enake zemljiške olajšave. V koliko je bil svoboden ali svobodnjak, iz urbarjev ni mogoče sklepati ničesar, verjetno pa je bila po njegovi funkciji, dostojanstvu in ugledu pri sorojakihtlačanih njegova zemljiška svoboda večja od županove.

V Pitančni valptiji je bil leta 1505 valpet Peric, 1544 Ahac, 1558 Kvas, 1572 Gregor Bučar, 1574 Miha Illovčar, 1575 Peter Turk, 1584 Lukač in 1780 Anton Markovič. V Kranjski valptiji je bil 1544 valpet Pankracij, za tem pa dolga stoletja družina Najgerjev, kar bi govorilo za to, da je bila v danih

prilikah valpetska čast in služba tudi dedna. Isto tako je bil lahko isti valpet hkrati uradnik več uradom in Register pove, da je valpet Anton Markovič upravljal Kranjsko, Hribsko in Pitančno valptijo, Lavrencij Zorec pa Poljsko in Rensko.

Stična je torej imela nadzorni, ali bolje rečeno eksekutivni in priganjaški aparat dobro razvit in je psihološko dobro računala, da je najzvestejši in najboljši priganjač, eksekutor in nadzornik redno le tisti, kateremu vrže od bogate mize skromno drobtino in da od popolne svobode okusiti vsaj majhen del. Pa tudi to, da bo domačin iz iste provenience kot tlačani sami z drobnim dodeljevanjem pravic in predpravic redno bolj papeški kot papež sam. To govori in uči življenje še danes, je pa ta in taka ustanova izrazit ostanek fevdalne dobe, ki je po vsem svojem bistvu nujno morala sloneti na izkoriščanju, za svoj obstoj pa neobhodno potrebovala silo, nesvobodnost, priganjaštvo, ovaduštvo in izigravanje človeka proti človeku.

Najvišja svetna oblast na samostanski zemlji je bil, naravno, opat sam, ki pa je svojo oblast poverjal pravno izobraženemu laiku. Tako je od prvotne in za obstoj samostanov potrebne ustanove advokacije, ki je bila v rokah mogočnih plemiških gospodov, sprva ustanovitelj, pozneje pa deželni gospodovi sami in ki je nudila pobožni ustanovi vsestransko zaščito, v 16. in ostalih stoletjih ostala tudi pri Stični le ustanova anwalta, ki ga nikakor ne moremo več označevati samo kot advokata ali pravdača, temveč veliko bolj kot glavnega upravnika ali oskrbnika. Iz ohranjenih pogodb med opati in temi ter iz instrukcij je razvidno, da je glavni upravitelj vodil in upravljal celotno samostansko svetno posest ločeno od samostanskega oficijala-ekonoma, da je v opatovem imenu podpisoval in pečatil trgovinske, kupne, prodajne in menjalne pogodbe, izdajal civilno-pravne listine in da je za svoje delo prejemal točno določeno plačo v naravi, denarju in stanovanju. Razumljivo je, da je bil po rodu tujec, in to po navadi iz nižjega deželnega plemstva.

Že v urbarju 1505. leta najdemo priimke, ki so se še danes ohranili na Dolenjskem in v krajih, ki so bili nekđaj stiški. V Strmici pri Postojni najdemo Ambrožiče in Kranjce, v Stranjah priimek Tomše, v Studenem Smrekar, Bobnič, Pristav, Gorše, Požar, Podboj, Pelan, v Poljanah nad Ort-

nekom Peterlin, Bregar, Pavlič, Skrajnek, Gruden, Jelen, na Slevici in Rašici Klobasa in Pucelj, na Runarskem Bizjak, v Vel. Laščah Levstik, Podstenec in Žlindra.

V Šahovcu pri Dobrniču Črne in Smrke, v Lučah pri Žalni Pajk, Novak, Povše, na Grosupljem Medič, Miklič, Bedenko, na Rebru pri Šmarju Vidic, v Troščinah Groznik, v Leskovcu pri Višnji gori Krže, Ilovar, v Vel. Brezovu Slana, v Stehanji vasi Kosec, Zorec, Drobiž, Opara, na Pristavi Pezdir in Pezdirec, v Dobu Muhič in Podlesnik, v Studencu Glavič, Žonta, v Vel. Loki Papež, Grden, Abič, v Razborju Oven in Kunstek, v Stranjah Stepic, Koren, Radič, Hlebec, v Žubini Klančar in Škander, v Mal. Dolah Hribar, v Temenici Kutinar, na Ježnem vrhu Razboršek, Lukec, Divjak in Juhan, v Radohovi vasi Škrjanec in Košutnik, v Dragi Gale, Sadar, na Hudem Hočevvar in Nagnuš, v Mleščevem Koželj, na Muljavi Tresk, v Marinči vasi Kotar, v Klečetu Starič, V Gradencu Gabrijel, Rojec, na Kitnem vrhu Mavrič, na Bojanjem vrhu Dimic, v Metnaju Petrč, Mikec, Hodnik, Petelin, na Ilovici Suša, v Mekinjah Lavrič, Pepel, Lesar in na Viru Molek.

Ker so urbarji od začetka 16. stoletja do razpusta samostana dobro ohranjeni tudi po številu in ker so uradniki v urbarje zapisovali vsako spremembo na kmetijah (ženitve, smrti, izročitev posestva zetu, izgon itd.), moremo danes za vsako nekdanjo stiško vas točno določiti vse rodove, ki so nekdanj to gospodarili in živeli. Pokazal bi trojen primer, in to: a) kako dolgo živi na eni kmetiji isti rod; b) kako se je rod spreminjal in menjaval; c) kako se je prvotna cela kmetija razdelila med različne družine.

a) V Globodolu občina Mirna peč je leta 1505 župan Simon Plavec, kateremu sledi sin Luka. Leta 1544 je na istem posestvu Lukov sin Jurij Plavec, po letu 1558 njegov sin, tudi župan, Urban. Leta 1584 je Urbanov sin Matija, leta 1608 pa njegov sin Matej Plavec, ki leta 1634 še živi. 1673 je župan njegov sin Gregor, kateremu leta 1720 sledi sin istega imena, 1778—81 pa Gregorjev sin Janže Plavec. Je torej na isti kmetiji dobrih tri sto let živela družina Plavec.

b) V Mačkovcu pri Dobrniču je leta 1505 Matej, kateremu sledi njegov sin Primož, ki živi še 1572. Tega zamenja zet Gregor Kraševce, leta 1584 zagospodari Vencelj, leta

1608 Andrej Drašelj, ki je leta 1673 še na kmetiji. 1677 je gospodar na tej kmetiji Jurij Srebot, 1685 Miha Brezar, 7. III. 1692 Janže Trlep, 1696 Gašper Travnik, 1702 Jurij Trnovšek, 16. I. 1714 Janže Vidmar, ki je gospodar že 1720. Po tem letu enkrat ga zamenja njegov zet Andrej Blatnik, ki 1778 še živi in kateremu 1781 sledi njegov sin Anton Blatnik.

c) Na Vel. Poljanah nad Ortnekom je leta 1505 župan Peterlin, ki mu sledi leta 1544 njegov sin Gregor Peterlin in temu leta 1619 sin istega imena. Ista kmetija po urbarju 1650 izgleda takole: župan Jakob Peterlin ohrani polovico kmetije, Janže Požar in Gregor Andoljšek pa dobita vsak po četrtno. Tako je torej cela kmetija razpadla v drobno posest in se razdelila med različne družine.

Stiški podložniki so živeli enako tlačansko življenje kot njihovi tovariši v sosednih zemljiških gosposčinah. Odrajavali so davščine in dajatve, prve sprva v naravi in kasneje v denarju, dajali desetino in opravljali najrazličnejše služnosti in tlako. Kot so se upirali podložniki drugod, so se upirali tudi tu. Večji upor, ki je trajal skoro dva decenija prve polovice 17. stoletja, je bil sicer zaduščen s silo, a uporna ideja je ostala in živela dalje in se v manjših izmerah skušala ponovno uveljavljati skozi celo stoletje na več krajih. Potrebno je tudi pri teh uporih poudariti, da voditelji teh uporov in glavni organizatorji nikakor niso bili revni ljudje, temveč nasprotno in za današnje gospodarske razmere dolenjskih kmetov naravnost bogati ljudje. Ko je bila enemu takemu voditelju in nepomirljivemu sovražniku samostanske gosposčine odvzeta kmetija in je bil sam z družino vred izgnan iz stiškega teritorija, je samostanski uradnik izdelal 18. I. 1661 inventar, ki pokaže, da je bil uporni podložnik bogat. V hlevu je imel 6 volov v vrednosti 88 gld., 53 kr. 1 pf., 5 krav, 2 teleti in 1 junca, v kašči pa 36 gnjati, 52 škafov soržice in 20 ajde, vinograd pa je bil cenjen na 44 gld. in 26 kr.

Vsaj delni pogled v stanje razmer stiških podložnikov podajata dva originalna dokumenta. Prvi je pogodba med opatom in podložniki, podpisana vpričo vicedomove komisije 16. III. 1632 v Ljubljani in se glasi: 1. Podložniki iz Luč pri Žalni so dolžni samo vinsko vožnjo v Stično, žitno v Ljubljano, vožnjo stavbinskega lesa in nekaj ročne tlake.

nikakor pa ne tudi žetvene. 2. Če kdo izostane od tlake, ga sme opat po predpisih kaznovati. 3. Podložniki, ki opravljajo tlako, morajo biti za to primerno plačani in pogoščeni. 4. Vino za samostanske potrebe so podložniki brezpogojno dolžni tovoriti v sodih iz Dolenjske. Tisti, kateri ne pridejo na vrsto, so dolžni plačati 16 gld. Prepoveduje se tovarnikom piti vino in v sode prilivati vodo, krivca sme opat primerno kaznovati. Za hrano tovarnikov skrbe župani, kot je že od nekdaj v navadi. 5. Tlaka farnim cerkvam in nadarbinam ostane še naprej neplačana. 6. Če starši umro, naj opat za pošteno ceno odda kmetijo sinu. 7. Vse, kar samostan potrebuje, so dolžni podložniki v redu dajati, vsa izmikanja in nepokornosti so prepovedane. 8. Kajžarji morajo plačevati od svojih bivališč. 9. Pravo sv. Jurija ostane kot v starih urbarjih. 10. Vse dajatve se merijo po starih merah. 11. Pri kaznovanju podložnikov naj opat zmerno postopa (ein billiche moderation zu gebrauchen). 12. Podložniki, ki stanujejo v bližini samostana in imajo po dve kmetiji, so dolžni dvojno ročno tlako in se je ne morejo na noben način odkupiti. 13. Podložnikom, ki pridejo na tlako, je opat dolžan dati hrano in paziti, da jih samostanski hlapci ne bodo po nepotrebnem pretepali.

Drugi dokument je iz srede 18. stoletja in pove, da je tlaka tlačanov Hribskega urada voziti žito iz samostana v Ljubljano, iz Ljubljane stavbni les in z Bajnofa mošt, kot ročno tlako pa so dolžni žeti, za kar dobi vsak na dan enkrat kuhano jed in kruh; druga ročna tlaka za ta urad pa je bila žganje apna in oglja, in sicer je bilo to dolžno na Lučah 13 kmetij, na Blečvrhu pa 8 kmetij in pol, za kar dobe na dan kuhano jed in 2 porciji kruha. Nobena od teh tlak se ne more odkupiti. V suhokrajinskem uradu je bilo 83 enovprežnih tlak, katerih del se je moral po izmeni opravljati vsak dan, in sicer vožnja lesa, sena in poljsko delo, 45 tlak pa je bilo ročnih, ki so se morale opravljati od sv. Jurija do sv. Mihela. Tlačanom z živino je šel samo kruh, tlačani delavci pa so dobili na dan dvakrat kuhano jed in enkrat kruh. Mogla pa se je obojna tlaka odkupiti. V Poljskem uradu je bilo dolžnih 83 kmetij enovprežno tlako, 35 pa ročno, ki se je mogla odkupiti z 200 gld. V temeniškem uradu je bilo od 23 enovprežnih tlak dolžnih vsak dan na tlako po 10, po potrebi tudi več, ostali pa so se mogli od-

kupiti s 65 gld. 116 kmetij je bilo dolžnih ročno tlako, od katerih 30 kmetij izmenoma vsak dan, ostale pa so se mogle odkupiti s 400 gld. Tlačani delavci so dobili kruh in kuhano jed, tlačani z vprego pa le tisti, ki so morali prenočevati zdoma. Koscem je šel za njihovo težje delo povrh še kos soržičnega in kos ajdovega kruha. Pitančni urad je bil dolžan tovoriti vino s čretežkega posestva, in to tako, da so prišle na vsak tovor po tri kmetije. Ročnih tlak je bilo 98, od teh 52, čeprav oddaljenih po 3 ure, je bilo dolžnih tlako vsak dan od sv. Jurija do sv. Mihaela, ostale pa so se lahko odkupile za 130 gld. Najmanj je tlačanal Domači urad, od 43 enovprežnih tlak je bilo dolžnih tlako 34, in to vsak dan, ostale pa so se odkupile s 50 gld. Ročnih tlak je bilo samo 20.

Iz povedanega sledi, da je bil stiški podložnik obložen s precejšnjo tlako, ne všteti v to še veliko tkzv. malih pravic (Kleinrechte), ki niso bile nikjer in nikdar vpisane in določene in ki jih je samostan lahko določal, kadar se je njemu zdelo prav in potrebno. Tako je n. pr. tlačan moral ob velikih in malih lovih zganjati divjačino, loviti ribe, trebiti gozd in vršiti druge podobne opravke.

Dodatki

Vsi tukaj navedeni teksti so iz rokopisa S 18 v Škofijskem arhivu v Ljubljani. Kjer to ni posebej navedeno, so v rokopisu pod zaglavjem *Stüfft-Brieff*.

I

Anno 1162. *Stüfft-Brieff von Meynhard und Albert Brüdern von Schwarzenburg pro das Ambt in Kaltenfeld.*

II

Anno 1169. *Stüfft und Confirmation Brieff von Vlrich Patriarchen pro nachfolgende Donationen:*

Das Amt Altendorff von Bernhard und Judith;

den Hoff Radsselo von Conrad von Scharffenberg;

das Amt Hagensdorff von Soffia vermög letzten willens Meynhals ihres Gemahls;

die Gült zu Morauss von Berta von Charisacho;

die Gült Chittindorff von Berthold Graffen von Andechs;

5 Hieben auf dem Berg Luppoglaw von Meynhard;

die Gült bey St. Cecilia von Walchen von Pux und Ruitharde (to prečrtano in popravljeno v Lutgardis) seiner Gemählin;

der Hoff Kozruidniz von Purkhard von Pouch;

1 Hueben im Dorff Conchach von Wilhelm von Minchen-dorff;

1 Hueben im Dorff Draulach von Berthold Graffen von Pogen;

2 Hieben im Dorff Long (popravljeno iz Zong) von Hartman von Rifenstein;

1 Hueben im Thall Wippach von Roberth;

den Hoff Welze;

2 Hieben bey dem Berg Loibel von obgedachten Meynhalm und Soffia;

32 Hieben in der eben bey dem Stüfft wechselweyss um 37 Hieben von Heinrich Herzogen von Carnthen und Hartmane seinen Brüdern;

und Confirmation obiger von Maynhard und Albert Gebrü-dern von Schwarzenburg anno 1162 gemachter Stüftung.

III

Anno 1178. Stüfft und Confirmations Brieff von Ulrich Patriarchen pro nachstehende Donationen:

alss ein Hoff zu Lessou von seinen Eltern;

das Dorff Kazendorff von Albero und Ulrich Gebrüdern;

ein Hoff zu Görzach und 3 Hüeben bey Lutig von Heinrich von Zöre;

2 Hüeben in Bressiach von Walwarn;

3 Höff Arch, Rospach und zu Hage von Lutgarde Gräffin von Pogen und ihrem Sohn Albert;

den Hoff Coteuge von Engelbert von Vrsperg;

ein Hoff zu Podem bey Michilndorff von Berta von Sönhec.

IV

Anno 1215. Stüfft-Brieff von Heinrich Margraffen von Istrien pro 1 Hueben und 1 Müll zu Töpliz.

V

Med Tausch-Brieffe. Anno 1223. Vschkalch von Gall gibt dem Stüfft 3 Hüben zu Füttsch um 3 za Pirh.

VI

Anno 1250. Stüfft und Confirmations Brieff Bertholds Patriarchen pro inbemelte Stüfftungen:

als am Hl. Perg 6 Hüeben von Berthold von Gurgfeld;

bey Hagenbüech 7 Hueben von Ulrich von Michau;

bey Warth 6 Hüeben von Heinrich und Conrad Brüdern von Scharffenberg;

bey Tyffenthall 1 Hueben von Wolfgang von Chübach;

bey Grasslupp 1 Hueben von Ortulff von Plintenpach;

bey Timiniz 2 Hüben von Meynhard von Nüdekh;

bey Arch 5 Hüben von Hermann Herzogen in Carnthen;

bey Langenakher 2 von Dobrosso;

ibidem 1 von Amalrich von Osterwiz;

bey Veldes 2 von Heinrich Nothnagl;

bey Cenosecach 1 von Stepfan von Duin;

ein Hoff zu Achorn von Bartwich von Rasswor;

1 Hoff Oblach genant von Walter Malentin;

bey Achorn 1 Huben von Graff Albert gestüfftet zum Hl. Georgi Altar;

ein Hoff im Thall genant von Wertrand von Lithember gegen Abtretung des Hoff Cozruidniz;

bey Müllndorff 7 Hieben von Meynhard von Michau mit denen Weingarten;

in Gigenheim 4 Hieben von Dietrich Gall;

bey Ellentingen 3 Hieben und 1 Müll von Rudger Ellent;

bey Durre 6 Hieben von Heinrich von Scharffenberg;

bey Colnrute 3 von denen Gebrüdern von Scharffenberg zu ersezung eines grossen in Sittigendorff zugefügten Schadens;

ibidem 3 von Mechtilde dero Mutter;

bey Widem 4 von Gerburg von Städtenberg;

bey Timiniz 1 Huben von Herman von Nidekh;

bey Schubrass 2 Hieben von Ulrich von Rifenstein;

ibidem 1 $\frac{1}{2}$ von Meynhard und Heinrich von Nidekh;

bey Dulach 2 von Herman von Nidekh;

bey Brüdern 5 von Noppo von Lichtenberg (welche doch das Stüfft als um 10 Markh versezte gezahlet hat);

den Hoff Drage neben der Abbtey von Herand einen Soldaten;

bey Rottenpach 4 von Niclauss von Rottenpach und seiner Schwester als einen Wechsel um 4 andere gestüfftete;

bey Domsselsdorff 2 von Greiff von Stude;

bey Thöpelach 4 von Berthold und Leopold Brüdern;

bey Hopfenbach 2 von Ottheim Crencel;

bey Lippenach 1 von Adelold von Schonemberg (wegen dem Stüfft um 10 Markh zugefügten Schaden);

bey Dövernik 1 von Heinrich von Mitterburg;

bey Glogowiz 1 $\frac{1}{2}$ von Conrad von Rifenstein;

bey Puche 8 Huben von Margräffin von Istrien wie oben sub anno 1238;

bey Seplach 2 von Meynhard von Schoneberg;

bey Thenendorff 13 von Engelbert und Conrad von Auersperg;

bey Grasslupp 1 von Rudger von Keibach;

ibidem 5 von Winther und Gottfrid von Prissekh mit 2 Mülln;

bey Forst 5 Hieben wechselweiss um (sledi prečrtano andere gestüfftete, nato pa ob robu): 3 za Fritschkobr gestüfftete Hüben und 1 Weingarten um 3 Mark, 4 Pfenning, von Willhelm von Scharffenberg;

zu Gredeniz 6 von Lutgard von Gradeniz;

einige Hieben bey Gutfenwerth von Conrad Gall und Chunegund seiner Frau (welche Hieben das Stüfft mit 10 Mark erlesset hat).

VII

Anno 1261. Stüfft und Confirmations Brieff von eodem (to je koroškega vojvode Urha) über nachstehende Stüfftungen:

als ein Hoff beym Loibel für Aufnahm deren Armen und etliche stüfftliche Gülden um 32 Markh aussgeleset;

insoweit Stüfft-Brieff, Confirmation aber über folgende:

als bey Lok 3 Hüeben von Berthold von Hopfenpach;

bey Brenssiz 6 von Ottheim von Aebelberg;

bey Ravan 6 von Fridrich von Hopfenpach (deren ein jede 1 Müll hat);

bey Graz 1 von Gertraud von Hopfenpach;

bey Roin 1 Heinrich Mundschenken von Werth;

bey Prempach 2 item;

bey Dessendorff 4 von Vl. von Presseck;

in Ponikel 1 Hueben von Vl. von Landespreis und bey der Gurck am Feld 4 Hüeben;

einige Bauren mit dem Hoff Rottenpach und Primsgau von Fridrich und Chunegund Eheleuthen von Winekh.

Kratice

- R 16. — Alfabetični prepis stiških listin v obliki kratkih regest iz druge polovice 16. stoletja. Stiški arhiv v Državnem arhivu v Ljubljani.
- R 17. — 20 regest originalnih listin iz 17. stoletja. Stiški arhiv v Državnem arhivu v Ljubljani.
- Not. — Notata de monasterio Sitticensi. Rokopis iz 17. stoletja v Kapiteljskem arhivu v Zagrebu. Objavil ga je S. Brunner v *Wissenschaftliche Studien und Mittheilungen aus dem Benedictiner-Orden*, III, 1881. Pripisuje se Valvasorju.
- Valvasor. — Glej pod Not.
- Chr. — Chronographicum monasterii Sitticensis. Rokopis iz druge polovice 17. stoletja v Državnem arhivu v Ljubljani.
- Pucelj. — Stiška kronika patra Pavla Pucija z naslovom *Idiographia sive rerum memorabilium monasterii Sitticensis descriptio* iz leta 1719. Rokopis v Državnem arhivu v Ljubljani.
- Idiographia. — Glej Pucelj.
- S 18. — Regestni zapisnik stiških listin. Rokopis iz druge polovice 18. stoletja v škofijskem arhivu v Ljubljani.
- Reg. — Stiški register iz druge polovice 18. stoletja v Državnem arhivu v Ljubljani.
- A S. — Prepisi originalnih listin v arhivu v ⁸Stični.
- Marian. — P. Marian Fidler, *Austria sacra*, III. del, 5. zvezek, Wien 1783; IV. del, 7. zvezek, Wien 1786, str. 312—350, *Documenta Sitticensia*, str. 373—388, *Posthuma Sitticensia*.

